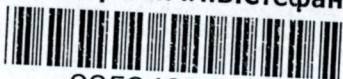

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00534977 (Z)

2012

ГАЛЬШКА ОСТРОЖСКА.

ТРАГЕДІЯ ВЪ ПЯТИ АКТАХЪ.

НАПИСАВЪ

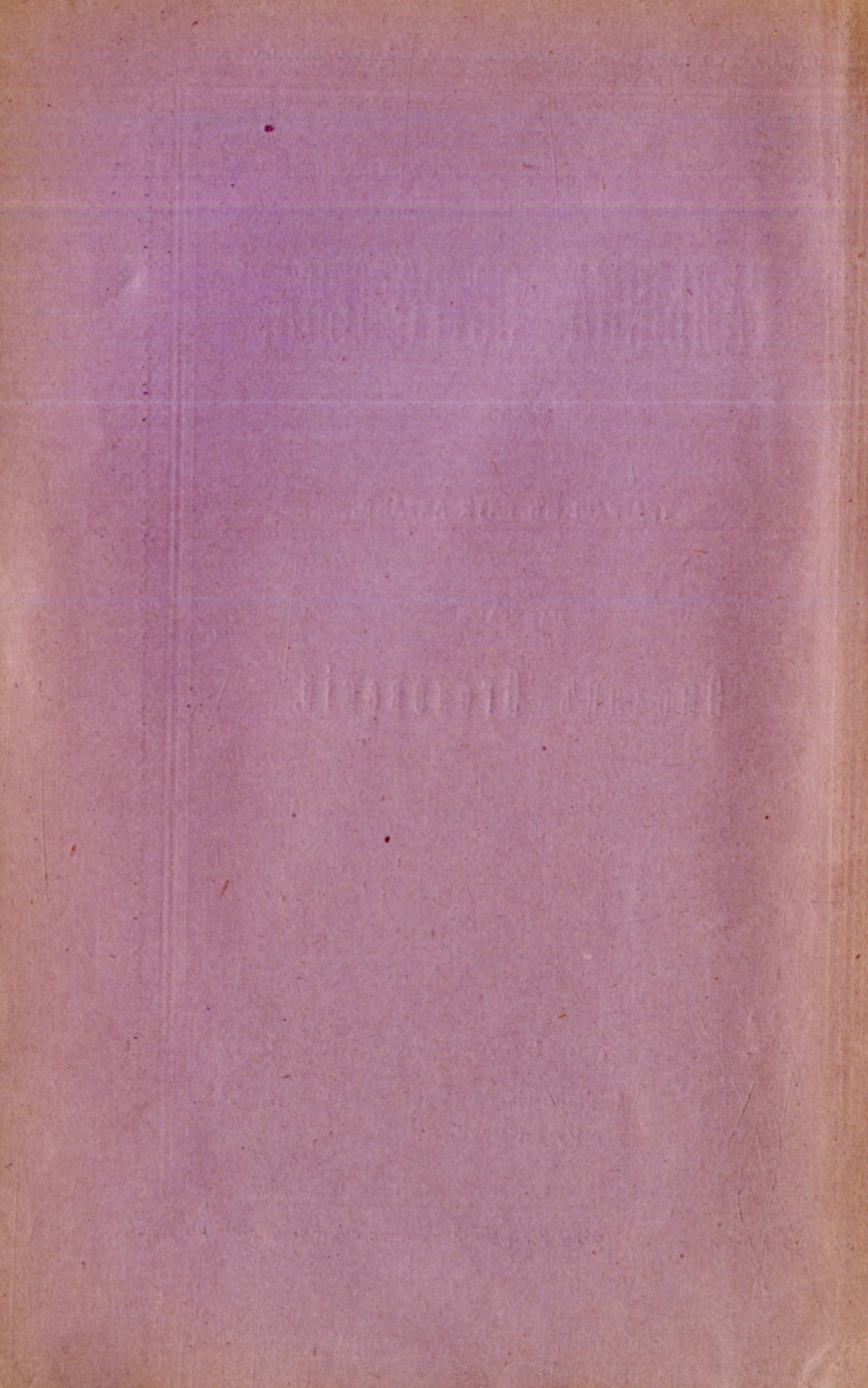
Омелянъ Огоновскій.

ЛЪВѢВЪ, 1887.

Накладомъ Товариства
„Руска Бесѣда“.

ГАЛЬШКА ОСТРОЖСКА.

Трагедія въ пяти актахъ.

Написавъ

О М Е Л Я Н Ъ О Г О Н О В С К І Й.

Накладомъ Товариства „Руска Бесѣда“.

ЛВВЪ, 1887.

Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка,
подоъ зарядсмѣ К. Беднарского.

1 20р.

Збірка М. С. ВОЗНИКА

Львівська бібліотека
АН УРСР

№ И- 36 142

Олександрови Я. Кониському

присвячує

АВТОРЪ.

 Безъ дозволу Товариства „Рускои Бесѣды у Львовѣ“
на сценѣ представляти не можна.

ДѢВІ ОСОБЫ:

Василь Константинъ князь Острожскій.

Софія зъ Тарновскихъ Острожска, жена князя Василя.

Беата Острожска, вдова по князю Или Острожскѣмъ.

Гальшка, ея дочка.

Дмитро князь Сангушко.

Симеонъ Олельковичъ, князь Слуцкій.

Дмитро князь Вишневецкій, атаманъ запорожскій.

Лукашъ графъ зъ Горки, воевода Куявско-Берестійскій.

Мартинъ Зборовскій, воевода Калискій.

Петро, его сынъ, каштелянъ Крживинскій.

Андрѣй Костелецкій, своякъ Беаты Острожской.

Ольбрахтъ Ласкій, воевода Сѣрадскій.

Олеся Заславска, подруга Гальшки.

Ирней, чернецъ, учитель Гальшки.

Адамъ Кухта, вѣсть мѣста Нѣмбурга въ Чехахъ.

Мартинъ Лѣва, властитель гостинного дому въ мѣсточку Лыса въ Чехахъ.

Осипъ, старый слуга въ замку Шамотульскѣмъ.

Слуга Острожскихъ.

Староста весѣльный.

Дружба весѣльный.

Молодыя и гостѣ весѣльный. Два лицарѣ рускїи. Два стрѣльцѣ польскїи.

Рѣчь дѣе ся въ XVI. вѣдѣ: въ актѣ I. въ замку Острожскѣмъ; въ актѣ II. въ Черкасахъ у дворѣ Сангушка; въ актѣ III. въ гостинници ческого мѣсточка Лыса; въ актѣ IV. въ замку Дубеньскѣмъ; въ актѣ V. въ Велико-Польци въ вежи замку Шамотульского.

АКТЪ ПЕРШІЙ.

СЦЕНА ПЕРША.

Кѣмната простора зъ трома дверми: середущі ведутъ до сѣней, правобѣчными иде ся до Беаты Острожской, а лѣвобѣчными входить ся въ кѣмнатку Олесѣ. При столѣ сидитъ отецъ Иреней, держачи въ руцѣ книгу; противъ него — Гальшка, щѣ саме-теперь схоплюе ся изъ стѣльця.

Иреней. Гальшка.

Гальшка (нетерпеливо).

Не выдержу довше! Я втомилась вашою наукою.

Иреней (молячи*).

Галю! лѣпообразная и цѣломудренная Галю! потерпи троха, а учуешь зѣло чудную притчу о царѣ Соломонѣ и царѣ Китоврасѣ.

Гальшка.

Не хочу — не хочу бѣльше слухати тыхъ басень.

Иреней (зъ досадою).

Галю! кое убо слово выхопилось изъ заграды устѣ твоихъ! Притча о премудромъ Соломонѣ — то басня?!

Гальшка.

Справдѣ байка та нѣсенѣтница.

Иреней.

Черноризецъ Иреней нѣсенѣтницѣ еще никогда не глаголаѣ. (хоче вставати) Иду подякувати князеви а стрыви твоему за хлѣбъ-сѣль.

Гальшка (заступае ему дорогу).

Та зупинѣть ся, добродѣю! по-щѣ сейчасъ до стрья чемсати?! (шутячи) Отъ, якъ въ неладѣ розкуйовдилось

---

*) Иреней намагае ся говорити по-церковно-славянськи, але навертае иногдѣ на ладѣ живой мовы руской.

вамъ волосе на головѣ (гладить ему волосе), а борода розчепѣрилась на-двое неначе борода Мойсея; — такъ не можете ити; князь гадавъ бы, що се старозавѣтный Бремія, що плаче-рыдае надъ руиною лѣпообразной Гальшки (смѣе ся).

Ирней.

Ну, — останусь еще; токмо вразуми себе!

Гальшка.

Останьтесь, добродѣю! Отъ, принесу гребѣньчикъ та розчешу вамъ розтирхану бороду.

Ирней.

Мужь мудрый избѣгаетъ прелестій міра сего суетного. Прошу-жь тебе, цѣломудренная Галю, послухай моихъ словесь, а я забуду твою пустотливу бесѣду.

Гальшка.

Сѣдаю и слушаю; тѣлько на-передъ укараю влѣзливу муху, що непоконть чоло мого учителя (зганяе рукою муху зъ чола черця). А, то пакостна! сѣи мізерной комасѣ байдуже, що въ ученій головѣ роятъ ся мысли про Соломона й Китовраса.

Ирней (накивуе Гальщѣ пальцемъ).

Ой, ты брыклива щебетуха! При тобѣ и чернецъ готовъ позбутись самоотверженія и возлюбити суету міра, идѣже тля и прахъ. Внемли убо, цѣломудренная Галю, еже тебѣ реку о премудромъ Соломонѣ и велитъ Китоврасѣ.

Гальшка (бавить ся цвѣтами).

Ой, не догадувавъ ся той чудный Китоврасѣ, що ѓнь буде колись морочити духа дѣвицѣ русской... Внимаю убо! (сѣдае)

Ирней (читаетъ патетично).

„Бысть въ Іерусалимѣ царь Соломонъ, а во градѣ Лукорѣ царь Китоврасѣ...“

Гальшка (про себе).

Славно! гарный початокъ.

Ирней.

„Обычай же той имѣя царь во дни царствуетъ надъ людьми и въ нощи обращается звѣремъ Китоврасомъ...“

Гальшка.

Ха! ха! ха! ха! та-жь се байка для дѣтій „грядущихъ на сонъ!“ (поважно) Нѣ, нѣ, отче добродѣю! Гальшка не може знести такого мороченя духа. Я хочу жити, хочу дивитись яснымъ окомъ на жите дѣйстне, — хочу дѣзнатись про исторію своего народу, не-то вчитись мудрости чернехой (встае).

Ирней (дивуе ся що-разъ бѣльше такѣй мовѣ).

Господи трисвятый! Щѣ се сталося зъ моею Гальшкою! Умъ туманѣе, языкъ деревѣе, не вѣдаю, что глаголати супротивъ такихъ богомерзкихъ словесъ. Пропала моя дволѣтна наука! (бе по полахъ рясы).

Гальшка.

Такій то невдячный свѣтъ! Пташину хочуть замкнути въ клѣтцѣ, а она выхоплюе ся и бажае полетѣти въ вольный просторый воздухъ...

(Ѡдхиляють ся дверѣ лѣвобѣчній и видно голову Олесѣ; Ѡд-такъ чутно ви голосъ: „Галю! Галю! чи вже можна до тебе увѣйти?“)

Гальшка.

Можна, можна! ходи сюды, Олесю! ходи хутенько! (Ирней непокоить ся и сердить ся).

СЦЕНА ДРУГА.

Ирней. Гальшка. Олеся.

Ирней.

Але-жь, Галю! се самоволя! наука ще не скѣнчилась.

Гальшка (закрывае черцези книжку).

Пташина хоче собѣ полѣтати. Теперь весна: дерева цвитуть, соловѣѣ щебечуть пѣсенѣ въ саду, пчѣлки брелять и летять лугами-полями, то ачей не схочете, щобы мене

мучили ваші китоврасы-бальяндрасы. (до Олесѣ) Охъ, яка ты тобѣ вдячна, що ты мене высвободила зъ сеи тѣснои клѣтки. Ось побѣгаємо й погуляємо собѣ по зеленѣй левадѣ, — тамъ такъ весело й гарно!

Олеся.

Я-жь и заглянула въ твою кѣмнату, бо справдѣ жалъ менѣ було, що ты такъ довго сидишь при книжцѣ. Та-жь то теперъ така мила весна! — а весна разъ красна.

Гальшка.

Тому-то не буду вчитись; — така наука для черницъ, а не для мене.

Ирней

(встае, бере книжку пѣдъ паху и звертае ся до Гальшки).

Я йду помолитись Богу, щобы тебе вразумилъ на путь истины. Та чей се була лише примха молоденькои щebetухи, цѣломудренной моеи Галѣ. Менѣ кажеть ся, що притча о Соломонѣ и Китоврасѣ тобѣ не до вподобы. Завтра стану тобѣ оповѣдати зѣло назидательную исторію о Варлаамѣ и Юасафѣ, или о наверненіи Индовъ черезъ святого апостола Оому.

Гальшка.

Ваша воля! не знаю тѣлько, яка буде завтра моя воля; досыть того, що сегодня погуляю собѣ на свободѣ.

Ирней.

Миръ тобѣ! и благодать Божія буди съ тобою! (Ѡдходить дверми середущими).

СЦЕНА ТРЕТЯ.

Гальшка. Олеся.

Гальшка (цѣлуе Олесю).

Люба Олесю! Спасибѣгъ тобѣ, що ты Ѡдхилила двери Ѡдъ моеи клѣтки и помогла менѣ вылетѣти на свободу та звеселитись гарною весною. Менѣ тота наука стала вже нудьгою.

Олеся.

Та де тобѣ вже вчитись! Тобѣ усмѣхає ся природа, тобѣ свѣтитъ ясна зѣрка щасной долѣ. У стѣпѣ красной и богатой Гальшки Острожской стелять ся цвѣты чудовон весны! Галю! ты щаслива, ты дуже щаслива!

Гальшка.

Хиба-жь рѣдѣ и богатство приносять уже й щасну долю?... Изъ щастя и зъ горя скувала ся доля.

Олеся.

Галю! Твоя доля скувалася тѣлько изъ щастя и радощѣвъ; — дорога житя твого выстелена рожамы, — ты не можешъ зазнати горя й недолѣ. Хиба-жь не бачишь, якъ сотня найкрасшихъ хлопцѣвъ звивають ся навкруги тебе и радѣ-бѣ звеселити жизнь твою веселощамы й радощамы.

Гальшка (смѣє ся).

А то менѣ щастѣ, що трутнѣ злетѣлись до меду! Якъ бы Гальшка була бѣдною дѣвчиною, то хто зна', чи й еденѣ зъ нихъ подививъ ся-бѣ на неѣ. Не люблю такихъ женихѣвъ.

Олеся.

Ей, Галю! ты вельми переборчива. Та-жь то царѣвна не цурала-бѣ ся такихъ женихѣвъ, якѣ горнуть ся до тебе.

Гальшка.

Та скажи, якѣ тамъ богатырѣ й красенѣ!

Олеся.

Дмитро князь Сангушко...

Гальшка.

Се перевертень и вертипорохѣ.

Олеся.

Графѣ Лукашѣ зъ Горки...

Гальшка.

Не хочу его. Се загати-дорога й шибай-голова.

Олеся.

Симеонъ князь Олельковичъ...

Гальшка.

Добряга, бабѣй та старый.

Олеся.

Янъ Подъбрадъ зъ ческого королѣвского роду...

Гальшка (смѣе ся).

Череватый, кирпатый, пикатый.

Олеся.

Микола Милецкій, воеводичъ подѣльскій...

Гальшка.

Вытрѣскоокій, лежобокій, — бнѣ менѣ не до пары.

Олеся (здержуючися и фѣлютерно).

А Дмитро князь Вишневецкій?...

Гальшка (паленѣе румѣнцемъ).

Та бо вже годѣ! вычитуваню именѣ богатырѣвъ твоихъ не має кѣнця.

Олеся (радѣсно).

А-га! якъ спаленѣла! А видишь, Галюню, що справдѣ є богатырь и красенѣ для тебе.

Гальшка.

Олесю! не глузуй зъ мене! Вѣрна подруга не заває серцю туги. Ты-жь знаєшь, що я Вишневецкого давно бачила; — може й покинувъ мене.

Олеся.

Вишневецкій покинувъ бы тебе?! О, скорше потрясе ся свѣтъ у своѣй основѣ, нѣжь захитає ся вѣрнѣсть и любовь атамана запорожского для Гальшки Острожской.

Гальшка.

Такъ и я думала, але чому его такъ довго нема? Оѣдъ мѣсяця пропала й чутка про него.

Олеся.

А може й не пропала...

Гальшка (нетерпеливо).

Чи знаєшь що про него? Скажи, моя любя!

Олеся.

Ой не скажу, нехай кортить.

Гальшка.

Скажи, сердце мое! скажи! не бери душѣ на муку.

Олеся.

Чи вкучилось тобѣ справдѣ за нимѣ?

Гальшка.

Олесю! ты не добра; — пришла еси сюды, зну-
щатись надѣ мною.

Олеся.

Нѣ, Галюню! я пришла сказати тобѣ веселу вѣстку.

Гальшка.

Яку? Чи чула щѣ про него?

Олеся.

Слухай, дорога Галю! Саме-тогдѣ, коли ты побивалась надѣ книжкою, гуляла я собѣ по зеленѣй ливадѣ, идучи до нашої пасѣнки. Ажъ ось бачу, на дорозѣ ѡдда-
леки ѡдѣ мене закурбеливѣ ся порохѣ, скрѣбѣ котрый
выринули якѣсь вѣздцѣ. „Хто се такѣй?“ думаю собѣ,
„мабуть якѣсь лицарѣ, бо оружѣе блищить проти сонця,
та мчать ся швиденько мовѣ вѣтерѣ въ степу...“ „Еге!
та-жѣ то запорожцѣ!“ сказала я собѣ, коли юрба деся-
тьохѣ вѣздцѣвъ щѣ-разѣ бѣльше до замку наближува-
лась... „Але хто-то той красный и жвавый козакѣ на пе-
редѣ?“ пытаюсь себе; „той вартѣ бути атаманомѣ!“ —
Коли-жѣ тѣ козаки при гаю дубовѣмѣ позсѣдали зѣ ко-
ней, и той проводырѣ лицемѣ до замку обернувѣ ся,
пѣзнала я, щѣ се Дмитро Вишневецкѣй.

Гальшка (кидае ся цѣлувати Олесю).

Олесю! подруго єдина! я збожеволью зѣ радости!
Мѣй Дмитро приѣхавѣ! охѣ! яка я щаслива! (стрыбав по
кѣмнатѣ). Чи й ты така щаслива! Тѣшь ся, сердце, зѣ мною!

Олеся.

Тѣшу ся и радѣю радѣстю, дорога Галю! Тому-то
якѣ я єго зазрѣла, прибѣгла я сейчасѣ сюды и не жа-

халась хмурого лица отця Иренея, коли помѣшала вамъ вашу чудну науку. (Въ сѣняхъ чути тупотанє.)

Гальшка.

Цыть-но! хтось иде! — мабутъ то ђнѣ...

Олеся.

Прощай, Галю! менѣ треба йти; маю дѣло до княгинѣ.

Гальшка (неспокоѣйна).

Остань ся, прошу тебе! менѣ чогось серце бє ся.

Олеся (шутливо).

Отъ, выгадки! Прилетѣвъ соколонько изъ-за моря, то ђнѣ зъ тобою поговорить якъ мѣсяць зъ зорою. (Ѡдходить швидко въ двери правобѣчнѣ.)

СЦЕНА ЧЕТВЕРТА.

Гальшка. Вишневецкѣй.

Вишневецкѣй.

Галю! сердечна Галю! якѣй я щасливѣ, що вже при тобѣ. Здорова була, моя ты лебѣдка! (цѣлує єѣ)

Гальшка.

Чому-жь ты такѣ довго бавивѣ ся, мѣй любый! Чи-жь годилось, лебѣдку свою цѣлый мѣсяць лишати въ тузѣ?

Вишневецкѣй.

Правда, цѣлый мѣсяць не бачивѣ я тебе; дарма, що посылавѣ до тебе послами орлѣвъ сизокрылыхъ! Они вздрѣли тебе молоденьку рано-въ-ранцѣ и гадали, що то соненько сходить, а то моя Галя по зѣльнику ходить; здивувались дивомѣ та й ѡдлетѣли, не звѣстивши тобѣ вѣстки про милого.

Гальшка.

Ой, яке то соненько, що єго небавкомѣ вкрыла густа мрака?! Иду я садомѣ, та пытаюсь соловѣя, що сидѣвъ въ корчи: „Скажи менѣ правду, де мѣй милый ви-

тає?" А солов'їй затрѣпотавъ лишъ крылоньками та й полетѣвъ зъ буйнымъ вѣтромъ.

Вишневецкій.

А буйный вѣтеръ повѣявъ степомъ и зупинивъ ся пѣдъ Очаковомъ, де я гѣродъ руйнувавъ та побивавъ Татарѣвъ и Туркѣвъ.

Гальшка.

Ты побивъ Туркѣвъ?! Не дармо снилось менѣ тои пятницѣ, що ты сидѣвъ въ Царгородѣ на тронѣ, а въ ногахъ твоихъ лежала поломана хоруговъ Могамета.

Вишневецкій.

Справдѣ приѣде небавомъ часъ, що козаки будуть страшнїй самому Царгородови. Козачина то серце Руси-Украины.

Гальшка.

Охъ, мѣй милый! Не ввѣришь, якъ я полюбила твою Сѣчь! Твои оповѣданя про се житло запорожского лицарства зачепили мою душу зъ-глибока. Гадкою линула-бъ я що-день надъ Днѣпро до острова Хортицѣ.

Вишневецкій.

Легко-то гадкою линути свѣтами, — але до нашої Сѣчи не такъ легко добути. Отъ, уже Днѣпровї пороги зупиняють того, що бѣсомъ хотѣвъ бы подивитись на нашї куренї. Такїй Ненасытець зворушить духа й наймужнѣйшого стерника. Ось видно дванацять лавъ, де вода, мовъ по дванацяти схѣдцяхъ, ревучи рине та клекотить. Якъ же понаде ся байдакъ на порѣгъ, то несе ся ѣнъ по лавахъ зъ одной на другу, мовъ стрѣла, гнетъ ся, рипить, стогне, умыває ся Днѣпровою водою. А Днѣпро пѣнить ся, реве...

Гальшка.

Охъ, то чудно! Кобы я коли поплыла порогами.

Вишневецкій.

И якъ? сама?

Гальшка.

Нѣ, мѡй милый, зѣ тобою!

Вишневецкій.

Галю дорога! жите мое! Кобы-то мы обоє справдѣ разомъ могли плыети байдакомъ по Днѣпру, то старый батько Словутичъ заговоривъ бы до насъ мовою вѣщою, а Дмитро Вишневецкій довершивъ бы такихъ дѣлъ лицарскихъ, про якї у насъ на Руси ще нѣхто не чувавъ. Чи справдѣ поплынешь вразъ зѡ мною, люба Галю?

Гальшка.

Поплыну, — поплыну, не-то черезъ пороги, але й пѡдъ самъ Царгородъ. Я при тобѣ всюды безпечна.

Вишневецкій.

А я подужчаю при тобѣ силою велита: розкину гнѣздо Татарина, зломлю силу Турка, и ѡдтакъ имя Запорожя звеличить ся по всему свѣту.

Гальшка.

Ой, яка гарна будучнѡсть розкрыває ся передо мною! Козаки несуть людямъ волю и братерство братнє, Русь-Украина стає ся свободною, а творцемъ тои щаснои долѣ моихъ землякѡвъ є Дмитро Вишневецкій.

Вишневецкій.

Нѣ, Галюсю! то ты єси той ангелъ, щѡ передо мною несе поломя житя. Якъ бы твѡй духъ не оживлявъ мене, я-бъ пропавъ въ пѡтѣмѣ безъ зѡрки провѡднои.

Гальшка.

Щѡ значить слаба дѣвчина супротивъ сильного лицаря?! Той, щѡ давъ въ Сѣчи землякамъ пристановище свободы, той полонивъ мое сердце и замѣнивъ въ дѣйстнѡсть золотї мои сны.

Вишневецкій.

Якїй я щасливъ! я не мѣнявъ бы ся зѣ царемъ за корону, знаючи, щѡ ты мене любишь. Теперъ Сѣчь буде менѣ раємъ.

Гальшка.

Охъ, коли-жь то я побачу той твоѣй рай?

Вишневецкій.

Та годъ, Галю дорога! се рай тѣлько для мужчинъ.

Гальшка (жалѣбно).

Такъ?! то намъ безъ раю пропадати?

Вишневецкій.

Козакамъ запорожскимъ Свчъ — мати, а великій Лугъ — батько! И рѣдна мати не має приступу до Свчи.

Гальшка.

Такъ?! а що-жь бѣдна Гальшка сама робити-ме? Пропали мои сны золотѣ.

Вишневецкій.

Не пропали, Галю! И свчовикамъ вѣльно жити въ зимовикахъ зъ жонотою. Та чей-же ихъ атаманъ зможе въ Каневѣ голубити свою голубку.

Гальшка.

Каневъ — се не Свчъ! Я-бъ хотѣла жити на Хортицѣ, дивитись на славу козацку.

Вишневецкій.

Хто жиє на Украинѣ, той бачить лицарске змагане Запорожя. Свчъ — то улій пчѣль; хто хоче пчоламъ придивитись, иде на зелену леваду, де они весело брєнять и мѣдъ збирають.

Гальшка.

Пбйду й на сю леваду, коли-бъ ты тамъ бувъ.

Вишневецкій.

Буду, Галюсю; та-жь я безъ тебе не можу жити на свѣтѣ. Одаткъ ще сегодня просити-му маму о твою руку. Чи можу? (Гальшка мовчить.) Щѣ-жь, дорога Галю, не кажешъ нѣчого?

Гальшка.

Боже! такъ менѣ сердце бє ся.

Вишневецькій.

Галю! єдина моя! — щó-жь тобѣ? чого ты зворушилась?

Гальшка.

Нѣчого — нѣчого; то такъ лише — — я сама не знаю — я така щаслива. Охъ, Боже, чи се не сонъ?

Вишневецькій (стає передъ Гальшкою на-вѣ-колѣнкахъ).

Галю! люба моя! ты моя на вѣки!

(Наразъ отвирають ся двери правобѣчнїи и входить княгиня Беата Иліина. Узрѣвши Вишневецького, стоячого передъ Гальшкою на-вѣ-колѣнкахъ, уступає ся она кóлька крокóвъ вѣ-задъ, розхрещує руки, блѣднѣє и трясє ся зъ гнѣву.)

СЦЕНА ПЯТА.

Гальшка. Вишневецькій. Беата.

Беата.

А се якї любощѣ?! Гальшко! то ты така моя дитина?!

(Гальшка не вжахнулась входомъ матери, мѣжь-тымъ коли Вишневецькій, вставши на рóвнїи ноги, зъ тревогою на злющю княгиню поглядає.)

Гальшка (поважно).

Щó-жь злого сталося, мамо? Князь Вишневецькій приѣхавъ до насъ вѣ гостѣ.

Беата.

Приѣхавъ вѣ гостѣ?! — ха! ха! ха! ха! (смѣє ся судорожно). Гарный гóсть! — пройдиєвѣтъ, щó забує вѣ Туреччинѣ взяти собѣ бранку, впає вѣ мóй замокъ, и хотѣвъ бы може пóрвати дочку княгинѣ Острожской. Ха! ха! ха! ха!

Гальшка и Вишневецькій (разомъ).

Мамо! — Княгине!

Беата.

То таке-то дѣялось за моими плечима? Тому-то Олеся вздержувала мене йти сюды! — Иншї женихи доби-

вають ся чесно о руку Гальшки въ очахъ матери, — а козацкій харцизяка плете дѣвчинѣ теревенѣ тайкомъ...

Вишневецкій (вельми гнѣвный).

Козацкій харцизяка?! Княгиня Иліна мабуть похитнулася памятію, — мабуть забула, що передъ нею стоить князь Вишневецкій зъ роду Корибута Ольгердовича.

Беата.

Хиба-жь той не харцизяка, що зводить мою єдину дитину? що не спытавши матери точить баяндрасы передъ сею выбраною жертвою, — що неначе хижій яструбъ кинувъ ся кѣгтями на полохливу голубку.

Гальшка.

Мамо! не говорѣть такъ. Князь Вишневецкій — то соколь мѣй ясный, що здвигъ мою душу високо до сонця. Онъ старає ся явно о мою руку, и я вамъ кажу, що тѣлько онъ буде моимъ мужемъ.

Беата (розлютившись).

Гальшко! недобра Гальшко! ты не гѣдна называтись моею дочкою. Ото выкохала я собѣ єдину лебѣдку! Волѣла-бъ ты въ сырѣй земли гнити, нѣжь зъ тымъ козакомъ за-любки жити!

Гальшка (въ розпуцѣ).

Мамо! мамо!

Вишневецкій.

Княгинє! вгамуйте ся въ вашѣмъ гнѣвѣ! Щѣ-жь Галя противъ матери провинила? Зъ-по-мѣжь женихѣвъ, що на дворѣ вашѣмъ ѣдъ року бувають, выбрала собѣ одного. Я прошу васъ о руку мови милои.

Беата.

Ха! ха! ха! ха! атаманъ дикого козацтва просить о руку князѣвны Острожской!

Вишневецкій.

Панѣ! не глузуйте зъ гостя такими згѣрдными словами. Атаманъ козацкій знає лучше ѣдъ васъ наблюдать

правила чести. Вы вѣдай забули, хто се стоить передъ вами.

Беата.

Забула, хто се стоить?! — нѣ, не забула я, славный атамане! Ось менѣ женихъ для нащадка галицкого короля Данила! — ось менѣ женихъ для двѣницъ, що выховалась въ Краковѣ на дворѣ королѣвскѣмъ! Якій славный женихъ! — пройдисвѣтъ, авантюрикъ, — Байда!

Вишневецкій (повздержуе свѣй гнѣвъ).

Годѣ слухати слѣвъ великои дамы, що вивчилась звычайу й обычаю на дворѣ королѣвскѣмъ! (звертае ся до Гальшки й цѣлуе еѣ въ руку). Дорога Галю! прощай! довше не можу бавити въ сѣмъ замку: княгиня Илина оскорбила мене тяжко. Прощай, голубко! не забувай мене, — я не перестану тебе любити.

Гальшка.

Серце мое! остань ся! я переблагаю свою маму; она не схоче, щобъ еи дитина марно загинула. — Мамо моя! (падае передъ матѣрю на-въ-колѣшки) молю, благаю васъ, не розлучайте мене зъ моимъ милымъ! Хвѣба-жь не хочете видѣти мене щасливою?

Беата (ѣдтрочуе ѣдъ себе Гальшку).

Ты не моя дитина, коли противна моѣй воли.

Гальшка.

Мамо! не ѣдпыхайте мене! — мамо! та-жь я ваша Гальшка, ваша єдина доня...

Беата.

Не маю вже донѣ.

Гальшка.

Згляньтесь надѣ мною! — не вбивайте мене! Я лежати-му у вашихъ нѣгъ, доки васъ не переблагаю.

Беата.

Не переблагаешъ нѣколи, якъ не покинешъ того Байды.

Гальшка (встає, рѣшучо).

Не покину, — не забуду его ніколи. — Будь воля Божа!

Вишневецкій.

Галю, прощай! Богъ не оставитъ насъ. (Цѣлує Гальшку въ чоло и выходитъ дверми середущими.)

Гальшка (въ розпуцѣ ломить руки).

Боже! пропала моя доля. (Одходить поволи въ двери лѣвобочній.)

СЦЕНА ШЕСТА.

Беата (сама).

(Она стоитъ неподвижно, опутивши руки и схиливши голову на груди; мутными очима поглядає на одходячу Гальшку и мовчить кѣлька хвиль.)

Божевѣльна! нерозумна! — стрѣмголовъ летить въ пропасть. — О, той очайдуша-атаманъ не стане вже ніколи передъ моимъ лицемъ; — неначе хижій павукъ обмотавъ ѣнъ павутинемъ свою жертву и радъ бы зъ неи выссати кровь... Але-жь въ самъ часъ захопила я его, коли кидавъ ся на добычу... А! розмѣжджу падлюку, и выеднаю собѣ у короля зруйнованє проклятущои Сѣчи, щобы пропавъ и слѣдъ того гнѣзда шершенѣвъ. — (думає) А я свою Гальшку такъ бережливо ховала, — я хотѣла найти ѣй жениха мѣжь короленятами, — а она — невдячна! Ой, лучше було ѣй не родитись, нѣжь заподѣяти менѣ таку нѣчесть.

(Дверми середущими входитъ Симеонъ Омельковичъ; на его лица видно переполохъ).

СЦЕНА СЕМА.

Беата. Омельковичъ.

Беата.

Кого бачу? — князь Омельковичъ! Здорові були!

Омельковичъ (цѣлує руку княгинѣ).

Покѣрній поклѣвъ достойнои княгини! Вы мабутъ мене сегодня не сподѣвались?

Беата.

Вы кожного дня милый менѣ гѣсть. Тѣлько-жь бачу, що вы въ важномѣ дѣлѣ приѣхали; на вашому лицѣ видно неспокоѣй.

Олельковичѣ.

Отѣ, звѣщаю вамѣ вѣсть немилу: на вашъ замокъ нападають...

Беата (налякана).

Хто? Татары?!

Олельковичѣ.

Хорони Боже! свои...

Беата.

Хто такій? кажѣть! — Боже святой!

Олельковичѣ.

Князь Острожескій.

Беата.

Е, вы собѣ шутите. Стрый и опѣкунъ Гальшки не нападе на замокъ еи матери.

Олельковичѣ.

А вже-жь нападе, коли зѣ юрбою воинѣвъ тягне пѣдѣ Острѣгѣ.

Беата.

Богѣ зѣ вами, Олельковичѣ! Я вже догадуюсь, якій се похѣдѣ: мабутѣ иде князь Острожескій противѣ дикои Татарвы, и по дорозѣ схоче спочити въ моѣмѣ гѣродѣ.

Олельковичѣ.

Куды вамѣ противѣ Татарвы; — простѣсьнѣко йде на вашъ замокъ, та й не самѣ, а зѣ княземѣ Дмитромѣ Санѣушкомѣ.

Беата.

Та-жь Санѣушко писавѣ менѣ того тыждня, що приѣде до мене хлѣбѣ-сѣль ѣсти.

Олельковичѣ.

И справдѣ ѣде ѣнѣ до васѣ по хлѣбѣ-сѣль. Про се дѣзнавѣ ся я вчера въ Дубнѣ, коли хотѣвѣ навѣстити

князя Василя. Привъзжаю пѣдъ вечеръ до того гѣрода, — нема князя дома: въ замку тихо й пусто; цѣлу залогу замкову мовъ зъ-чиста вымело. Ледви-не-ледви найшовъ я старого слугу, щѣ простодушно про похѣдъ князя на Острѣгъ передо мною выговоривъ ся. Отже князь Василь ѣде сюды зъ княземъ Дмитромъ Сангушкомъ, котрый хоче собѣ добути красной куницѣ, се-бѣ-то князѣвны Гальшки. Оба тѣ князѣ вѣдутъ кѣлькадесять комонникѣвъ: хочуть здобути вашъ замокъ. Якъ же я довѣдавъ ся, що князь Василь хоче вамъ закрутити веремѣю, почемсавъ я сейчасъ дальше тымъ шляхомъ, по котрому поѣхали зъ-полудня оба князѣ зъ дружиною. Дѣгнавъ я ихъ сегодня рано пѣдъ вашимъ смерековымъ лѣсомъ, де они спочивши збирались довершити свого походу. Одаткъ нагнавъ я свого коня и поѣхавъ правобѣчь навманцѣ, бо хотѣвъ ихъ выпередити и подати вамъ чимъ-скорше вѣстку про той нападъ вашихъ своякѣвъ.

Беата.

Бѣдна-жь моя головонько! щѣ менѣ теперъ дѣлати? Той Сангушко метить ся менѣ, що я не хочу за него ѣддати своѣи Гальшки. Але-жь така воля короля... Вѣрный мѣй друже! радѣте, щѣ менѣ дѣлати? якъ боронитись?

Олельковичъ.

Кѣлько у васъ вѣйска?

Беата.

Було колись богато; було пятьсотъ пѣшихъ стрѣльцѣвъ, були зѣоруженѣ комонники, були й пушки на баштѣ замковѣй, а теперъ — —

Олельковичъ.

Чѣй є въ замку зѣ сто людей?

Беата.

По смерти мого мужа запропастилась давна сила

твердынь. Теперь дармує въ нѣй кѣлька десятокъ неробѣвъ лежобокихъ.

Олельковичъ.

Треба щось подумати про оборону замку. Напастникѣвъ що-йно не видко.

Беата.

Дайте яку раду, Семіоне! Менѣ морочить ся въ головѣ. Але якій ось гамѣръ и бренокѣтъ чутно?! (Бѣжить до ѣкна и въ страху розхрещує руки.) Пропали мы! Сангушко зъ дружиною вже передъ воротами. Вѣрный друже, ратуйте!

Олельковичъ (дивить ся въ ѣкно).

Бѣжу зѣгнати залогу; зачиню ворота, звезду мѣсть, загремлю зъ пушокъ...

Беата (бѣгає въ страху по кѣмнатѣ).

Хутенько, хутенько, ратуйте мене й Гальшку! (Олельковичъ выходитъ швидко). Иусе Христе! молю ся твоимъ ранамъ, спаси мене! (На дворѣ змагає ся клекѣтъ)

СЦЕНА ОСЬМА.

Беата (сама).

Чого-жь я бою ся? Нападу Сангушка й Острожского? За мною стоять король! ѣнъ выступить въ оборонѣ Беаты!... Нѣ, нѣ, теперь уже не боюсь; що-жь злого зможуть они менѣ заподѣяти? Замку не зруйнують, а Гальшки не выдре менѣ сила людска. За мною король! (въ сѣняхъ чути стукѣтъ и голоса) Отъ, уже й маємо непрошенихъ гостей. Нехай собѣ коверзують; за мною король!

(Ѡдчиняють ся двери середущі и входитъ Сангушко. Беата сѣдає и смотритъ гордо на входячого).

СЦЕНА ДЕВЯТА.

Беата. Сангушко.

Сангушко (кланяє ся Беатѣ).

Достойна княгине! вы запросили мене ѣсти вашъ

хлѣбъ-сѣль. Послушный лицарь не мѳгъ ѳдказатись ѳдъ такъ высокои чести. Приймѣтъ за те подяку ѳдъ покѳрного слуги.

Беата (иронично).

Чудно, що такій богатырь звиняе ся и прикрашуе солодкими словами свою огидну грабѣжь.

Сангушко.

Яка грабѣжь?! въ осени того року запросили вы мене въ гостину, а я на весну приѣзжаю налюбуватись красою вашои волости.

Беата.

Налюбуватись красою? Справдѣ идиля; — а ваші розбѣшаки такожъ приѣхали налюбуватись красою нашої природы?! Чудно!

Сангушко.

Достойна княгине! я приѣхавъ по куницю, прекрасну ѳдданицю. Знавъ я, що стрѣльцеви зайде въ дорогу лѣсъ, що самъ хотѣвъ бы куницю захопити; тому-то прибравъ я собѣ до помочи деякихъ товаришѣвъ.

Беата.

Значить, Дмитро Сангушко хоче мене присилувати, выдати ему Гальшку на поталу.

Сангушко.

Хто даного слова не додержуе, того можъ присилувати.

Беата.

Побачимо, якъ то буде. Дмитро Сангушко думавъ собѣ, що вдовицѣ нѣхто не оборонить.

Сангушко.

Закимъ хто оборонить еѣ, Гальшка буде моя.

Беата.

Чи справдѣ такъ? а воля матери? а воля короля? Щѳ?!
Щѳ?!

Сангушко.

Е! король далеко, а матѣрь уже разъ дала менѣ свое слово.

Беата.

Дала чи не дала, а нынѣ не даю. Гальшка не буде нѣколи женою Сангушка.

Сангушко.

Опѣкунъ, князь Острожскій, рѣшає тутки, не вы, достойна панѣ.

Беата.

Що такій опѣкунъ! верховнымъ опѣкуномъ моеи Гальшки єсть великій князь литовскій, а король польскій. Онъ не хоче, щобы Гальшка була женою Сангушка.

Сангушко.

Хоче, чи не хоче, то менѣ байдуже. Я хочу, щобы Гальшка була моею, а княвь Острожскій годить ся зъ моею волею.

Беата.

Але я не хочу, король не хоче, ба й Гальшка не хоче. Справа скѣнчена.

Сангушко.

Скѣнчить ся доперва, и то небавомъ.

Беата (злюща).

Грабѣть, убивайте, се дѣло вашихъ розбишакъ! (Вбѣгає въ кѣмнату наляканный Симеонъ Олельковичъ).

СЦЕНА ДЕСЯТА.

Беата Сангушко. Олельковичъ.

Беата.

Що нового? кажѣть Семіоне! мое серце щемить ѡдъ догадокъ недобрыхъ.

Олельковичъ.

Князь Острожскій увѣйшовъ въ подвѣре замку.

Беата.

Господи! ратуй насъ! А де-жь залога замкова? Було затворити ворота, — було стрѣляти зъ гакѣвницъ...

Олельковичъ.

Годѣ було; тѣ дармоѣды порозлазились по гѣроду; не було кого зѣоружати гакѣвницями. Князя не зупи-

нявъ нѣхто въ воротахъ: сказано, се стрый князѣвны Гальшки, — не годить ся боронити ему вступу. Онъ приѣхавъ въ супроводѣ кѣлькохъ дружинникѣвъ; прочіи остались передъ воротами. Ажъ ось збѣглось зъ якихъ трицять изъ тутешной залогі; вхонили за оруже и змѣшались теперъ на подвѣрю зъ чужимъ вѣйскомъ. (Чутно, якъ стрѣляютъ.) Я прихожу, охоронити васъ ѡдъ всякою напасти. За васъ, княгине, и за дорогú Гальшку пролью свою кровь.

Сангушко.

Князь Олельковичъ уважае насъ дикими горлорѣзами. (звертае ся до княгини) Не бѣйтесь, достойна панѣ, вамъ и моѣй Галѣ не спаде волосъ зъ головы (стрѣляютъ).

Беата.

Боже! се розбѣй! се головництво! (бѣжить до ѡкна) Ахъ! потекла вже кровь: двоухъ зъ моихъ людей вбито! Боже! кровь — смерть — (млѣе; Сангушко й Олельковичъ заходятъ ся коло неи, щобы прочунала. Вбѣгае наполохана Гальшка).

СЦЕНА ОДИНАЦЯТА.

Беата. Сангушко. Олельковичъ. Гальшка.

Гальшка.

Мамо! мамо! Боже — нежива! Мамо дорога!

Сангушко.

Не жахай ся, Галю! се переполохъ; — отъ-отъ княгиня отвирае очи.

Беата.

Де я? (протирае чоло рукою) Щѣ менѣ було? А-га! Сангушко й Острожскій напали на насъ неначе гайдамаки. Гальшко! видишь, якій женихъ той Сангушко!

Сангушко.

Такій женихъ, що конче хоче подружитись зъ Галею. Якъ не даете по-доброму, то я добиваюсь силою.

Гальшка.

То про мене така ворожнеча?! О! силованого шлюбу не возьму.

Сангушко.

Втихомирись, Галю! Я-жь не ворогъ твоѣй; — тямишь ачей, якъ то мы бувши дѣтьми бавились...

Гальшка.

Е, мѣй князю! мы перестали вже давно бавитись; теперъ кожде зъ насъ иде окремымъ своимъ шляхомъ.

Сангушко.

Одъ коли-то идемо окремымъ шляхомъ? Ще то-гѣдъ ишли мы поручь себе.

Гальшка.

Вже-жь теперъ поручь себе не пѣдемо.

Омельковичь.

Видите самѣ, князю Дмитре, що куницѣ не добудете. Чи годилось нападати на безъобороннѣй женщины? Радше ѡдѣйдѣть по-доброму, и не поганѣть до-тла имени лицарского.

Сангушко.

О-го! якѣй проповѣдникъ покаянѣя! Справдѣ, щирѣй приятель дому. Волите мовчати, а то мѣгъ бы я вамъ задати прочухана.

Омельковичь.

Се наруга, князю! Стямте ся и не напастуйте тутъ нѣкого! Якъ бы не дамы, то справа ѣ розправа мѣжь нами була-бѣ инша.

(Въ сѣняхъ чути брязкѣтъ оружя, стукѣтъ и гукъ.)

Сангушко.

Отъ, иде мабутъ мѣй староста. Теперъ уже ѣ князь Омельковичь нѣчого не поможе.

(Входитъ князь Острожскѣй зъ двома лицарями.)

СЦЕНА ДВНАЦЯТА.

Попередній й Острожскій.

Острожскій (зъ легкимъ насмѣхомъ до Беаты.)

„Миръ дому сему и живущимъ въ немъ!“ (до Гальшки) Здорова була, Галю! (цѣлуе еѣ въ чоло.)

Гальшка (цѣлуе Острожского въ руку).

Охъ, стрюю-добродѣю! мы такъ налякались; я зъ переполоху цѣла дрѣжу.

Острожскій.

Вже конецъ страху. Тенерь женихане й весѣле.

Гальшка.

Стрый-добродѣй все шутливѣй. Та яке женихане?

Острожскій (смѣе ся).

Ей, ты голушко недогадлива! Гарный женихъ стоить передъ нею, а она нѣбы-то нѣчого не знае. Ой, вы дѣвчата все брыкливѣй.

Гальшка.

Справдѣ не розумѣю васъ. Я тѣлько се знаю, що молодой сей князь напавъ на нашъ замокъ. Одки-жь возьме ся весѣле.

Острожскій

(бере Сантушка за руку й приводить его близько до Гальшки).

Ось твоѣй женихъ! милый, гарный, лицарскій. Сегодня поберетесь!

Гальшка.

Стрюю! про-Бѣгъ, що кажете! Ваша шутка страшна.

Беата.

Князь Василь уже й не пытае ся мене, що я скажу.

Острожскій.

Я знаю, що вы сказали-бъ, тому й не пытаюеь васъ.

Беата.

А вже-жь я матѣрь. Гальшка едина моя доня. Князю, скаменѣть ся, уступѣть ся, бо буде лихо!

Острожскій (гнѣвный).

Хто має уступитись? Острожскій?! О, поважана братова! я не дѣтвакъ, щобъ васъ убоявъ ся. (до Гальшки) Галю! я твої опѣкунъ, и бажаю твого щастя; хочу, щобы князь Сангушко зъ тобою подруживъ ся. Ты знаєшь его бѣдъ лѣтъ дитячихъ; — бнѣ тебе любить: будете щасливі.

Гальшка (въ розпуцѣ розхрещує руки).

Стрю-добродѣю! помилюйте! молю-благаю!

Острожскій.

Чого падькаєшь-горюєшь? Вы обоє свояки, то фортуна батькѣвска не перейде въ чужї руки, — остане ся при васъ.

Гальшка.

Що тамъ фортуна марна! Я бажаю долѣ, не майна.

Острожскій.

Буде доля, люба Галю! — зъ такимъ женихомъ будешъ царювати!

Беата.

Князю Василю! Уступїть ся зъ вашимъ женихомъ! Се мое останне слово.

Острожскій.

То й я скажу свое останне. Галю! Дмитре! сейчасъ пѣдъ вѣнецъ! Така воля опѣкуна.

Гальшка (падає передъ Острожскимъ на-въ-колѣшки).

Не вбивайте! згляньтесь надѣ мною! Заклинаю васъ на память мого батька, не вбивайте мене!

Острожскій.

Будешъ щаслива! Опѣкунъ твої знає, що дѣлає. Вже-жь ты самохѣтъ бѣдаси руку сему гарному лицарю.

Сангушко.

Галю дорога! вволи мою волю. Я твои гадки вгадувати-му, — носити-му тебе на рукахъ...

Гальшка.

Князю Дмитре! не силуйте мене! Я не можу бути вашою.

Острожскій.

Се звичайнї химеры передъ шлюбомъ. Треба разъ закѣнчити жѣночї теревенѣ. А-ну, молодята, пѣдемо до церкви! (звертае ся до одного лицаря). Товаришу! пѣди-но й прикличь сюды отця Иренея! (Лицарь ѡдходить въ двери ссередущї.)

Беата.

Про-Бѡгъ! се гѡршь розбою. Василю! вы розбѣсился — схаменѣть ся!

Гальшка (рѣшучо).

Добродѣю! я не пѣду до шлюбу.

Острожскій.

Пѣдешъ, дитино! Послухай мене! — будешъ щаслива.

Гальшка.

Самохѡтъ не пѣду; якъ хочете, ведѣть мене на смерть.

Беата.

Не выдержу сеи наруги, — згину, а васъ обохъ досягне рука справедливости.

(Приходить наполоханный Ирней.)

СЦЕНА ТРИНАЦЯТА.

Попереднї й Ирней.

Острожскій (до Ирнея).

Намъ треба благословенїя церкви. Звѣнчаєте сейчасъ сихъ молодять!

Ирней.

Аще князь велить, да будетъ тако. Но якось то вельми скоро дѣе ся; князѣвна не докѣнчила ще науки. Завтра учула-бъ зѣло назидательную исторїю о Варлаамѣ и Иоасафѣ.

Острожскій.

Наука вже скѣнчилась. Теперъ ѡдбуде ся тайна велїя: „се тако благословится челоуѣкъ бояйся Господа“.

Ну-те-жь въ церковь замкову! Сѣ мои товаришѣ будутъ дружбама, боярама, и чимъ тамъ подобае. Галю, подай руку твоему женихови!

Гальшка (бѣжить зъ плачемъ до матери).

Мамо! заступѣть ся за мною! — не допустѣть до нещастя! Мамо! — ратуйте — пропаду.

Беата.

Дитино моя! Чимъ тебе обороню?! Менѣ звязано руки. Охъ, така-то доля вдовицѣ!

Острожскій

(приступае до Гальшки й бере еѣ за руку).

Галю! прошу тебе, послухай мене! — Я чей тобѣ не ворогъ. (Гальшка хлипае зъ плачу, — не може нѣ слова промовити.) По-що така трѣвога?! — Галю, втихомирись! идемо до церкви, де тобѣ заспѣвають: „блажена еси и добро тебѣ будетъ“. — Ну-жь въ имя Боже пѣдъ вѣнецъ! (Острожскій бере Гальшку пѣдъ руку; — она не тямачи себе хилить ся головою на его рамя.) Отче Иренею, молодой князю, дружбы й бояры — за мною! „Господь призритъ еѣ небесе и посѣтитъ виноградъ сей!“

Беата (пѣдноситъ руки горѣ).

Боже! де твоя справедливѣсть?! такій ты нашъ отецъ! Нема твоихъ громѣвъ, щобы грянули на гайдамакѣвъ, щѣ выдирають мое сердце, — вбивають мою дюню. — Стѣйте! не знущайте ся надъ бѣдною жертвою; — стѣйте! — вернѣть менѣ дитину, вернѣть єдину!...

(Впадае на столецъ, — млѣе. Вѣѣ ѣдходять; при Беатѣ остае ся лишь Одельковичъ.)

Завѣса спадае.

Конецъ акту першого.

А К Т Ъ Д Р У Г І Й.

Замокъ въ Черкасахъ.

Кѣмната въ палатѣ Сангушка. Гальшка сидитъ при столику дуже сумна й задумана.

СЦЕНА ПЕРША.

Гальшка (сама).

Вже по весѣлю. Такъ кажуть люде, а менѣ видѣлось, що мене вкинули въ розрыту могилу, та що чернець запечатавъ грѣбъ... Боже й ты Божая Мати! не благословили-сте деревце убрати, райске деревенько, щобъ передъ раемъ стояло, та въ рай ся похияло, та й сильно зацвитало. Не було дружокъ, щобы сплели менѣ вѣнокъ изъ хрещатого барвѣнку, — не було весѣльного ладканя; лишъ море ся розѣграло, — молоденька потопала, та не було нѣкого, щобъ подавъ менѣ рученьку и выкупивъ мене зъ моря... Ой мамо, мамо! не дала-сь менѣ соловятка, щобъ менѣ раненько щebetало, щобъ мене раненько побуджало... (думае, — наразъ зрывае ся изъ стѣльца и прижимае руки до сердца). А серденько?! Охъ, оно кровію закипѣло, — розлучили мене зъ моимъ милымъ, — дали за нѣлюба. Хиба-жь се имъ вѣльно, тымъ людемъ-звѣрюкамъ, — хиба-жь имъ вѣльно, тымъ пажирливымъ тиграмъ, высысати по капли теплу кровь зъ мого серденька?! Зломали зелену калину, та й покинули въ степу буйнымъ вѣтрамъ на поталу... Ото люде! ото добродѣѣ, приятелѣ!... Бодай ихъ душу пекло огнемъ самого пекла! бодай ихъ тѣла грѣшного не приняла свята земля! бодай ихъ кости глодали вовки-сѣроманцѣ!... Боже! Боже! я збожеволѣю... Пішли свою помѣчь, а то проклену самі небеса... (гамуе ся поволи въ розпуцѣ).

И такъ не судилось Гальшцѣ зъ дружками убрати деревце, райске деревенько... не судилось зъ милымъ повѣнчатись, не судилось бути щасливою... Найбѣднѣйша

дѣвчина має на весѣлю вѣнокъ зъ хрещатого барвѣнку, — найбѣднѣйшу величаютъ на весѣлю княгинею, а княгиня Гальшка йде силована до шлюбу безъ вѣнка, безъ благословеня материного (плаче)... Охъ! нема на свѣтѣ такой безталанной, якъ я.

(Незамѣтно входитъ Сангушко и приближившись трохи, стае ъддалеки ѡдъ Гальшки.)

СЦЕНА ДРУГА.

Гальшка. Сангушко.

Сангушко (тихо).

Галю! (Гальшка не ѡдзываетъ ся). Галю! Галю дорога!

Гальшка (мовь пробуждае ся зъ тяжкого сну).

Хто то? А, то мѡй панъ.

Сангушко.

Галю! не зови мене паномъ, я-жь твоѡй — —

Гальшка.

Таки панъ, щѡ має у себе бранку Гальшку.

Сангушко (приступае ближе до Гальшки).

Галю! ты въ мене панъ, — ты въ мене цариця; я твоѡй слуга. Нехай буде менѣ вѡльно, хочъ часомъ до тебе прийти й на тебе дивитись.

Гальшка.

Знущатись надъ моею недолею.

Сангушко.

Я мавъ бы знущатись?! Я безъ тебе жити не можу. Глянь хочъ разъ на мене!

Гальшка.

Я невольница, — не смѣю звести до васъ очей.

Сангушко.

Галю! не гнѣвай ся, забудь про силованый шлюбъ.

Гальшка.

Забути про силованый шлюбъ! — дрѡбница.

Сангушко.

Молю тебе, не гнѣвай ся! Я хотѣвъ доконче зъ тобою подружитись.

Гальшка.

Тому выточили-сте кровь зъ мого сердца?!

Сангушко.

Сталось лихо, — не було иного виходу. Признаюсь, що я провинивъ, дуже провинивъ. Та чей черезъ весь мѡй вѣкъ зможу направити обиду и тебе переблагати.

Гальшка.

Выкиньте мене зъ тямки; я поволи зѡвяну якъ былина въ степу.

Сангушко.

Галю! ты не зѡвянешь: припаде росиця, засіє соненько, а чудова квѣтка розцвите ся на диво всему степу.

Гальшка.

Хиба-жь не вяну тутки четвертый мѣсяць? Для мене нема нѣ свѣтла сонѣчного, нѣ вѡльного воздуха. Ныдѣю въ страшнѡй пѡтьмѣ, — коротаю вѣкъ въ холодному гробѣ.

Сангушко.

Не ныдѣла-бъ ты, коли-бъ менѣ було вѡльно частѣйше до тебе наблизитись. Ты-жь замыкаешъ ся у своѣй кѡмнатѣ, и марнѣешь самохѡтъ, а й я побиваюсь и гору ю въ самотѣ.

Гальшка.

Можете бавитись и веселитись по давньому. Нехай вамъ здяє ся, що Гальшки не має на свѣтѣ.

Сангушко.

Галю! ты ще досѣль не пѡзнала мене: вже-жь мы не чужѣй собѣ, а свояки, и то близькѣй свояки. Чому-жь ѡдвертаешъ ся ѡдъ мене? Хиба-жь забула ты, якъ мы обоє вкуцѣ бавились? Кѡлько то було втѣхи, коли мы зрывали цвѣты въ зѣльнику, и одно одному сплѣтало вѣтку мовь-то на-незабудь; — або коли мы бѣгали по садку, а я выхонившись на яблуню зрываваъ для тебе найкрасшѣй червонобокѣй яблука. А тямишь, Галю, якъ

то разъ галузь подо мною зломалась, и я впавъ на землю стрѣмголовъ? Тогда не чуючи болю ѡдъ потовченя бувъ я щасливъ, коли ты припала до мене, обняла мене рученятами и стала мене цѣлувати. Або ось пригадую собѣ, якъ то мы разъ въ лѣтѣ бѣгали надъ ставомъ. Я тебе хотѣвъ дѣгнати, а ты посовзнулаась и пѣрнула въ воду... Я шубовствъ за тобою, и въ одну мить выдобувъ тебе зъ воды... О щасливѣ були тѣ часы!

Гальшка (задумана неначе пробудилась изъ сну).

Вы щось говорили про ставъ?! — а-га про ставъ... Ой, якъ бы я Бога не боялась... та нѣ, грѣхъ душу погубити.

Сангушко.

Галю! ты мабутъ не слухала, про що я тобѣ говоривъ. Я оповѣдавъ про щасливѣ днѣ дитячого нашего вѣку.

Гальшка.

Розкажуйте дальше, коли ваша воля. Я ваша бранка, мушу слухати.

Сангушко.

Голубко моя! чому я тобѣ теперъ не милый? Чому ѡдъ мене ѡдвертаешъ ся?

Гальшка.

Хиба-жь може голубка зъ яструбомъ разомъ жити?

Сангушко.

Якій яструбъ? Галю, ты ще досѣль не забула про той день, коли я рѣшивъ ся, давну свою суджену силомѣць своимъ суперникамъ ѡдобрати. Тогда могло тобѣ здаватись, що се яструбъ злетѣвъ надъ замокъ Острожскихъ. Ѡдъ того часу ставъ я смириѣйшій и тихшій ѡдъ голуба, и жду-выжидаю тои днини, коли моя голубка до мене прилине.

Гальшка.

Ждете дармо, князю! Я супроти васъ вѣльна ѡдъ всякои повинности; я вамъ не присягала нѣчого: князь Острожскій щось тамъ за мене въ церквѣ говоривъ.

Сантушко.

Зъ годомъ-перегодомъ мѣгъ бы я тобѣ доказати, що я годенъ твоєи любви. Та що-жь? треба вдоволи-тись долею простого головника. Отъ, теперь судять мене на Пѣдлясю въ Киѣшинѣ за мое незвычайне женихане. Галю! будешъ може ще вѣльна...

Гальшка.

Та годѣ! перестаньмо про се говорити. Менѣ чо-гось такъ жаль, — иду въ капицю, выплакати свое горе передъ лицомъ Бога, що мене такъ тяжко навѣстивъ своимъ допущомъ.

(Одходить поволи, схиливши голову на груди. Сантушко по-глядає за нею тужливо.)

СЦЕНА ТРЕТЯ.

Сантушко (самъ).

Справдѣ допустѣ божій! Якъ бы я бувъ знавъ, що Гальшка мене не любить, я-бъ не ѡдбиравъ еѣ рѡднѡй матери. Нехай бы Вишневецкій голубивъ свою голубку, — я переболѣвъ бы втрату своєи лебѣдки, бо грѣхъ губити двѣ душѣ разомъ. (думає) Щѡ кажу?! я мавъ бы ѡдка-затись ѡдъ посяданя сего жемчуга дорогого? Королѣ за-видують менѣ такои кралѣ. О! Сантушко справдѣ гор-дый, що добувъ собѣ такои куницѣ. Гальшка моя!... (ду-має). Чи дѣйстно моя? — моя?! — ухъ! чого-жь дрѡжу цѣлымъ тѣломъ? У-внутрѣ палить мене огонь, а зъ-вер-ху тѣло мовѣ ледомъ обложено. Я гину-пропадаю изъ-за любви до сеи чудовои кралѣ, а ѡдъ еи погляду вѣе такимъ холодомъ, що мое сердце завмирає. — Доки-жь менѣ такъ страдати? доки носити пекло у своѣй гру-ди? — проклятущѣ на вѣки не терпятъ такихъ мукъ. Коли-жь згляне ся надѡ мною Гальшка? коли припу-ститъ мене хочъ стѡлько до себе, скѡлько невольникъ посмѣе наблизитись до своєи могучої панѣ?!... Гину

зъ жажды любви взаимной; жду-выжидаю веселѣйшого
 еи погляду, привѣтнѣйшого еи слова, чей капне хочь
 капля росицѣ на спалене мое сердце зъ загниваного неба...
 Одъ Гальшки дожидаю своего суду, своего спасеня; про
 судъ въ Книшинѣ менѣ байдуже! Нехай тамъ судять,
 якъ хочуть: судъ Гальшки для мене страшнѣйшій, нѣжъ
 судъ королѣвскій.

(Входитъ Острожскій; на его лица видно великій смутокъ).

СЦЕНА ЧЕТВЕРТА.

Сангушко. Острожскій.

Острожскій.

Чого такій задуманий, друже? Чи вже знаєшь?

Сангушко.

О! князь Острожскій! Здорові були!

Острожскій.

Чи знаєшь?

Сангушко.

Я лишь свое знаю; думаю й нѣчого не выдумаю.

Острожскій.

Не розумѣешь мене; чи знаєшь про засудъ?

Сангушко.

Якій засудъ?

Острожскій.

Якій засудъ?! пытаєшь ся такъ байдужно, нена-
 че-бъ справа Книшиньска тебе не тыкала.

Сангушко.

Що менѣ Книшинѣ! Сенаторы радять, судять и судъ
 своій нехтують. Я стою пѣдъ иншимъ засудомъ, якого
 нѣяка сила въ свѣтѣ не зможе змѣнити.

Острожскій.

Стянь ся, друже! Се не переливки, що тобѣ маю
 сказати... Вкарали насъ тяжко.

Сангушко.

Васъ не було за-що карати; тѣлько мене могли по-
 карати.

Острожскій.

Рѣвна доля навѣстила насъ обохъ; хиба тѣлько въ тѣмъ менѣ пѣльга, що надѣ мною мечъ висить, а тебе таки вразивъ.

Сангушко (байдужно).

А вже-жъ скажѣть, що тамъ дѣялось у Кнѣшинѣ?

Острожскій.

„Предсташа царѣ земстїи, и князи собрашася вку-пѣ“. Самъ король Жигимонтъ Августъ сидѣвъ въ судѣ; сенаторы польскїи не зволили бути для насъ справедливыми; — та ба, мы Русины, мы православнїи... Меншѣсть литовскихъ сенаторѣвъ не здужала спасти насъ ѣдъ за-суду тяжкого.

Сангушко.

За вами стоявъ вашъ тестъ, Янъ Тарновскїи.

Острожскій

Не мѣгъ, чи не хотѣвъ менѣ помочи; — боявъ ся выступити проти короля, — про-те не приѣхавъ на судѣ.

Сангушко.

Е, хто Острожскому заподѣе що злого!

Острожскій.

А вже-жъ заподѣяли менѣ чи мало лиха. Ѡдсудили мене ѣдъ опѣки надъ княгинею Гальшкою и орекли, що за мѣи починъ винейъ я бути засудженымъ на втрату чести, майна й на кару смерти. Король застерѣгъ собѣ, выконати той судѣ пѣзнѣйше.

Сангушко (зворушений).

Острожского смѣли такъ тяжко вкарати?! то мене вже живцемъ закопають въ могилу.

Острожскій.

Друже! не жахай ся! ще живутъ добрїи приятель.

Сангушко.

Розлучать мене зъ Гальшкою?!

Острожскій.

Ще не пронало всьо; тѣлько треба тобѣ чимъ-скорше ѣдсѣль утѣкати.

Сангушко.

Утѣкати?! Я пань своєї волости; — поки маю кусничокъ землѣ, не уступлюсь.

Острожекій.

Уже не маєшь нѣчого свого.

Сангушко.

Заграбили?! нехай граблять! Сангушко не загине на свѣтѣ. Кобы тѣлько Гальшки менѣ не ѡдбирали.

Острожекій.

Ой, ѡдберуть, друже!

Сангушко.

Не ѡдберуть, поки жию; тѣлько по трупѣ моѣмъ дѡстануть ся до моєи Гальшки.

Острожекій.

Дмитре! не тратьмо часу. Де Гальшка? втѣкай ѡдси!

Сангушко.

Не хочу втѣкати; ще не стоить надѡ мною катѣ.

Острожекій.

Стоить недалеко.

Сангушко (мовь громомъ пораженный).

Такъ — мене — засудили — на смерть?!

Острожекій.

Поки я при тобѣ, катѣ тебе не досягне. Втѣкай ѡдси чимъ-скорше.

Сангушко (въ розпуцѣ сердца).

Засудили — на смерть?! Кажѣть про Бога!

Острожекій.

Ну, хочь засудили, то можна ще тебе ратувати.

Сангушко.

Засудили на смерть?! Боже! яка твоя справедли-вѡсть!

Острожекій.

Треба втѣкати. Де Гальшка?

(Входить Гальшка й зачуває сї слова).

СЦЕНА ПЯТА.

Попередній й Гальшка.

Гальшка.

Ось я, стрюю. Спаси-Бѣгъ вамъ, що мене не забули.

Острожекій.

Вже-жъ ты не маркѣтна на свого стряя? Галю!
Богъ свѣдокъ, я бажавъ твого добра.

Гальшка (смирно).

Божа воля! Треба терпѣти.

Сангушко.

Перестанешь терпѣти, — ты вже — вѣльна.

Гальшка.

Вѣльна буду на тѣмъ свѣтѣ.

Сангушко.

Нѣ, ты вже сегодня вѣльна. Такъ рѣшивъ король
зъ сенаторами.

Гальшка.

Чи-жъ волею короля може ѳдновитись вѣтка, що
громомъ ѳдчахнулася ѳдъ дерева?

Острожекій.

Галю дорога! Ты справдѣ вѣльна, — повернешь до
матери. Небавомъ приѣде она по тебе.

Гальшка.

Мати приѣде?! Боже!

Острожекій.

Твоѣй мужъ мусить ще сегодня ѳдсѣль утѣкати.

Гальшка.

Сегодня? Я не хотѣла-бъ бути причиною его недолѣ.

Острожекій.

Твого мужа засуджено на втрату чести, всего
майна —

Гальшка.

Тяжка кара!

Острожекій.

— Засуджено на кару смерти.

Гальшка (зворушена).

— На кару смерти?!

Острожскій.

Сейчасъ мусить утѣкати, — вбють его.

Гальшка.

Утѣкати — бо вбють?! Боже!

Острожскій.

Королѣвскій универзалы вже пѣдписані; выконаня засуду пѣднйавъ ся Мартинъ Зборовскій, воевода Калискій, непримиримый ворогъ Сангушка. Я дѣзнавъ ся, що той катюга зъ юрбою панѣвъ польскихъ выбравъ ся вже въ погоню за твоимъ мужемъ.

Гальшка.

Кождому свое жите дороге. Князь Сангушко мабутъ не схоче тутъ выжидати тыхъ панѣвъ.

Сангушко.

Я ѡдъ тебе нѣгде не пѣду. Нехай мене тутъ убивають!

Острожскій.

Дмитре! Небезпечно йграти зъ огнемъ, — попечешъ ся. „Касаяйся смоль очернитея“. Ты мусишь ѡдси втѣкати. Не правда-жь, Галю, що треба жите спасати?

Гальшка.

Треба, стрью-добродѣю.

Сангушко.

Галю! ты хочешъ, щобъ я ратувавъ жите?

Гальшка.

Се божа заповѣдь.

Сангушко.

Але-жь я не пѣду ѡдъ тебе.

Гальшка.

Ваша воля; але васъ тутъ убють.

Острожскій.

Друже! годъ довше зволькати. Сегодня може Зборовскій тебе захопити въ свои руки. Втѣкай сейчасъ! Отъ, и я втѣкаю зъ Дубна, бо й мѣй катъ уже недалеко.

Сангушко.

Куды-жь менѣ втѣкати?! де я нещасный дѣну ся?

Острожскій.

Утѣкай до Чехъ; замокъ въ Рудницяхъ належить до мого тестя, гетьмана Тарновского. Тамъ будешь безпечный. Утѣкай лишь сегодня!

Сангушко (хапае ся за голову).

Що менѣ робити?! голова палахкотить ъдъ горячки. (звертае ся до Гальшки). Галю! чи втѣкати менѣ?

Гальшка.

Хто-жь положивъ бы самохѣтъ голову пѣдъ мечъ ката?

Сангушко (кидае ся до пѣгъ Гальшки).

Галю! не выдержу сеи розлуки. Якъ пѣду ъдси, то Богъ знае, чи коли вернусь.

Гальшка.

Король-панъ ласкавъ; простить и вернетесь.

Острожскій (до Сангушка).

Крѣпи ся духомъ! Прощайте дѣти! Треба намъ о-бомъ утѣкати. Въ Бозѣ надѣя! „На аспіда и васіліска наступиши, и попереша льва и змія!“ — Прощайте!

(Острожскій поцѣлувавши Гальшку й Сангушка ъдходить).

СЦЕНА ШЕСТА.

Сангушко. Гальшка.

Сангушко.

Галю! дорога Галю! попрощаю тебе на вѣки.

Гальшка.

Богъ зъ вами, князю! Живый живе гадае.

Сангушко.

Я вже пропацій. Не наживъ ся, не зазнавъ весѣль-ныхъ любощѣвъ, — гину, коли инші починають жити.

Гальшка.

Чей найдуть ся люде, що вамъ помогутъ. Будете жити, будете щасливѣ.

Сангушко.

Безъ Гальшки? Нѣ, нѣ, моя едина! Безъ тебе не буду нѣколи щасливъ, хочъ бы й король вернувъ менѣ свою ласку.

Гальшка.

Мы останемо ся все свояками, — друзьями.

Сангушко.

Пропали дитячї лѣта... Я гадавъ, що Гальшка мене любить любовою зрѣлою дѣвицѣ, мовъ голубка своего голуба, та отъ, розвѣялись неначе мрака мои золотї сны. Я мучивъ ся, побивавъ ся чотыри довгї мѣсяцѣ, — мучивъ ся безъ надѣѣ, мовъ проклятый на вѣки.

Гальшка.

Вы-жь могли знати, що своячка Гальшка не буде вашою голубкою. По-що було мене силувати?

Сангушко.

Мати обѣцяла, выдати тебе за мене, опѣсля-жь не додержала даного слова.

Гальшка.

Бѣднї вы, князю! Менѣ васъ — жаль.

Сангушко (въ захватѣ душѣ).

Охъ! скажи ще разъ се слово! оно водою цѣлющою и живущою для мого зболѣлого сердца. Вже легче буде менѣ, покидати тебе, покидати батькѣвщину, и зъ костуромъ жебрущего блукатись по чужинѣ.

Гальшка.

Не втѣкайте ще; останьтесь дома! Я напишу листь до Боны, матери королѣвской.

Сангушко.

Галю! сердце мое! Чому не чувъ я ѡдъ тебе давнѣйше такого привѣтливого слова?! Охъ! не выдержу сеи розлуки.

(Входитъ Олеся).

СЦЕНА СЕМА.

Попередній й Олеся.

Олеся.

Галю! маємо гостя — и якого гостя!

Гальшка.

Хто такій? Олесуню, кажи! хто приїхавъ?

Олеся.

Княгиня, мати твоя.

Гальшка.

Боже! мама! — не прокляла мене, — не забула мене. (до Олесї) Ходїмо! ходїмо! — де она?

Олеся.

Я бачила зь ôкна княгиню, якъ вїїхала вь ворота замковї.

Гальшка.

Охъ, мама дорога! Ходїмо-жь вїї на зустрїчь — ходїмо хутенько!

(Объ ôдходять.)

СЦЕНА ОСЬМА.

Сантушко (самъ.)

Сеся гостина лихо вїщує. Догадуюсь, чога княгиня Беата-Иліина приїхала... Приїхала по Гальшку! Га! я баяніта, я чоловїкъ безъ чести, безъ майна, переданий на загибель. Хиба-жь зь такимъ душегубцемъ дочка гордои Беаты може сидїти пѣдъ одною крѣвлею?! Отъ, якїй koniecь моїй лицарекѣй слави! Сантушко гѣршь червака, щѣ повзає вь пороху: червакови вѣльно вь земли скритись, — а мене земля не приняла-бъ, хоча-бъ и розступилась пѣдъ ногами. Люде, товаришѣ, братя не дадутъ сунокою й моимъ костямъ... Но ось чути, идуть вже сюды. Теща стане проти проклятушого свого зятя... Иду собѣ геть, — не хочу зь нею стрѣтись... (Хитає ся вь намѣрѣ своѣмъ) Що?! втѣкати?! — передь женщиною?! — Нѣ, останусь.

(Входить Беата зь Гальшкою.)

СЦЕНА ДЕВЯТА.

Сангушко. Гальшка. Беата.

Гальшка (несмѣло.)

Ось князь Сангушко, мамо! Вы давно его не бачили.

Беата.

Душегубцѣвъ нѣхто радо не бачить.

Сангушко.

Засудженого на смерть бажають оглядати й завязуещі вороги.

Беата (гордо).

Не до васъ я прѣхала, а до Гальшки. Доля ваша менѣ байдужна, — вы еѣ заслужили.

Сангушко.

Якъ я заслуживъ таку кару, то й вы не безъ вины. Вы причина мои загибели, вы друлили мене въ безодню.

Беата.

Вѣльно вамъ плести всяку нѣсенѣтницю. Хвилѣ вашого жита почислені. (до Гальшки) Гальшко! вернешь ся зѣ мною до дому.

Гальшка.

Чи вже сегодня?

Беата (рѣшучо).

Сегодня.

Гальшка.

Може-бъ мама спочили трохи у насъ. Дорога далека, то чи-мало втомились.

Беата.

Сегодня поѣдемо.

Гальшка.

Але-жь князь Сангушко — —

Беата.

Онѣ не журишь ся про мене тогдѣ, якъ тебе порывавъ, то-жь сегодня годѣ пѣклуватись тымъ лицаремъ.

Гальшка.

Але-жь его убють!

Беата.

Сегодня поѣдемo.

Гальшка.

Мамо! пождѣмо! Чоловѣка въ нещастю треба ратувати; треба написати листъ до Боны.

Беата (иронично.)

Може-бъ ты сама въ сѣй справѣ поѣхала на двѣрь королѣвскій?!

Гальшка.

Мамо! не шутѣть. Се велике нещасте: ближній, ба своякъ загибае.

Сангушко.

Галю дорога! коли ты за мною такъ щиро вступашь ся, то не жаль менѣ вмирати. Спасибѣгъ тобѣ за добре сердце!

Беата.

Гальшко! ѣдемo, збирай ся!

Гальшка (рѣшучо).

Сегодня не поѣду, — може завтра.

Беата (злюща).

Може завтра?! Може схочешь и дальше бути товаришкою долѣ сего душегубцѣ?

Гальшка.

Може й схочу.

Беата.

Хто? — ты?! — ты?! Чи тямить, щѣ ты сказала?

Гальшка.

Тямлю, мамо.

Беата.

Ты збожеволѣла!

Гальшка.

Не глузуйте зъ мене! Згляньте ся надъ недолею свояка!

Беата.

Збожеволѣла... (грозячи) Гальшко! слухай мене, а то — —

Гальшка.

Я не можу зъ вами ѣхати.

Беата.

Останешь ся зъ тымъ славнымъ лицаремъ?!

Гальшка.

Остану ся; було-бъ грѣхомъ, теперь его покидати.

Беата.

Але-жь онъ не може тутки сидѣти: онъ не має вже своего дому.

Гальшка.

То й я не маю.

Беата.

Онъ пронацій супротивъ законѣвъ...

Гальшка.

То-жь не годить ся лишати его самого.

Беата

(гамуе ся въ гнѣвъ й мовить голосомъ молячимъ).

Галю! схаменись! — ты добра дитина (цѣлуе ея).

Галю! ты єдина потѣха вдовицѣ-матери.

Гальшка.

Мамо! не гнѣвайтесь! Я до васъ небавомъ приѣду.

Беата.

Небавомъ? — о нѣ! сегодня поѣдешь!

Гальшка.

Я-жь казала, що не поѣду. Князь Вишневецкій му-сить ѡдѣль утѣкати.

Беата (опять злюща).

Утѣкай же вразъ зъ нимъ! — ты не моя дитина.

Сангушко.

Галю! ты вертаєшь менѣ жите. И вѣ снѣ не снилось менѣ про таку твою саможертву. Галю дорога! ты єдина помѣчь въ моѣй тяжкѣй недоли!

Гальшка (до Сангушка).

Втѣкайте-жь ѡдѣль! — можуть на васъ напасти.

Сангушко.

Слухаю тебе; сегодня въ ночи выберусь свѣтъ за очи... Галю! мати хоче, щобъ ты вѣхала зъ нею.

Гальшка.

Не поѣду; — не годить ся васъ покидати.

Сангушко.

За мною гнати-мутъ каты; — я не найду нѣгде спочинку. / Иногда придетъ ся, скрыватись въ лѣсахъ, въ нетряхъ...

Гальшка.

Тымъ-больше потребуе те товариша.

Сангушко.

Люде не дадутъ менѣ хлѣба-соли.

Гальшка.

Страшна кара; — иду зъ вами, дѣлитесь зъ вами недолею. Тѣлько-жь не зупиняйтесь, — васъ убють.

Беата.

Доню! не покидай матери, прошу тебе!

Гальшка.

Я васъ не покидаю. Приѣду до васъ, тѣлько завезу князя въ мѣсце безпечне.

Беата.

Галю! глянь на мои слѣзы! Я побивати-му ся зъ туги й печали.

Гальшка.

Мамо! Вы жити-мете мирно, а князь Сангушко не має де головы своей склонити. На него нападаютъ ти-гры, не люде.

Беата.

Не вбивай мене, — умру, — не переживу такого сорому. Не йди зъ волокитой й душегубцемъ!

Гальшка.

Вже-жь що хочете кажѣть, я поѣду...

Беата.

Не йди; умру й тебе не поблагословлю.

Гальшка.

Мамо! забудьте про давну обиду хочъ теперъ! Се ходитъ о жить або смерть.

Беата.

Нехай пропадає такій ворогъ! — Гальшко! прошу тебе въ-останнє: ѳдьмо домѠвъ!

Гальшка.

Годъ, мамо! Дмитра треба ратувати.

Беата.

Гальшко, ходи зѠ мною! — не гнѣви Бога й матери!

Гальшка.

Прощайте! треба намъ утѣкати.

Беата.

Не дави мого серця клѣщами желѣзными!

Гальшка.

Мамо! прощайте! Поблагословѣть мене на путь-дорогу!

Беата (въ шаленѠмъ гнѣвѣ).

Проклинаю!

Гальшка.

Охъ! не хулѣть Бога! Пригорѣть мене до мате-риноного серця!

Беата.

Проклинаю!

Гальшка (падає передъ матѣрю на-въ-колѣнки).

Не проклинайте, ради-Бога! Я-жъ ваша дитина.

Беата.

Проклинаю!

Сангушко.

Княгинє! проклинайте мене, кѠлько хочете, тѠлько не допчѣть ногами своєи єдиной донѣ, — не клєнѣть ѳй такъ страшно!

Беата.

Обое, обое васъ проклинаю! — встаючи й лягаючи проклинати-му, — а якъ умирати буду, то послѣднїй мои слова будуть проклятствомъ...

(Ѡдходить сама въ страшнѠмъ зворушеню и гнѣвѣ. Гальшка й Сангушко стоять неподвижно неначе камѣннїй стовпы.)

СЦЕНА ДЕСЯТА.

Гальшка. Сангушко.

Сангушко.

Галю! то я виненъ, що мати насъ прокляла.

Гальшка.

Боже! прокляла... прокляла!

Сангушко.

То на мою голову зойдуть ви проклоны; — ты безвинна, ты ангель.

Гальшка.

Прокляла!... мати прокляла дитину!

Сангушко.

Не жахай ся, Галю! Молитвы-хулы Богъ не выслухує.

Гальшка.

Прокляла!... Якъ мати проклена, то й Богъ проклинає. Прокляла... страхъ погадати.

(Вбѣгає Олеся.)

СЦЕНА ОДИНАЦЯТА.

Попередній й Олеся.

Олеся.

Галюню! що се сталося? Княгиня бдѣйшла въ страшному гнѣвѣ; — не хотѣла зб мною попрощатись.

Гальшка (мовь божевѣльна).

Мати прокляла свою дитину.

Олеся.

Та за-що?! Ты така добра; — тебе лишь благословити...

Сангушко.

Галя не хоче покидати мене въ недоли. Я чоловікъ пропацій!

Олеся.

Ой! про вашу руину розказувавъ менѣ князь Острожскій. Боже! се такій ударъ, що трудно й молитись: „да будетъ воля Твоя!“

Гальшка.

Нѣ, я молюсь все-таки: „Отче! да будетъ воля Твоя!“ (до Сангушка) Дмитре! часъ уже втѣкати!

Сангушко.

Чи справдѣ поѣдешъ зѣ мною? — Галю! ты не выдержишь тяжкою недолѣ.

Гальшка.

Я рѣшилась ити зѣ вами на потѣкъ въ чужину. Въ Чехахъ станемо поѣдъ захистомъ короля Фердинанда.

Олеся.

Галю! и я йду зѣ тобою. Я сирота була вразъ зѣ тобою въ доли, то-жь не лишу тебе въ недоли. Ой, изъ щастя и зѣ горя скувала ся доля!

Гальшка.

Спасибѣгъ тобѣ, подруго, за добре серце! Буде намъ легче на вигнаню и въ бѣдѣ.

Сангушко.

Коли Галя зѣ мною, не боюсь людей и ихъ лиха. Галю моя! ты мѣй ангелъ, ты мѣй спаситель!

Гальшка.

Ангелъ, що вправъ зѣ неба;... мене прокляла мати! (до Олесь) Олесю! ходѣмо, втѣкаймо зѣ сего мѣся, де проклѣнъ матери прошибъ мене громомъ.

(Обѣ бѣдхозять.)

СЦЕНА ДВНАЦЯТА.

Сангушко (самъ).

Чомусь менѣ такъ легко, ити на зустрѣчь непохибної смерти! Кажуть, що страшно жити въ чужинѣ, а ще страшнѣйше марно загинати. Такъ нѣ! Стою надъ пропастию, надъ безоднею, а менѣ видить ся, що передо мною розкрывае ся дорѣга устелена рожамы. Ей, що менѣ костуръ жебрачій! що менѣ мечъ ката! То безглуздї люде выдумали якїсь страховища, — смѣлива душа не зѣгне ся нѣколи супроти недолѣ въ три поги-

бели... Вже давно не було менѣ такъ весело, такъ мило; — я починаю жити. Гальшка — моя! иде зѣ мною, пригорнулась до мене... Боже! веди насъ щасливо!

(Одходить.)

Записъ стадає.

Конецъ акту другого.

АКТЪ ТРЕТІЙ.

Гостинница въ чеськѣмъ мѣстечку Лыса. Изъ просторонъ кѣмнаты ведуть сходы до горѣшнього кабинету. Нѣчь.

СЦЕНА ПЕРША.

(Лѣва несучи свѣчку входить зъ великою шанобою. За нимъ ступає Сангушко зъ Гальшкою, перебраною за хлопця, и зъ Олеся.)

Лѣва. Сангушко. Гальшка. Олеся.

Лѣва.

Prosím, prosím, вельможне панство. У мене ночують князѣ, бароны, — у мене славна гостинница.

Сангушко (скидає зъ себе плащ).

Видно по обѣемистѣй вашѣй персонѣ, що вы нажили собѣ славы чеськимъ пивомъ. Якъ вы пишеться, се-бѣ-то якимъ именемъ васъ величають?

(Гальшка й Олеся сѣдають; на ихъ лица видно велику втому.)

Лѣва.

Я Мартинъ Фабіянъ Лѣва, гербу Слеповранъ, властитель гостинницѣ подъ плачущимъ крокодильомъ. У мене славна господа; — въ тѣй горѣшнѣй кѣмнатѣ ночувавъ великій нашъ Жижка, рѣисáмбоhu Жижка. Тогдѣ бувъ тутки господаромъ Проконъ Слеповранъ Лѣва, мѣй славетный дѣдъ.

Сангушко.

Хорошо, пане Слеповранъ! Коли у васъ ночувавъ Жижка, то переночує й рускій князь.

Ліва (дивуючись великимъ дивомъ).

Ruský kníže?! jak jsem šťastný! Га! велика честь для покрѣного вашего слуги! У мене ночували нѣмецкїи бурмистры, татарскїи ханы, французкїи маркизы, турецкїи башѣ, и Богъ-зна якїи великїи рыбы, але руского князя у мене не було ще нѣколи.

Сангушко.

Побалакавѣ бы я зъ вами довше про всякїи прикметы вашего плачущого крокодила, та отъ молодой мѡй товаришь (показуючи на Гальшку) и сеся дама втомились въ дорожѣ и потребують спочинку. Дайте намъ якїи тихїи кутокъ въ вашѡй гостинниці!

Ліва.

Ruský kníže zvolíть переночувати въ червонѡмъ кабинетѣ славного Жижки (показуе на сходы).

Гальшка (до Лївы).

Безпечна у васъ гостина?

Ліва.

Můj zlatý pane! У мене не гостило-бъ високе панство, якъ бы тутки не було безпечно. Отъ, примѣромъ вчера ночувавъ у мене якїиъ голляндскїи чи арабскїи принцъ, přísámbohu подѡбнѣсѣнскїи до васъ, молоденькїи пане принцъ! (показуе на Гальшку) У мене кождый гѡсть безпечный, якъ у себе дома.

Гальшка (до Олесѣ).

Чогось менѣ сеся господа не до-вподобы.

Олеся.

Въ дорожѣ треба вдоволитись не одною недогодою. Кобы вже разъ спочити!

Ліва.

Вельможне панство спѡчнуть собѣ выгѡдно й любо. До сну легонького заграе вамъ музыка.

Гальшка.

Музыка?! се-жь буде намъ туртура, не спочинокъ!

Ліва.

Декому зъ моихъ гостей музыка вельми вподобалась. Той голляндскій чи арабскій принць казавъ собѣ грати цѣлу нѣчь.

Сангушко.

Пане Слеповранъ Ливо! видно, вы дуже музыкальнїи. Коли-бъ вы при вашѣй музыцѣ иногдѣ троха потряслись, то ваша барило-образна персона була-бъ легкою о сотнарѣ ваги. Яка-жь то буде музыка?

Ліва.

Забавлять ся новоженцѣ; отъ, молодята собѣ потанцюють и заспѣвають.

Гальшка (до Сангушка).

Дмитре! чогось жахаюсь тутъ ночувати. Може-бъ мы де инде нашли нѣчлѣгъ?

Ліва.

Панъ принць не любить гудьбы? У мене грають славетнїи музыканты; — скрипакъ ажъ изъ Праги! Dnešní hudba bude překrásná.

Гальшка (до Сангушка).

Ходѣмо геть бдѣль! Чей найдуть ся въ сѣмъ мѣсточку ще иншїи гостинницѣ!

Ліва.

Хиба-жь високе панство ночувало-бъ пѣдъ свистающимъ ракомъ? Въ тѣй норѣ ночують самїи нетопырѣ. На цѣлу Лысу є лишъ одна людяна гостинница пѣдъ плачущимъ крокодильомъ у Слеповрана Ливы.

Сангушко (до Гальшки).

Не бѣй ся, серце! Мы вже туй-туй у нашої меты. Перебули бѣльше недогоды, перебудѣмо ще сїи останки бѣды.

Гальшка.

Чогось менѣ нѣяково... Та вже-жь ночуймо й тутъ.

(Входитъ Адамъ Кухта, вѣйтъ Нїмбурга. Ліва витає ся зъ нимъ тихо по-сторонь.)

Сангушко (до Ливы).

Ведѣть же насъ до того червоного кабинету! Але-жь то сходы! Господи! Се банты для курокъ! Ну, напередь, Слеповранъ! — тѣлько поволи, щобъ вагоу барила вы не похитнулись назадъ и не лопнули. А хто гостивъ бы тогдѣ у себе принцѣвъ арабскихъ?

Лива (бере свѣчку й иде напередь).

Кнѣзе рап вельми забавнѣй, (смѣе ся) хе! хе! хе! хе! Коли завитае до мене якій князь або принцъ, то вже менѣ вылатить ся, выкарабкатись на сю вышку.

(Сангушко веде Гальшку за руку; по-заду поступае Олеся.)

Гальшка.

Иде ся, мовъ на лобное мѣсто!

Олеся.

Нѣчого незвычайного; се дрантѣ лихихъ мѣсточокъ.

Лива

(станувъ на горѣ и обтирае собѣ потъ зъ чола).

Ну, я вже на горѣ! Для такихъ гостей вылѣзъ бы я стократъ выше...

Сангушко.

Драбиною Якова до золотого кабинету у ѳтця Авраама.

Лива (входячи въ кѣмнату).

Прошу панства до червоного кабинету. Тутки почувавъ нашъ Жижка... Všecko jest k vaším službám!

(Всѣ входятъ въ кѣмнату горѣшню.)

СЦЕНА ДРУГА.

Кухта (самъ).

Се мои пташки, котрыхъ глядаю... Се таки они — не хто иншій. Той говорунъ и хвастунъ — то справдѣ горлорѣзъ, щѣ перебравъ ся въ заграблену панску одежу. Сей чорнобрѣвый сумный паничъ — то перебрана королѣвна, котру ѳнъ зъ собою волѣче, захопивши зъ нею золота и срѣбла на 300.000 золотыхъ. Сеся панночка —

то придворна дама. Ichu-chu! Ъй-Богу, се они, — се они! (зъ утѣхи затирае собѣ руки). Вже-жь и Лѣва назвавъ того урви-голову княземъ; — такъ казавъ ѓнъ себе въ дорожъ называти... Кухто! ты родивъ ся въ чепци, а якъ не въ чепци, то пѓдъ щасливою звѣздою. Тебе паны польскѣй золотомъ озолотятъ за такѣй славный полѓнъ! Ехъ! зъ радости вплю ся у Лѣвы, — такой добычѣ не захоплю вже нѣлоли въ житю. *Čas kaši vařiti, dokud dříví hoří.* (Горѣ на сходахъ являе ся Лѣва). Лѣво! ходѣть-но швидко сюды, — дуже важна справа.

СЦЕНА ТРЕТЯ.

Кухта. Лѣва.

Лѣва.

Ба, вамъ дѣе ся швидко, пане вѓйте! не такъ менѣ. *Bezrešněji krokem, než skokem.*

Кухта.

Кобы васъ перегнати на кони неосѣдланѓмъ зъ Нѣмбурга до Лысы, такъ якъ я сегодня чвалувавъ, то вы повертали-бъ ся хутше. Менѣ въ головѣ горить, *hlava se mi toří*, що ажъ страхъ, — а ѓнъ покочуе ся поволеньки, гей той ѣжакъ зъ-пѓдъ яблунки. Ъй-Богу, чоловѣкови не стае терцю.

Лѣва (сходить по-маленьку долѓвъ).

Погодѣть-но, пане вѓйте! Не сердѣть ся! *řísámbohu*, се нездорово для живота. (тихше) Хто мае въ своѣй хатѣ руского князя, той чей вартъ, щобъ его парсуну бѓльше респектувати.

Кухта.

Иги! якѣй рускѣй князь! — се рускѣй гайдамака.

Лѣва (зѓйшовши на помѓсть хаты).

Пане вѓйте! Вы мабутъ помилились; — се не го-
стинница пѓдъ свистаючимъ ракомъ, куды гайдамаки

справдѣ заходять. (гордо) У мене гостять тѣлько князь, бароны, принцы, тамборъ-майоры...

Кухта.

А вже-жъ той довгоязыкій хвастунъ не є анѣ князь, анѣ тамборъ-майоръ. Се простый розбишака, щѣ пѣр-вавъ зъ собою королѣвну, перебравши єѣ за хлопця. За нимъ гонять польскіѣ паны: єго мусите намъ выдати.

Ліва (поважно).

Хто вѣ мене ночеє, той мовѣ у Бога за дверима гостює. У Лівы гѣсть безпечный!

Кухта.

Е-ге! якій святоша! готовъ ще польскимъ панамъ сказати ческу проповѣдь! А-ди! якій мудрагель! (выймає письмо зъ-за пазухи). Отъ, мандатъ пана старосты Матѣя Вахтеля! Чей умѣете читати? а то зможете хочѣ печатку старостяньску пѣзнати.

Ліва.

Щѣ менѣ мандатъ! Панъ староста не у мене вино за-дурно, то ѣ не може давати менѣ мандатѣвъ.

Кухта.

Мандатъ мандатомъ, — хто єму противный, зъ тымъ гайда вѣ тюрму!

Ліва (трохи змѣшавъ ся).

Вже вѣ тюрму! овѣ! та бо вы, пане вѣйте, така нетерпячка! Напийте ся вина! (наливає вина вѣ двѣ чарки.) Ну, пийте-бо, пане вѣйте! — пийте, вино дуже деликатне, — зъ самои Франціѣ...

Кухта.

Де менѣ теперъ пити! У мене голова горить, — hlava se mi točí, — страхъ, яка важна справа! Слушайте! Того горлорѣза казавъ самъ король польскій схопити ѣ убити.

Ліва.

Вы, пане вѣйте, гнались за слѣдомъ вовка, та зби-

лись зъ пантелику, бо нашли оленя. Чи чули вы таке, князь рускій ноче въ мене!

Кухта.

Вы собѣ щось базвкаете, гей-бы недорѣвка-дитина; — ваша лепета то порожна черепаха безъ мозку. Хиба-жь не видѣли вы декрету старостяньского?!

Лѣва.

Е, декреты старосты доносить намъ нашъ вѣйтъ, Прокопъ Пржѣбрамъ; — вы вѣйтъ Нѣмбурскій...

Кухта.

Тымъ-то бѣльша слава для мене, що польскій панове-сенаторове пѣзнались на моѣй штудернѣй головѣ и выбрали мене проводыромъ своєї лицарской ватаги. Теперка вже знаєте, що то значить вѣйтъ зъ Нѣмбурга! (пе) Налийте повну!

Лѣва (наливае вина).

Не турбуйте спочинку мого князя! Волите звеселитись симъ виномъ; — дуже деликатне вино! его пе все панъ тамборъ-майоръ.

Кухта.

Пяти-му бѣльше, якъ дѣла довершу. Теперка маєте приказъ, не высуетити ѡдси тыхъ пташкѣвъ зъ червоного кабинету, поки не прийдуть сюды польскій паны. Чуте?! Пильнуйте-жь ихъ, якъ ока въ головѣ, а самѣ про се нѣкому нѣ-чи-чиркѣ! *Młó mój jazýčku, budeš jísti kašičku!* Розумѣете? — Прощайте-жь! страхъ важна справа, — голова горить! *Na shledanou!* (Ѡдходить).

СЦЕНА ЧЕТВЕРТА.

Лѣва (самъ).

Дѣйстви, не можу доглупатись, чого хоче той Кухта ѡдъ мого князя?! Каже, що той чорнобрѣвый принць — то королѣвна! Иги! якій догадливый! Я дививъ ся, ажъ баньки на-верхъ вылѣзали, та присягъ бымъ, що се справ-

дѣшній принць... А може се й королѣвна?! — Господи! яка то слава для моєи гостинницѣ! Рускій князь, — польска королѣвна, — а тая третя — певно перебрана турецка башѣвна! Jaká divná věc! Господи! яка слава! Кобы тѣлько тѣ паны польскѣ не нарobili якои халепы, то завтра рано збѣгли-бъ ся передъ мѣй двѣръ всѣ Лысяне, вытрѣщкы продавати й гавѣ ловити. (Чути гамѣръ и спѣвы за дверми.) А-га, идуть новоженцѣ миленькѣ. Почуе рускій князь ческу гудьбу...

(Входятъ новоженцѣ-мѣщане зѣ старостою весѣльнымъ, зѣ дружбами, дружками й деякими гѣстьми та зѣ музыкою. Дружба несе два колачѣ й збанокъ пива.)

СЦЕНА ПЯТА.

Лѣва й гостѣ весѣльнѣй.

Лѣва.

Prosím, prosím! ráčte sem vstoupiti!

Дружба.

Mnoho važený pane hospodáři! Pan otec i paní matka vzkazují vám šťastný a dobrý večer, odsilajíce pár koláčů a děbánek piva.

Староста.

Živá buď radost! Сегодня вашъ крокодилъ засмѣе ся, пане Лѣво! — гей чуєте, засмѣе ся. Такого бундюжного весѣля не було ще, бѣдѣ коли Лыса Лысою. Нуте дружбы! заходѣть ся добре коло вашого дѣла! Небавомъ запѣе першій пѣвень, а передъ нами ще далека дорѣга. Гуляймо, спѣваймо! поки зѣрки моргають очима до перелѣсника, щѣ летить зѣ неба, вхспити собѣ яку красавицю.

Дружба.

Ого! перелесникъ не вхопить собѣ сегодня красавицѣ; та-жъ при кождѣй стоить свѣй любасъ! (Гостѣ смѣють ся.)

Ліва.

Гостеньки миленькі! щасть вамъ Боже! Бавте ся весело! тѣлько не погукуйте такъ погано, якъ непричкомъ верещить голота пѣдъ свистающимъ ракомъ. (тайно) Слушайте! тамъ въ червонѣмъ кабинетѣ, — знаєте, де ночувавъ нашъ Жижка, — тамъ спочивае теперка велике панство, — страхъ велике панство; чуєте? — князь рускій!

Деякі гостѣ (здивувавшись дивомъ).

— Князь рускій?!

Ліва.

Королѣвна польска!

Деякі гостѣ.

— Королѣвна польска?!

Ліва.

Башѣвна турецка!

Деякі гостѣ.

— Башѣвна турецка?!

Староста.

Воду вамъ освятити, Ліво! Чи видали вы, щобъ разомъ ночували: туръ, левчиха й лисиця?!

Ліва.

Та бо вы — ой! — вже забувъ-емъ, щѣ мавъ сказати; — ага! ось читавъ я на письмѣ, де була печатка городского старосты, що въ мене ночеу польска королѣвна. А що? ге?

Староста.

Та нехай тамъ королѣвна; а де рускій князь? — а де турецка башѣвна?

Ліва.

Є у мене, рѣісамбоу є! покажу вамъ ихъ завтра рано; тѣлько не выкрикуйте по-хлопски. Чуєте — рускій князь!

Дружба.

Е, щѣ тамъ рускій князь! у насъ є свѣій весѣльный князь, то й веселѣмо ся по-своєму!

(Спѣвають.)*)

Ой, купалась дѣвчинонька
 Въ студеной водѣ,
 Та приѣхавъ козаченько
 На воронъ-кони.

А що робишь, дѣвчинонько,
 Въ студеной водѣ? —
 „Шию чепецъ, вю вѣночки
 Зъ рожѣ на веснѣ“.

Ой кому-жь ты, дѣвчинонько,
 Тѣ вѣнки даси?
 „Сей тобѣ дамъ, той для мене,
 Третій для дружбы“.

Подержи ми, дѣвчинонько,
 Воронъ-коника!
 А я пѣду нажинати
 Зрѣлого ѓвса.

„Якъ жию, я не держала
 Воронъ-коника;
 Осъ волю сама нажати
 Зрѣлого ѓвса“.

(Пѣдъ конецъ спѣву отвирають ся двери червоного кабинету й виходить Сангушко.)

*) Koupala se má panenka
 v vodě studený,
 přijel je k ní mládeneček
 na vraném koni.

A co děláš, má panenko,
 v vodě studený?
 „Čepce šiju, věnce vijú
 z růže červený“.

Ліва (побачивши Сангушка).

Мой князь! мой князь! — а-дѣть люде: рускій князь!

(Веѣ гостѣ вдивлюють ся цѣкаво въ Сангушка, що сходить долѣвъ.)

Староста.

Таки правду сказавъ Ліва; се справдѣшній князь!
Ѣму тѣлько на тронѣ сидѣти!

Дружба.

— И пригорщами сыпати золото мѣжь свою дружину.

Ліва.

А що? не казавъ я? Той сердега-мочигуба зъ-пѣдъ свистающого рака лопне зъ зависти, якъ довѣдае ся про мое щасте. (смѣе ся) Хе! хе! хе! хе! хотѣвъ бы бѣдолаха хочь слугу такого князя въ себе погостити; — та ба! побачить его, якъ ракъ свисне.

СЦЕНА ШЕСТА.

Попередній й Сангушко.

Сангушко.

Спѣвайте! веселѣть ся! Чому не спѣваете? Я такъ люблю музыку й пѣснѣ, що не можу ихъ нѣколи до-волѣ

Komu pak dáš, má panenka,

věnce zelený?

„Jeden tobě, druhý sobě,

třetí družbovi“.

Zadrž ty mi, má panenka,

koně vranýho,

a já sobě půjdu nažit

ovsa zralýho.

„Jak živa jsem ne držela

koně vranýho;

radší půjdu sama nažit

ovsa zralýho“.

наслухатись. Коли-жь годъ любоватись пѣснями рускими, то мило менѣ, почути пѣснѣ чеськѣ. Та бо спѣвайте, або танцюйте! Нуте-жь красавицѣ! чому такѣ соромливѣ, неначе пурхливѣ голубки? Чого-жь перестали бавитись? Ото дѣвчата! Ну! вже годъ стояти; нашъ господарь танцює зъ молодою княгиною въ першѣй парѣ! Грай, muzyko!

Ліва.

Бодай то князѣвъ у себе гостити! — рїсáмбоhu въ червонѣмъ кабинетѣ кажу на стѣнѣ написати золотыми буквами, що въ мене гостивъ рускїй князь зъ польскою королѣвною. (смѣє ся) Хе! хе! хе! хе!

Сангушко.

Перша пара напередѣ! — дальше дружбы зъ друзьями!

Ліва (молячи).

Славетный князю! помилуйте! Вже кажѣть менѣ сто-разѣ на день ступати сими сходами до червоного кабинету, де спавъ нашъ Жижка, — але танцювати, рїсáмбоhu, не втну.

Староста.

Куды ему до танцю! У него ноги тоненькѣ, а на двохъ тычкахъ барило чи-мале. Якъ-бы гепнувъ о землю, затремтѣла-бъ цѣла хата.

Ліва.

Я й зъ роду не бувъ танцюристымъ. На своѣмъ весѣлю пивъ я лише пиво и плескавъ въ долонѣ, якъ танцювала моя Людмила.

Сангушко.

Пийте-жь собѣ пиво до золотого весѣля; а тогдѣ ваша Людмила заспѣває славословіє барило-образному женихови. Ну-жь muzyko грай, а вы дружбы спѣвайте!

(Музыка грає: танцюють чотыри пары. Пѣсля танцю спѣває хоръ. Сангушко розмовляє дружно зъ деякими весѣльными гѣстями).

1. Хоръ.*)

Ой ластѡвка лѣтá,
 Та каже, що свитá,
 Свитає свѣтъ-зоря,
 Вставай, о дорогá!

Коли-бъ були ключѣ
 У мене ѡдъ зорѣ,
 Ты доси бы не ждавъ,
 Щобы свѣтъ засвитавъ.

2. Хоръ.**)

Плынь легонько, мѣсяченьку,
 По-надъ панскій двѡръ:
 Не гадай си, дѣвчинонько,
 Що я буду твоѣй.

Птичка скаче по городѣ,
 Зернятка глядá,
 Ой не думай, дѣвчинонько,
 Що я твоѣй всегда.

*) Vlastovička lita
 Povídá, že svítá,
 Svítá svítaníčko:
 Vstaň, má Anduličko!

Kdybych měla klíče
 Od toho svítání,
 Ne dala bych svítat
 Zejtra do snídání.

**) Jdi měsíčku polehoučku
 Přes ten panskej dvůr:
 Ne myslí si, má zlatá panenka,
 Že já budu tvůj.

Санґушко.

Славно, славно! братья-Чехи! У васъ видно, кождый родить ся спѣвакою; та ба, й самъ нашъ господаръ щось собѣ погукувавъ, ажъ упрѣвъ сердега. (до Ливы) Вы хочъ не танцюристѣ, то голосомъ бандьористѣ!

Лива.

Го-го; за-молоду спѣвавъ я вселякими голосами, якъ хто хотѣвъ, дискантомъ, басомъ...

Староста.

— Передъ Людмилею мабуть дискантомъ, а при пивѣ басомъ.

Санґушко (смѣе ся).

Неначе бровко-собака, що скавулить, якъ го упи-нають на привязи, а побрѣхуе зъ-груба, коли го розвя-зують.

Лива.

Хе! хе! хе! хе! славетный князь люблять собѣ по-шутити. То менѣ гѣсть! — рїіsámböhu, золотыми буквами выпишу его имя въ червонѣмъ кабинетѣ.

(Входитъ Мартинъ Зборовскій зѣ своимъ сыномъ Петромъ и зѣ Костелецкимъ. За ними входятъ два стрѣльцѣ, и нишкомъ всуває ся Кухта. Санґушко не замѣчае тыхъ гостей.)

Санґушко.

Справдѣ, мило було-бъ менѣ и довше дивитись на вашу забаву, та часъ менѣ спочити. Прощайте-жь! Поминайте добромъ руского князя! А вы молодята жийте щасливо! (Хоче ѡдходити).

СЦЕНА СЕМА.

Попереднїй. Оба Зборовскїй. Костелецкїй. Кухта.

Мартинъ Зборовскїй.

Га! зраднику! ты вже въ нашихъ рукахъ!

Straka skáče po zahrádce

Hledá zrněčko :

Ne myslí si, má zlatá panenka,

Na mé srděčko.

Сангушко

(побачивши Зборовского зворушує ся духомъ и уступає ся
кѣлька крокѣвъ въ-задъ).

А се яка мара?! — Зборовскій!

М. Зборовскій.

Такъ, Мартинъ Зборовскій въ имени права захоплює вже разъ у свои руки проклятушого душегубця! (звертає ся до гостей весѣльныхъ) Ото окаянный очайдуша! Мечъ справедливости висить надъ нимъ, а ѡнъ бавить ся на мѣщаньскѣмъ весѣлю!

Кухта (тихо до Ливы).

А що? не казавъ я вамъ, що той хвастунъ не є князь, а пройдисвѣтъ та горлорѣвъ.

Сангушко

(смѣливо, дивлячись збрдно на Зборовского).

Бундюжный воевода навикъ ругатись хлопамъ у своѣй земли. О-го! вгамуйте ся! тутъ земля ческа; не маєте права нападати на людей, щѣ мають пѣльгу ѡдъ панскихъ химеръ.

М. Зборовскій.

Такій перевертень, якъ ты, не має пристановища нѣгде, хоча-бъ загнавъ ся на край свѣта.

Сангушко.

Хто-то перевертень? — князь Сангушко?! нащадокъ Корибута Ольгердовича! Я перевертень?! — перевертень супротивъ Зборовского, мизерного гольтѣпаки, щѣ хитрощами добивъ ся до ласки королѣвскои?

М. Зборовскій.

Вже-жь тобѣ докажу, що й мизерный гольтѣпака має надъ тобою власть. Розмѣжджу тебе ногами мовъ червака!

Староста (до дружбы).

Овъ! буде лихо! треба-жь було сему яструбови (показуючи на Мартина Зборовского) сюды залѣтати?! Цуръ ему! збентеживъ намъ весѣльну забаву.

Санґушко (повздержуючи свѣй гнѣвъ).

Ты — ты мене розмѣджишь — — мовь червака?!...
Поволи, поволи! ты не дома. Тутъ иншій край и обычай!
Король Фердинандъ не допустить, щобъ якійсь драпѣка
згнушавъ ся надъ тымъ, щѣ корыстуе ся правомъ его
охорони.

М. Зборовскій.

Такій душегубець, якъ ты, проклятый на цѣлѣй
земли Божѣй — такій смѣе тутки коверзувати?! (до го-
стей) Слушайте, люде! Се стоять передъ вами грѣшникъ
окаянный! Онъ не годенъ бути мѣжь вами.

Санґушко (згѣрдно).

Говори дальше! песь бреше, вѣтеръ несе.

М. Зборовскій (до Санґушка).

Зраднику! зъ кимъ ты воювавъ?! Король казавъ
тобѣ воювати зъ Татарами, и своєю милостию дарувавъ
тобѣ замки пограничнѣй, а ты покинувъ самохѣтъ свое
становище, отворивъ дикѣй Татарвѣ ворота въ Польшу
и ставъ воювати — зъ кимъ? — зѣ слабосильными невѣ-
стами; напавъ на замокъ вдовицѣ-княгинѣ, пѣрвавъ зъ со-
бою едину ея дочку...

Кухта (до Лѣвы).

Отъ, вамъ рускѣй князь! — простый розбишака!

Лѣва.

Се таки князь! Чи-жь князѣ одинъ на одного не
нападають? Се ихъ дѣло, а вы мовчѣть!

М. Зборовскій (до гостей).

Хяба-жь вамъ жаль того горлорѣза й поганця? Онъ
повбивавъ богато панѣвъ и пань, заграбивъ собѣ чужѣй
замки; увѣзъ зъ собою найкрасшу въ Польшѣ дѣвицю,
щѣ выховалась на дворѣ королѣвскѣмъ; взявъ собѣ ея
золото и срѣбло, а матѣрь ея замкнувъ въ склепѣ пѣд-
земнѣмъ, хочачи заморити еѣ голодомъ.

Кухта (голосно).

Страхъ яка погань! Слава Богу, що въ нашой ческѣй землі не виводять ся такі окаяннї грѣшники!

Санґушко (вельми злющї супроти Зборовского).

Падлюко-саґано! ты смѣешь таку паскудь изъ твоихъ анатемскихъ губъ выпльовувати?! Ты смѣешь казати, що Санґушко повбивавъ багато панѠвъ и пань, — що морить голодомъ матѣрь своєї жены?! (Деякі весѣльнї гостѣ хочуть ставати въ оборонѣ Санґушка).

М. Зборовскїй.

Вѣрте менѣ люде, вѣрте старому! Сей антихристь готовъ вамъ пѠдълабузнитись и закласти ся, що Ѡнъ святоша. Не унимайте ся за нимъ! Се зрадникъ Ѡтчини!

(На горѣ Ѡдчиняють ся двери и выходитъ Гальшка зъ Олесею. Побачивши Зборовского ѣ его дружину она наполохалась вельми и, мовъ укопана, станула неподвижно.)

Санґушко (до гостей).

Люде добрї! не дайте мене зъобидѣти тому катови! Не стерпѣть, щобы ческа земля побачила приватну месть сего звѣрски. Ѡнъ хоче Ѡдобрати менѣ мою жену законну и передати еѣ ось-тому панкови, гѠдному своєму сынкови (показує на молодого Зборовского).

Петро Зборовскїй.

Мовчѣть! вы пропащїй чоловѣкъ; радше примирѣть ся зъ Богомъ. Вамъ уже недовго жити!

Санґушко.

И ты, молодикъ, смѣешь менѣ се казати?! Пожди небоже! Не дорѠсь ты Санґушкови!

М. Зборовскїй.

Треба кѠнчити справу ѣ розправу. Я не прийшовъ сюды, слухати твоихъ бундюжныхъ и брехливыхъ слѠвъ, а явивъ ся въ имени самого короля. (Выймає зъ кишенѣ зложеный пергаминоу зъ высечеными двома печатями). Се звѣщаю тобѣ рѣшене найвысшого суду, — читаю универсалъ королѣвскїй (здоймає шапку): „Князь Дмитро Санґушко ви-

ненъ есть нарушеня супокою публичною, насильного пѣрваня дѣвицѣ высокаго роду и присвоєня собѣ еи скарбѣвъ. Про-те засуджує ся князя Дмитра Сангушка на втрату чести, всего майна и на кару смерти“. Dixi (накрыває голову).

(Всѣ весѣльнѣи гостѣ заворушились и остовпѣли страхомъ. Гальшка зъ Олесею сходитъ мѣжь-тымъ швидко зъ горы долѣвъ и стає передъ Мартиномъ Зборовскимъ, закимъ бѣище докѣнчивъ читати засудъ.)

СЦЕНА ОСЬМА.

Попереднѣи. Гальшка. Олеса.

Гальшка.

Боже! якѣи страшнѣи слова! Панае воеводо! на-що вы се читали? — Згляньте ся надѣи мною! — не мучте мене!

М. Зборовскѣи (побачивши Гальшку).

Хто се? — Гальшка?! Яка перемѣна?! — хлопецъ! А такъ! Той душегубецъ боявъ ся, щобъ ему въ дорозѣ не ѡдобрали пѣрванѣи княгинѣи, и велѣвъ бѣи скриватись въ одежи мужескѣи! Та дарма, суду королѣвскаго не змѣнити.

Гальшка.

Та-жь Бога можъ ублагати, не то чоловіка; — людскѣи установы — хитливѣи. Я сама молити-му короля на-въ-колѣнкахъ; — засудъ той можна змѣнити.

М. Зборовскѣи.

Мы сенаторы маємо такожъ свѣи голосъ. По нашому закону смерть такому зрадникови!

Гальшка.

Помилуйте! не вбивайте князя Сангушка. Вже-жь моя доля скувала ся зъ єго долею. Не вбивайте єго!

М. Зборовскѣи.

Дарма; така воля сенаторѣвъ. Смерть зрадникови ѡтчины!

Сангушко (до Гальшки).

Галю дорогá! Чи вартъ той катюга, щобъ ты смирилась передъ нимъ?! Онъ не смѣе мене вбити. Я стою пѣдъ охороною чеського короля.

М. Зборовскій.

Староста городскій призволивъ намъ, схопити тебе въ нашѣ руки. Теперь годъ покликуватись на права захисту чеського. По нашому закону умерти тобѣ!

Гальшка.

Пане воевода! Чей єсть у васъ серце! Молю васъ, помилуйте!

М. Зборовскій.

Рѣшено. Ангель зъ неба не змѣгъ бы мене ублагати. Мартина Зборовского не порушать слѣзы жѣночѣй. (Гальшка падає на-вѣ-колѣнки передъ Зборовскимъ. Кѣлька хвиль ѡдбуває ся мѣжъ Гальшкою а Зборовскимъ сцена мимична.)

Староста (до гостей весѣльныхъ).

Ой, то не переливки зъ тымъ польскимъ паномъ. Шкода руского князя!

Дружба.

Овѣ, бѣда! не дадутъ намъ веселитись, якъ Богъ приказавъ! Иги! катъ убиває чоловѣка на весѣлю! Ой, втѣйкаймо ѡдси! еще насъ потурбують. Ходѣмо въ господу пѣдъ свистаючимъ ракомъ!

Лѣва.

Богъ зъ вами! — останьтесь гостенькѣй! На тѣ ротивѣ slovo, се тѣлько комедія; отъ паны бавлять ся!... Не ѡдходѣть, милѣй гостеньки. Та-жъ по-мѣжъ нами є корѣвна!

Дружба.

Не звабите насъ и турецкою башѣвною! Гайда за мною пѣдъ рака! Za svůj groš jsi všudy pancš! (Весѣльнѣй гостѣ ѡдходять; за ними йде й Лѣва, намагаючись ихъ вздержати.)

СЦЕНА ДЕВЯТА.

Сангушко. Гальшка. Олесья. Оба Зборовскій.
Костелецкій. Кухта.

Гальшка (до Зборовского).

Не вмолю васъ сегодня? Камѣнь змякъ бы, а чоловікъ не порушить ся сльозами нещасной невѣсты.

М. Зборовскій.

Мы сенаторы не стерпимо, щобъ ѳтчина руйнувалась такими перевертнями. Смерть ему! (Дає одному стрѣльцеви знакъ, щобъ ладивъ ся, стрѣлити до Сангушка.)

Гальшка

(въ розпуцѣ сердца встає зъ землѣ).

Що?! вы вбиваете его?! О, сего не допущу! Я клялась князеви, що пѣйду зъ нимъ на вигнане въ чужину, що охороню его ѳдъ напасти, — що выеднаю ему у короля прощєня й милости.

М. Зборовскій.

Дарма! — за пѣзно! (до Сангушка) Кназю Сангушко! вѣльно тобѣ, заявити послѣдню свою волю. За хвилину станешъ передъ судомъ Божиимъ.

Сангушко (розкрыває груди).

Стрѣляй, кате! кровь моя на тебе й на сенаторѳвъ! Се моя послѣдня воля! Стрѣляй! Що?! зволѳкаєшь? — Стрѣляй! Кровь моя на тебе!

Гальшка

(боронить Сангушка своими грудьми).

Вбийте й мене зъ нимъ! Я клялась, що не дамъ ему загинути.

Петро Зборовскій (до Костелецкого).

Ахъ! яка гарна! Она мусить бути моя.

Костелецкій.

Бѣй-Богу, буду дружбою на твоѳмъ весѣлю.

Сангушко.

Галю! не вгамуєшь тигра; ѳнъ хоче напиться крови.

М. Зборовскій

(одпыхае Гальшку одъ Сангушка).

Онъ тебе пѣрвавъ, мовъ хижій вовкъ, а ты побивашь ся за нимъ?! Будешь зъ иншимъ щаслившою.

Сангушко.

— Буде зъ иншимъ щаслившою?! — Стрѣляй! (На знакъ Мартина Зборовскаго влучае стрѣлець кулею груди Сангушка). Боже!... гину!... Не наживъ ся... Боже! не проети катамъ!... Галю! прощай!... будь щаслива! (вмирае).

[За кулісами чутно одалеки спѣвъ весѣльныхъ гостей:

Ой, купалась дѣвчинонька
Въ студенѣй водѣ,
Та приѣхавъ козаченько
На воронъ-кони.]*)

Гальшка

(кидае ся на тѣло Сангушка).

Вбили — каты! Боже! я пропаща въ чужинѣ!

М. Зборовскій.

Такъ загибае зрадникъ ѳтчины!

Завѣса спадае.

Конецъ акту третього.

А К Т Ъ Ч Е Т В Е Р Т Ы Й.

Кѣмната въ дворѣ Острожскаго въ Дубиѣ.

СЦЕНА ПЕРША.

Острожскій. Вишневецкій.

Острожскій.

Покиньте таку гадку! Се мрѣя дивовижна.

*) Koupala se má panenka
v vodě studený,
přijel je k ní mládeneček
na vraném koni.

Вишневецькій.

Чому мрѣя?! Хиба-жь тронъ господаря молдавского такой высокій, щобъ не можъ було на него выльзти? Сидѣли вже на нѣмъ такі, що супротивъ мене були покоти-горошкомъ.

Острожекій.

А вже-жь у мене гетьманъ козацкій значить бѣльше, нѣжь господарь волоскій. На Украинѣ своя воля, а въ Молдавѣ порядки погані.

Вишневецькій.

На Украинѣ не можу бути самостѣйнымъ. Зъ одного боку пре на мене король польскій, а зъ другого давить мене царь московскій Иванъ Грозный.

Острожекій.

Якъ покинете Запороже, то запропастить ся воля Украины.

Вишневецькій.

Запороже не боить ся вже Турка: порядки мои не зведуть ся тамъ нѣколи. Тамъ давъ я захистъ свободѣ; теперъ веде мене доля въ иншу землю. Пора вже, злѣпити гнѣздо собѣ й будущому своему подружю.

Острожекій.

Ага! Запорожець радъ-бы оженитись; тому-то втѣкає въ зимѣвку. Ей, лучше у себе отаманувати, нѣжь въ чужинѣ господарювати.

Вишневецькій.

Не ради-себе добиваюсь до престола господарства молдавского. Менѣ байдуже про такі ласощѣ. На престолѣ сидѣти-ме моя Галя!

Острожекій.

Галя... Галя?... се-бъ-то Гальшка Острожека? Що вгадавъ я?

Вишневецькій.

Безъ Галѣ не жити менѣ на свѣтѣ. Она теперъ свободна. Кажуть, що Сангушка вбивъ Зборовскій.

Острожекій.

Ой, справдѣ довершивъ катюга свого дѣла. Але-жь про Гальшку нѣчого не чути. Може повернула й до матери, а тогдѣ — —

Вишневецкій.

Чей гордѣй матери буде до впадобы тронъ и пановане дочки.

Острожекій.

О! Беатѣ не такъ легко догодити. Щасте дитини нѣчимъ у неи: она бажае власти й панованя для себе.

Вишневецкій.

Якъ вы менѣ поможете, то Гальшка буде моя.

Острожекій.

Хиба-жь хочете, щобъ я у-друге ѳдбиравъ Гальшку Беатѣ? Теперъ помилювали, бо Зборовскій гнавъ ся за Сангушкомъ, та не мавъ коли, пѣклувати ся мною. При новѣмъ такѣмъ жениханю побило-бъ мене тяжше лихо.

Вишневецкій.

Мудрый Острожекій выдумае щось путнього, коли схоче кому помочи. — Князю! будьте менѣ батькомъ! Коли Галю любите, то зведѣть насъ до купы! Не будьте твердѣй супротивъ мене! Вже-жь разъ станули вы менѣ въ дорожѣ, сватаючи Гальшку за свояка Сангушка. Но я не поминаю васъ лихомъ. Прихилѣть ся теперъ серцемъ до мене! Чей я годенъ бути мужемъ Гальшки?! Князю! поможѣть менѣ!

Острожекій.

Друже! радъ бы я вамъ помочи, та отъ, кѣнцѣ не сходять ся. Беата стане вамъ въ дорожѣ.

Вишневецкій.

Она не буде ворогувати проти господаря молдавского.

Острожекій.

Гадаете? Не знаете ще Беаты. Та вже-жь звѣдаюсь у неи про еи думку. Отъ, теперъ перестала якось

на мене гримати. Тільки-жъ, про Бога, покиньте вашу дивну мрѣю. „Съявий злая пожнетъ злая“. Не йдѣть въ Молдаву; — лишѣть ся въ Запорожу!

Вишневецкій.

Теперь?! коли я умовивъ ся зъ Ольбрахтомъ Ласкимъ, — коли зобравъ чотыри тысячѣ козакѣвъ?!

Острожекій.

Не вѣрте Ласкому! Той заверни-голова пускае вамъ тумана.

Вишневецкій.

Ласкій давъ менѣ слово чести, що посадить мене на тронѣ молдавскѣмъ.

Острожекій.

Та-жъ той польскій магнатъ поставивъ Ираклида господаромъ, и за сю прислугу одержавъ ѣдъ него замокъ Хотиньскій.

Вишневецкій.

Ираклидъ выгнавъ уже зъ Хотина залогу польску. Тому-то Ласкій пѣдноситъ мене супротивъ того зрадника.

Острожекій.

Не йдѣть въ Молдаву! стануть проти васъ инші самозванцѣ, — погублять васъ. Молдава край ворохобный.

Вишневецкій.

Уже рѣшено! Сегодня ѣду до Канева: козаки дожидають мене.

Острожекій.

Останьтесь въ рѣднѣй земли! Господарства молдавского не добудете; а хоча-бъ вы его й добули, то все-таки стояли-бъ вы пѣдъ королемъ польскимъ.

Вишневецкій.

Годѣ! я звязавъ ся словомъ. Иду! мене веде слава надъ Дунай. Тамъ здвигну тронѣ для свои Галѣ. Иду, мене ждуть товаришѣ.

Острожекій.

Трудна справа: не перепруъ васъ. Коли йти, то йти. Не забувайте лише Запорожа!

Вишневецькій.

Не забуду, не забуду до за́гину. Прощайте, князю!

Острожекій (цѣлує ся зъ Вишневецькимъ).

Прощайте, отамане нашъ! Зѣрка наша нехай вамъ меркотить и въ чужинѣ! Прощайте!
(Вишневецькій ѡдходить).

СЦЕНА ДРУГА.

Острожекій (самъ).

Шкодá такого лицаря! Молдава не для Запорожця! Отъ, понавъ ся въ сѣти, якї заставивъ єму той перевертень Ласкій. Молдавы не добуде, а Украину выставить на тяжкї напасти. Шкодá! а я думавъ, що ось-ось доборе ся Русь до своєї правды, — що Запороже буде справдѣ захистомъ нашої свободи. Та ба! не стало вже проводыра, и Богъ знає, чи найде ся коли такїй другїй отаманъ?!

СЦЕНА ТРЕТЯ.

Острожекій. Софія.

Софія.

Василю! Важна новина: Гальшка була въ Краковѣ, — вертає вже до матери.

Острожекій.

Слава Богу! Хто жь звѣстивъ сю вѣсть?

Софія.

Писавъ Костелецькій, котрый Гальшку зъ Олесею ѡдвѣзъ изъ Чехъ до Кракова.

Острожекій.

Перебула тяжке лихо — бѣдна дитина! А вже-жь мого приятеля Сангушка не воскресити! Недолюдкаты скосили той гарный цвѣтъ! Нема справедливости на свѣтѣ!

Софія.

Василю! то ты несправедливый! Чи мало ще ласки оказавъ тобѣ нашъ король? Правда, що мѡй отець, ко-

ронный гетьманъ Янъ Тарновскій має свои заслуги, що просьбѣ такого славного богатыря и патріота одказати трудно, але вина твоя була така, що тільки при найбільшомъ намаганю нашомъ король привернувъ тобі честь, майно, ба, розрѣшивъ тебе одъ кары смерти.

Острожекій.

Вже-жъ и рѣдъ Острожескихъ має свои заслуги. Мѣй отецъ Константинъ бувъ для Рѣчи-посполитой бѣльшимъ добродѣемъ, нѣжъ сей гетьманъ коронный; про-те рѣдъ Острожескихъ має право, домагатись одъ короля вдяки за свою саможертву.

Софія (дивуючись великимъ дивомъ).

Вдяки одъ короля?! — якои вдяки? То руска шляхта винна королеви пайбѣльшу вдяку за свои привилегіѣ. Вы сидите въ сенатѣ вразъ зъ магнатами польскими, корытуєтесь зъ нами рѣвными правами. Хиба-жъ се не ласка?

Острожекій.

Софію! Перестаньмо говорити про тѣ ласки. Отъ, уже дома треба менѣ супроти жены хоронити заповѣтъ батькѣвъ; щѣ-жъ казати про рѣвнѣ права Руси супроти Польщѣ?

Софія.

Хиба-жъ дома не маєшь повной свободы? Ты еси Русинъ, ба, православный, а я Полька, католичка.

Острожекій.

Та-жъ я жию на своѣй рускѣй земли! Чей же вѣльно кождому, зберегати у себе дома свои святощѣ?!

Софія.

Ей, мѣй ты любый Василю! Ты сердишь ся сей-часъ, коли я дещо спѣмну про польску культуру. (прилабузное ся до мужа) Видишь, соколику! я бажала-бъ, щѣбъ ты велику польску ѣтчину щиро полюбивъ. Вже-жъ

самъ король носить ся зъ гадкою, заключити унію короны зъ Литвою и Русью.

Острожекій.

Не згадуй менѣ про унію; такого дару не принявъ бы я зъ вдякою. Вже-жь я виджу наслѣдки вашихъ змаганъ политичныхъ. Але поки рѣдъ Острожскихъ вѣрный своему народови, не запропащать ся нашѣ права.

Софія.

Василю! вгамуй ся, — не будь загонистый. Kto się sam mocno hamuje, drugim jasno rozkazuje. Вашихъ правъ нѣхто вамъ не нарушає. Ходить тѣлько о тебѣ, щобъ литовска Русь придбала собѣ вышу просвѣту.

Острожекій.

А хто-жь надавъ Польци просвѣту?! хйба-жь не Русь? — хйба-жь першѣ Ягайлоны не говорили по-руски? А теперъ права рускои мовы що-разъ бѣльше обмежають ся; — Русь мусить сама про себе дбати, а то потонѣ въ морѣ культуры польскон. Такъ отже хоронимо самѣ себе бѣдъ загибели: заводимо брацтва, друкарнѣ, — засновуємо школы. Отъ, и я небавомъ заведу вышу школу руску въ Острожѣ.

Софія.

По-що? Якій хосенъ має Гальшка зъ науки у вашого черця? Осъ зрадувавъ насъ Богъ сыномъ, а я, вѣй-Богу, не звала-бъ ся дочкою коронного гетьмана Тарновского, коли-бъ позволила, щобъ мого Януша морочили вашѣ черцѣ.

Острожекій.

Софію! Стямъ ся! щѣ кажешь. Ты схотѣла-бъ супокѣй въ родинѣ зворушити? — Прошу тебе, не мѣшай моихъ дѣлъ, а то вышою твоєю культурою мѣгъ бы звестись и запропаститись славный рѣдъ Острожскихъ! (Входитъ слуга).

СЦЕНА ЧЕТВЕРТА.

Попередній и слуга.

Слуга.

Вельможне панство! Лукашъ графъ зъ Горки, воевода Куявско-Берестійскій, приѣхавъ ъдъ короля зъ важнымъ письмомъ.

Острожскій.

Ѡдъ короля — зъ письмомъ?! Прости, прости! — дожидаемо его. (Слуга ѡдходить.)

СЦЕНА ПЯТА.

Острожскій. Софія.

Острожскій.

Яке диво?! Воевода Куявскій — зъ письмомъ ѡдъ короля! Видно, король звертає ся знову до Острожского ласкавымъ своимъ лицемъ.

Софія.

Я-жь тобѣ все кажу, що будешъ великій и славный на всю Польшу, коли пѡддаси свою волю пѡдъ волю короля. (Входить Лукашъ графъ зъ Горки.)

СЦЕНА ШЕСТА.

Попередній и Горка.

Острожскій (иде на-зустрѣчь графови).

Видомъ не видати и слыхомъ не слыхати — воеводу Куявского въ гостѣ приймати! Яка честь для нашего дому!

Горка (наближує ся до Софій).

Достойна княгине! бію передъ вами чоломъ. (до князя) Славный князю! король, наймилостивѣйшій нашъ панъ, звѣдує ся про ваше здоровье, посылаючи вамъ се письмо (ѡддає Острожскому листъ).

Софія.

Радѣю радостію, приймаючи такого любого гостя; ось бо пригадую собѣ, якъ мы зъ вами бавились въ Краковѣ у короля.

Горка.

Король, наймилостивѣйшій нашъ панъ, и теперъ мило згадувавъ про княгиню Острожску, та просивъ, щобъ зволила небавомъ завітати на его дворъ.

Софія.

Король и его двѣрь — се идеаль и рай мого житя. Зволѣть, пане воєводо, прийати сердечну подяку за оповѣщенє такого щастя!

Острожскій

(прочитавши письмо звертає ся до Горки).

Пане воєводо! витаю васъ хлѣбомъ-сѣлью!

Софія.

Гостя, щѣ приѣхавъ до насъ зъ далекои землѣ, бѣдѣ себе скоро не пустимо.

Горка.

Справдѣ радѣ-бы я тутъ довше гостити; та-жь въ рукахъ княгинѣ и князя Острожскихъ спочиває моя доля.

Софія.

Не розумѣю васъ, пане воєводо! Сїи вашї слова стоять мабутъ у звязи зъ письмомъ королѣвскимъ.

Острожскій (говорить мовъ не-хотя).

Воля короля така, щобъ Гальшка бѣдала свою руку воєводѣ Куявскому.

Софія.

О, воля короля свята! — чей и Беата не схоче ѣи противитись. Она выросла на дворѣ королѣвскѣмъ, то ѣи знає, що король бажає лишъ добра для ѣи дочки.

Острожскій.

Не перечу, що король польскій а великій князь литовскій може розказувати; — але-жь мы маємо статуть литовскій, — маємо свои права...

Софія (перебиваючи).

Василю! схаменись! — се воля короля.

Острожскій (рѣшучо).

Гальшка може вийти за-мужъ тѣлько за волею опѣкуна, а сямъ опѣкуномъ єсмь я!

Горка.

Знаю се добре; тому-то прошу васъ, князю, допоможѣть менѣ, довершити великого дѣла.

Острожскій.

Се инша справа. Король може просити Острожского, але розказувати годѣ тамъ, де опѣкунъ має свое право.

Софія (до Горки).

Не дивуйте ся, пане воеводо, що мѡй мужъ такъ дуже побивае ся за своимъ правомъ. То така вже вдача руской шляхты, особливо-жь князѣвъ Острожскихъ (показуе на Острожского) *Własnego wszysce nie nie mamu, przecież „moje to“ wykrzykamy.*

Горка.

Князю! поважаю вашу мужнѡсть въ оборонѣ вашихъ правъ; про-те не покликую ся на волю короля, а прошу тѡлько, будьте посередникомъ помѣжь мною а княгинею Беатою.

Софія.

Вы бачили може Гальшку въ Краковѣ?

Горка.

Бачивъ єѣ на Вавелю, де она въ дорозѣ зупинилась и два днѣ спочила по великихъ трудахъ.

Острожскій.

Якою-жь була она супроти васъ?

Горка.

Та нѣгде правды дѣти, Гальшка теперь сумна и мало говорить. А вже-жь зъ-годомъ-перегодомъ полекшає ѣй на серцю. Дѣвчата й молодицѣ довго не сумують.

Острожскій.

Коли-жь она крѡзь слѡзы на свѣтъ дивить ся, то куды ѣй до вѣнця?

Софія.

Василю! забуваєшь, що король бажає сеи женитьбы. Прощу тебе, перестань коверзувати и покликую-

ватись на якійсь свої права. Лиши сю справу Беатъ, а я сподѣюсь, що она радо притакне слову королѣвскому.

Острожекій.

Але-жь бѣй ся Бога, Софію! Якъ можна Гальшку въ такихъ ей злидняхъ силувати до нового подружя? Ёи ще й нема мѣжь нами, а мы радимо вже про ёи весѣле.

Горка.

Гальшка мабуть уже дома у матери. Она выѣхала зъ Кракова три днѣ передъ моимъ выѣздомъ.

Софія.

По моѣй гадцѣ Гальшка може сейчасъ ити за-мужъ. Перше ёи подруже було силоване; — помолилась за душу Сангушка и стоитъ вѣльною супроти новыхъ женихѣвъ.

Горка (до Софіи).

Ваші вѣчливѣ слова скрѣпляють мою надѣю, що небавомъ подружу ся зъ першою красавицею литовскои Руси. Тѣлько радъ-бы я чимъ-скорше побачити Гальшку. Поѣду сейчасъ до Острога, бо мѣгъ бы хто иншій перехопити мою кралю.

Софія.

Вже ѣдете? Мабуть не вподобались вамъ недоладнѣ слова мого мужа? Не дивуйтесь; така вже ёго вдача, о-проче ёнъ справдѣ добрага.

Горка.

Князь сказавъ менѣ свою правду; я на него зовѣмъ не маркѣтнѣй. А вже-жь треба менѣ ѣхати. Якъ тѣлько въ Острозѣ полагаджу свою справу, поверну до Дубна и розкажу достойнѣй княгини чудовѣ речи про двѣрске жите въ Краковѣ.

Софія.

Ахъ, привѣзжайте сюды чимъ-скорше! Такѣй гѣсть то окраса палаты королѣвскои, не-то замку князя руского.

Горка.

Бю чоломъ передъ милостивою княгинею. Прощайте, князю!

Острожекій.

Прощайте!

(Горка ѡдходить.)

СЦЕНА СЕМА.

Острожекій. Софія.

Софія.

Про-Бѡгъ! чи годилось такого гостя и посла королѣвскаго збувати згѡрдными словами? Василю! король довѣдає ся про твоѣй непослухъ, а тогдѣ пропала для тебе его ласка.

Острожекій.

Я не боюсь, боронити правъ народныхъ и частныхъ противъ велитѡвъ сего свѣта. Правда стоитъ у мене выше ласки королѣвскою.

Софія.

У тебе все тѡлько протестъ на устахъ супроти нашихъ порядкѡвъ.

Острожекій.

Протестъ нашъ запише исторія на своихъ скрижаляхъ вѣковѣчныхъ.

Софія.

Нехай тамъ и запише!... Протесту не боить ся той, що має въ рукахъ власть. А поки-що для графа зъ Горки треба було бути чемнѣйшимъ.

Острожекій.

Прошу тебе, Софію, не учи мене розуму! Я голова дому, я тутъ панъ!

Софія.

Але-жь чого сердись ся, Василю? Маѣ жону глова: соў без серца глова? А вже-жь хто важивъ бы ся, тебе вчити, або тобѣ дорѣкати? Ты справдѣ голова дому, але-жь и дочка великаго гетьмана короннаго, Яна Тарновскаго, має якїсь права побѡчь пана дому.

Острожскій.

„Жена да боится своего мужа!“

Софія.

Василю! ты недобрый, читаешь менѣ моральнѣ науки и згнущаешь ся надѣ мною. Я-жь дочка Тарновского!

Острожскій.

Иги! изъ-за того прибуды Горки зворушилась уже домашня усобиця. А вже-жь не думавъ я тобѣ, Софію, заподѣяти яку пакѣсть. Я тѣлько розсердивъ ся, що той хапуга хотѣвъ бы загарбати богате вѣно Гальшки, и хозьяйнувати по-своему на земли рускѣй. Але погоди, добродѣю! Не займешь ты принадной займанщины, поки на сторожи ви стоять Острожскій.

(Двери середущі одчиняють ся и се входитъ Гальшка зъ Олесею.)

СЦЕНА ОСЬМА.

Попередній. Гальшка. Олеса.

Софія.

Боже! якій гостѣ! Галю! дорогá Галю! — яка я щаслива! Боже мѣй! — Ходи-жь до мене, нехай тебе пригорну до своего сердца... любя моя Галюня! (цѣлуе Гальшку, ѡдтакъ звертае ся до Олеса) И ты тутъ Олесею?! здорова була! (Олеса цѣлуе Софію въ руку) Боже! яке щастѣ! Галя вже дома!

Острожскій.

Слава Богу! Пѣсля бурѣ на зворушенѣмъ морѣ мило пристати до берега рѣдной землицѣ. Галю! перебула ты тяжке лихо, — воля Божа! А вже-жь радую ся сердечно, що ты вернула здорова. (цѣлуе еѣ) Я бажавъ и бажаю лише щасной твоєи долѣ.

Гальшка.

Дорогій стрюю! вы мѣй вторый отецъ; — до васѣ приѣхала я, зазнати пѣльги у своему горю. Окроме васѣ нема для мене иншого пристановища на свѣтѣ (цѣлуе Острожского въ руку). Приймѣть мене мовѣ батько до себе.

Острожскій.

Ты намъ мила, якъ рѣдна дитина. Моя Софія приголубить тебе и влагодить бѣль примученого твого сердца. (до Софіи) Не правда-жь, любко?

Софія.

Галя у насъ мовъ у себе дома. Тѣлько-жь менѣ видить ся, що Беата не-въ-мѣру довго побивалась за своєю донею. Поѣду зъ Галею чимъ-скорше до Острога, нехай зажурена, заплакана мати усмѣхне ся, побачивши свою одиначку по довгѣй розлуцѣ.

Гальшка (рѣшучо).

Я до матери не поѣду.

Софія.

Галю! — не поѣдешь — до матери?!

Гальшка.

Не поѣду.

Софія.

Моя любя! ты вси приголомшена ударомъ долѣ. Ахъ! якъ менѣ тебе жаль. Бѣдна Галюся! кобы чимъ-скорше до матери; — тѣлько рѣдна мати приверне супокѣй и житье своѣй дитинѣ. *Lekarstwo czasu potrzebuje; im dłużej trwa, lepiéj ratuje.*

Острожскій.

Вже-жь ты, Софію, не силуй Гальшки. Нехай у насъ спѣчне по трудахъ и мукахъ; — небавомъ поѣде й до матери.

Гальшка.

Стрыю мѣй! не поѣду до матери. Она мене прокляла, — прокляла страшно. Тѣ проклоны ще сегодня торохтять менѣ въ ухахъ громомъ. Якъ не приймете мене до себе, то пропаду въ свѣтѣ.

Острожскій.

Не пропадешь, поки я жию. „Возверзи на Господа печаль твою!“ Втихомирь ся, моя Галю! Твои злиднѣ

вже минулись, а зъ ними минувъ ся и гнѣвъ твоєи матери. Та чей въ просторыхъ палатахъ покôйного мого брата Илїѣ найде ся ще мѣсце для небоги Гальшки.

Гальшка.

Богъ знає, чи найде ся для мене мѣсце на батькôвщинѣ. Мати моя иде за-мужъ.

Острожскій и Софія (разомъ).

За-мужъ?!

Гальшка.

Справдѣ иде за-мужъ — за Ольбрахта Лаского.

Острожскій.

За вѣтрогона, очайдушу, паливоду!

Софія.

И Беатѣ выдаватись за такого авантурника, за кальвина?! Господи!

Гальшка.

Небавомъ буде весѣле; — заручины ôдбулись того тыждня въ Краковѣ.

Острожскій.

Збожеволѣла! ѳй-Богу, збожеволѣла! Беата — горда матрона, котра умираючому своему мужеви клялась, що жити-ме тôлько для щастя своєи одиначки, одурѣла пôдъ старôсть и бажає покушати любощѣвъ молодого панича.

Олеся.

Ажъ двохъ женихôвъ було навинулось, бо й князь Радивиль, братъ Барбары, добивавъ ся до руки княгинѣ Беаты, але моторный Ласкій подолѣвъ суперника.

Софія.

Я не була-бъ нѣколи подумала, щобы Беата була така химерна.

Острожскій.

Коли таке має вкоитись, то я прохолоджу Беатѣ горяче жениханє. (до Гальшки) Галю! сегодня бувъ у мене Дмитро Вишневецкій.

Гальшка (змѣнана).

Бувъ у васъ? — такъ?! Але чому натякаєте про него? Мы говорили про Лаского.

Острожскій.

Та ба! коли твоя мати тільки про себе дбає, то менѣ треба тобою пѣклуватись. Я твої опѣкунь.

Гальшка.

Та я дуже вдячна. — Але по-що було згадувати про него?! Хіба-жь бнѣ знакомый Ласкому?

Острожскій.

И ще якъ знакомый! Ласкій хоче єго взнести на тронъ молдавского господарства.

Гальшка.

На тронъ?! — а Запороже? Шкода, лишати славне Запороже.

Острожскій.

Вишневецкій радъ бы посадити побѣчь себе на тронъ своє подружє.

Гальшка (зъ резигнацією).

Щасть єму, Боже! А хто-жь то сєся выбрана? якась королѣвна?

Острожскій.

Не королѣвна, а таки князѣвна.

Софія.

Василю! уважай, що говоришь.

Острожскій.

Що-жь, Галю? такъ дуже дивуєшь ся, що князѣвна сидѣти-ме на тронѣ?

Гальшка.

Га! нехай сидить щаслива! я їй не завидую.

Острожскій (шутливо).

А-дѣть, яка покѣрна й богомѣльна. Але-жь писаніє глаголетъ, що смиренныхъ Господь возвышаєть. Такъ отже дѣзнай ся, що тою судженою Дмитра Вишневецкого має бути Гальшка Острожска.

Софія.

Василю! стямь ся! — ты коверзуєшь не-въ-мѣру.

Острожекій.

Хиба-жь се тобѣ, Галю, новина не мила?

Гальшка.

Стрю, добродію! Згляньте ся надъ сиротою! не глумѣть ся менѣ! Вишневецкій не може думати про мене, коли покидає Украину й волю.

Острожекій.

Вѣрь своему опѣкунови, що Вишневецкій справдѣ думає про тебе и тѣлько зъ тобою бажає подружитись.

Софія.

Василю! що скаже король?! А вже-жь перестань плести небылицѣ! Галюня потребує спочинку, а ты хочеш розвеселити єв якимись шутками й нѣсенѣтницями. Ходѣмо, Галю, до моихъ кѣмнатъ, — а я вже знати-му, яку пѣльгу тобѣ подати у твоему горю. Ты въ мене скоро повеселѣйшаєшь и забудеш про свое лихо. Ходѣмо!

Гальшка (цѣлує Острожекого въ руку).

Не говорѣть уже про Вишневецкого! Коли бнѣ Украину покинувь, то може й не думає про Гальшку.

Острожекій.

Не жури ся, — втихомирь ся! Я твоѣй опѣкунѣ.

(Беата, Гальшка й Олеся ѣдходять.)

СЦЕНА ДЕВЯТА.

Острожекій (самѣ).

Бѣдна дитина! нѣ краса, нѣ богатство не можуть ѣй зѣднати щаснои долѣ. Отъ, таке-то буває въ свѣтѣ, коли проти природного змаганя чистой душѣ повстають пристрасти душѣ самолюбивои. Та ба! тая пристрасть заворушила душу рѣднои матери, котра руйнує таланѣ единой своєи дочки. Справдѣ, бѣдноѣй Гальщѣ доля пе-

рейшла дорогу въ порожни. Хотѣло-жь лихо, що й я самъ завдавъ ей серцю чи-мало жалю, накидуючи їй подружжє зъ Сангушкомъ. Стало ся; — теперъ каю ся свого безголова и вже нѣколи не буду тираномъ сердца своея небоги. Коли она любить Вишневецкого, то я покорытуюсь правомъ опѣкуна, щобы сповнити сердечнїи ей бажаня. (Входитъ слуга.)

СЦЕНА ДЕСЯТА.

Острожскїй. Слуга.

Слуга.

Милостивый князю! рѣдкїй гѣсть — княгиня Беата.

Острожскїй.

Справдѣ? Дивне диво! Илина гостемъ у мене!
— Проси княгиню! (Слуга ѡдходитъ.)

СЦЕНА ОДИНАЦЯТА.

Острожскїй (самъ).

Гора зъ горою не зѣйде ся, рѣка зъ рѣкою не сплыне ся, а чоловѣкъ зъ чоловѣкомъ таки зустрѣне ся... Илина у мене гостемъ?! — Господи! засудженный трибуналомъ королѣвскимъ не годенъ тои ласки, щобы жалбникъ его навѣстивъ. (Входитъ Беата.)

СЦЕНА ДВАНАЦЯТА.

Острожскїй. Беата.

Беата.

Князю Василю! мабутъ не сподѣвались вы такого гостя?

Острожскїй.

Всякїй гѣсть милый моему дому.

Беата.

Ну, Илина вамъ ачейже не дуже мила.

Острожскїй.

Духъ покѣйного мого брата примиривъ мене зъ вами.

Беата.

О! мене бнѣ зъ вами не примиривъ. Смертна рана сердца не такъ скоро гоить ся (сѣдає).

Острожекій.

Се-жь диво, що вамъ забаглось, зъ такою раною вхати такъ далеко! Въ недузѣ потрѣбный супокѣй.

Беата.

Супокѣй житя забрали менѣ мой вороги.

Острожекій.

Найдуть ся приятелѣ, що схочуть осолодити гѣркій полынѣ въ житю.

Беата.

Вже-жь не вы будете симъ приятелемъ.

Острожекій.

Я пронащій супроти васъ; — але суть инші богатырѣ, гарні молодики...

Беата (злюща).

Князю! мовчати! Вамъ зась до моихъ справъ! Я не приѣхала, слухати слѣвъ наруги.

Острожекій.

Извольте-жь тямити, що й пристрасть має свою границу. Виджу, що вы приѣхали, глумитись менѣ въ моему домѣ.

Беата (иронично).

Глумитись?! о нѣ! Иліина виховалась на дворѣ королѣвскѣмъ, де набула окремого, высшего обычая.

Острожекій.

Видно вже й наслѣдки того окремого обычая панского. А вже-жь перестаньмо воювати словами. Вы-жь у мене гостемъ.

Беата.

Не трудѣть ся, приймати мене хлѣбомъ-сѣлью.

Острожекій.

А чого-жь приѣхала до насъ достойна братова?

Беата.

Глядаю своєи Гальшки. Кажуть, що она вже вернулась на Волинь.

Острожекій.

Якъ вернулась, то чей приѣде до своєи матери.

Беата.

Приѣде?! — а вороги мои?! хйба-жь они сплють? Выдрутъ менѣ еѣ на ново, ба, не допустять, щобы дитина вернулась до своєи матери!

Острожекій.

Чи-жь може дитина радо вернуться до матери, щоб еѣ прокляла тяжкимъ проклономъ?

Беата.

Прокляла?! — хйба жь не вольно проклинати недоброй, неслухняной дитины?

Острожекій.

Якъ вольно вамъ еѣ проклинати, то й вольно ѣй до васъ не вертати.

Беата.

Она муєить до мене вернуться! Я мати!

Острожекій.

Вгамуйтеся! не гнѣвайтесь на рѣдну дитину! Хйба вже не хочете пригорнути еѣ до материного серця?

Беата.

Прощу ѣй вину, якъ верне ся до мене.

(Входить Гальшка; не замѣтивши матери звертає ся зъ мою до Острожекого).

СЦЕНА ТРИНАЦЯТА.

Попередній и Гальшка.

Гальшка.

Стрюю дорогій! ходѣть-но до насъ! Намъ безъ васъ скучно. (Побачивши матѣрь, станула мовѣ вкопана въ землю и говорить тихо:) Мама! — Боже! — мама!

Беата

(узрѣвши дочку встает зворушена и ступает кѣлька кроковъ въ-задъ).

Гальшка?!

Гальшка

(иде несмѣло напередъ, не знаячи, чи витатись зъ матѣрю).

Мамо! — чи вѣльно? — Охъ! чогось менѣ такъ страшно!

Беата.

Де ты була? — вже-жъ разъ приѣхала...

Гальшка.

Мамо! — простѣть!

Острожекій.

Галю! чого такъ оторопѣла? се-жъ твоя мати! Приближи ся до неѣ — привитай ся! — се рѣдна мати. Ну, я йду собѣ геть; не хочу мѣшати свобѣдноѣ розмовы. Нехай по довгѣй розлучѣ дочка выговорить ся передъ матѣрю. (Одходить.)

СЦЕНА ЧОТЫРНАЦЯТА.

Беата. Гальшка.

Беата.

И ты покинула матѣрь?!

Гальшка.

Простѣть! не гнѣвайтесь, — не проклиняйте!

Беата.

И тобѣ не жаль було, лишати рѣдну неньку, привязавшись до свого душогубця!

Гальшка.

Мамо! Санѣшка прокляли люде; я не могла его цуратись!

Беата.

И тобѣ не соромно було волѣчи ся по чужинѣ за окаяннымъ Байдою?!

Гальшка.

За нимъ гнавъ ся катъ; — якъ було его лишати?

Беата.

Погано! — и се вчинила Гальшка, дочка Илины...
Не соромно-жь тобѣ?

Гальшка.

Я выпила чашу горя до послѣдней капль; — зглянь-
тесь надъ несчастною!... Не карайте мене!

Беата.

А видишь, стямила ся еси, та чи не за пѣзно! Було
матери не покидати, було за харцизякою не волочитесь,
то все було-бѣ гараздъ. А теперъ — —

Гальшка.

Що-жь я провинила, що менѣ такъ тяжело дорѣ-
каете? Мамо! не гнѣвайтесь! — не ѡдвертайте ѡдъ мене
своего лица! — Я-жь ваша Гальшка!

Беата.

Поѣдемo домѡвъ.

Гальшка.

Не поѣду, поки васъ не вблагаю (паде передъ матерю
на колѣна). Мамо! простѣть! — не проклиняйте мене!

Беата.

Каешъ ся? — прощаю. Будь лише слухняна и не
протави ся воли матери.

Гальшка.

Мамо! вы такі добрі; — я гадала, що мене вже
не приймете. Охъ! не ѡдпыхайте мене ѡдъ себе; — безъ
материньскои любви зѡвьянула-бѣ я неначе былинка безъ
сонця (встає).

Беата.

Коли ты при менѣ, то живи-мешъ у супокою и
щастю.

Гальшка.

Супокѡй завитає для мене тогдѣ, коли позбуду ся
тыхъ трутнѣвъ-женихѡвъ. Мамо! не выдавайте мене за-
мужъ; — я хочу втихомириться по тяжкихъ злидняхъ.

Беата.

Не хочеш ити за-мужь? хйба-жь будешь черницею?

Гальшка.

Не хочу йти за-мужь силована. Не ѡддавайте мене коршунамъ на поталу; — заступѣть мене ѡдъ хижихъ рукъ того Зборовекого, щѡ ось-ось захоплюе мене въ свѡй полонъ.

Беата.

Шкода его заходу.

Гальшка.

Не дайте мене на поталу Горцѣ; по его сторонѣ стоитъ самъ король. Мамо! хоронѣть мене ѡдъ загибели!

Беата.

Га! королеви трудно оперти ся. А вже-жь Горка гарный женихъ; бувавъ у Краковѣ на Вавелю. Горка буде таки твоимъ мужемъ.

Гальшка (въ рознуцѣ сердца).

А мене вже не спытаете про мою волю? Чи мало ще перебула я горя, щѡ звѣнчали мене силовану?

Беата.

Ты не знаешь свѣта. Сякій-такій вѣтрогонъ мѡгъ бы твою долю занапастити.

Гальшка.

Вже-жь я не погонюсь за вѣтрогономъ. Коли берете мене до себе, то будьте менѣ рѡдною матѣрю, — не силуйте мене до вѣнца. Якъ уже прийде ся менѣ ити за-мужь, то ѡддамъ руку тѡлько тому, котрого люблю.

Беата.

Чи не Вишневецкому?

Гальшка.

А вже-жь.

Беата.

Гальшко! чи забула ты проклятство матери?

Гальшка.

Чи забула?! Хиба-жь можна коли забути засудь на смерть душъ?!

Беата.

Схаменись и не споминай менѣ нѣколи про того пропашого Байду!

Гальшка

(посля боротьбы душевной говорить голосомъ слабымъ, але рѣшучимъ).

Не спомну нѣколи.

Беата.

Поѣдемо вже домовъ!

Гальшка.

Поѣдемо.

Беата.

Ходи, попрощай ся ще зъ твоимъ славетнымъ офкуномъ!

Гальшка.

Прощаю ся.

Беата.

Дома втихомиришь ся и повеселѣйшаешь.

Гальшка.

Повеселѣйшаю?! — Ой, купала-сь мене, моя мати, въ каламутной водѣ, — не дала-сь менѣ, моя мати, нѣ щастя, нѣ долѣ!

(Одходятъ обѣ въ дверѣ лѣвобочнѣй. Беата йде гордо напередъ, Гальшка, побита недолею, ступае за нею поволи.)

Завѣса спадае.

Конецъ акту четвертого.

А К Т Ъ П Я Т Ы Й.

Замокъ въ Шамотулахъ въ Великопольщи.

Мала кѣмната въ вежи зъ вузонькими ѡкнами и зъ двома дверми: одинъ ведутъ до сѣней, а другіи въ садъ, куды сходить ся долѡвъ ступнями. Крѣмъ ложа, стола й двоухъ стѡльцѣвъ нема тутъ иншого зняряду. Ранокъ.

СЦЕНА ПЕРША.

(Гальшка одягнена въ чорну одежу, и зъ чорною серпанкою, вкрываючою бѡльшу часть лица, сидитъ и думаетъ.)

Гальшка (сама).

Минулось, пропало и щасте и житє — минулось на вѣки. Люде-недолюдки замучили мое сердце, ѡдобрали волю, вкинули въ безодню смерти. Дарма, що сердцю хотѣлось любити, — хотѣлось жити; — такіи мрѣвъ про щасте не для мене. А я садъ садила, я садъ пѡдливала, не приймивъ ся менѣ; кого я кохала, изъ роду го знала, не судила доля менѣ. Звязали по-неволи зъ Горкою, — такъ хотѣвъ король, и пропавъ мѡй таланъ мимо змаганъ моего стрья... Чи-жь я въ лузѣ не калина була? чи я въ лузѣ не червона була? — взяли мене, поломали и въ пучечки повязали, — така доля моя!... Охъ чому слезы не льютъ ся? чому вже не плачу? — выплакала-мь очи и свѣтонька не бачу. Доки буду въ сѣй вежи мучитись-побиватись? — доки буде мѡй мучитель надо мною знущатись?! Чи ще мало тои кары, що я заперта въ сѣй тюрмѣ, — що вяну-увядаю и смерти дожидаю? Каты-недолюдки! кѡнчѣтъ уже разъ тїи муки! — добийте свою жертву, нехай найду пѡльгу й спочинокъ въ домовинѣ въ сырѡй земли!

(Входитъ старый Осипъ и несмѣливо приближує ся до Гальшки.)

СЦЕНА ДРУГА.

Гальшка. Осипъ.

Гальшка.

То вы, Осипе? — гараздъ, що пришли. Вы одні зъ-помѣжь людей прихильніи до мене. Ходѣть близше!

Осипъ.

Паннунця такі добрі — —

Гальшка.

Все паннунця... Ой, минулись ті щасливі дні, коли вы свою малу паннунцю въ Острозѣ на рукахъ носили. Теперъ инші часы, — я розминулась зѣ своєю долею; — треба марно загибати.

Осипъ.

Свои люде не Татарва, не дадутъ загибати.

Гальшка.

Тѣлько вы одні пригадуєте менѣ, що жию на свѣтѣ. Якъ бы не вы, я-бъ забула й говорити. Ой гѣрко менѣ въ чужинѣ.

Осипъ.

Та, правда: хата чужая, якъ свекруха лихая. Та що-жь? вѣкъ не вилами перепхати. Хто терпень, той спасенъ.

Гальшка.

Вже й терпцю менѣ не стає: мѣй панъ замурававъ мене живу въ гробѣ.

Осипъ.

Чей ѡдмурує бнѣ паннунцю сегодня; отъ, пѣславъ мене, сказати вамъ, що саме-теперъ васъ навѣстити. Може бѣ паннунця схотѣли до него яке слѣвце сказати. И чортови треба часомъ свѣчку засвѣтити.

Гальшка.

Засвѣтишь свѣчку, та ѡдгонишь чорта; — а чи можѣ ѡдъ лихой долѣ ѡдмолитись?

Осипъ.

Та, нѣгде правды дѣти: лиха доля и пѣдъ землею надыбае; — але-жь ѡдъ напасти не пропасти.

Гальшка.

Осипе! хйба-жь я не пропадаю? Отъ, и сегодня прийде мѡй панъ знущатисъ надъ своею невольницею.

Осипъ.

Не ѡдвертайтесъ ѡдъ него, паннунцю! Чей подасть ѡнъ вамъ пѡльгу въ вашѡй неволи. Отъ, кажуть, зъ богатымъ не суди ся, а зъ дужимъ не бори ся!

Гальшка.

Де менѣ на прю зъ нимъ ставати?! Я неначе зломана стебелина супроти зеленого дуба. Нехай приходить, нехай менѣ глумить ся, — я его жертва, щѡ для ней не мае надѣѣ на свѣтѣ. (Чутно передъ дверми стукѡтъ ѡдъ ходу чоловѣка.)

Осипъ.

Се нашъ панъ. Паннунцю! не збувайте его байдужно, хоча-бъ ѡнъ и фертомъ по-пѡдъ боки взявъ ся. (Входить Горка.)

СЦЕНА ТРЕТЯ.

Гальшка. Горка. Осипъ.

Горка (до Осипа).

Ты тутки ще? Иди-жь до Протазого и скажи, нехай збере всѣхъ псѡвъ гончихъ.

Осипъ.

Слухаю ясно-вельможного пана. Я поможу Протазому, вовтузатисъ зѡ собачнею: ѡнъ самъ не опорае ся на часъ. Не тогдѣ коня сѣдлати, якъ на него сѣдати. (Ѡдходить.)

СЦЕНА ЧЕТВЕРТА.

Гальшка. Горка.

Горка.

Я смѣю, мѣшати вамъ вашъ супокѡй.

Гальшка.

Супокою мерцєви не мѣшають; въ могилѣ и въ неволи однакїй супокѣй.

Горка.

Вы-жь, панѣ, не пробуваєте нѣ въ могилѣ, нѣ въ неволи. Вы каждой хвилѣ можете вийти изъ сея вежѣ. Стрѣбуйте лишъ хотѣти.

Гальшка.

Мѣй панѣ вельми ласкавѣ для своєи невольницѣ. Та що-жь? не знати, чога я маю хотѣти. Я хочу бути свобѣдною, та нѣхто не хоче ѳдчинити менѣ дверей ѳдъ сеи тюрмы.

Горка.

Слово шляхоцке, — будете сейчасъ вольнї, скоро ѣно схочете вважати мене своимъ мужемъ.

Гальшка.

Мужемъ?! Я-жь не ваша жонѣ.

Горка.

Все таки не жона!

Гальшка.

Хѣба-жь може зватисъ жоною тая, щѣ взяла шлюбъ силований?

Горка.

Галю! не жахай ся сєго подружя. Прошу тебе, забудь се, щѣ сталось, — не ѳдвертай ся ѳдъ мене, а будешъ вольною, будешъ панею.

Гальшка.

Менѣ вже не треба нѣ волѣ, нѣ панства.

Горка.

Не треба тобѣ волѣ? — та-жь птиця родить ся для волѣ, не-то чоловѣкѣ.

Гальшка.

То тымъ бѣльше диво, що у васъ чоловѣкѣ пропадає въ неволи.

Горка.

Пропадаєшь самохѣтъ. Одь тебе залежить, бути вольною, бути щасливою.

Гальшка.

Щасливою? зь вами?! Графе Горко! вы прийшли ругатись вашѣй невольниці.

Горка (молячимъ голосомъ).

Нѣ, Гальшко, я прийшовъ въ останне, просити о ласку: будь моею жоною!

Гальшка.

Не можу бути жоною того, котрого — не люблю.

Горка (враженный словами Гальшки).

Не любишь?! Га! ждешь-дожидаєшь Вишневецкого? ...гадаєшь, що ѓнъ прилетитъ сюды зь Молдавы, выслобонить тебе зь сеи вежѣ и повезе зь собою, щобы посадити тебе побѣчь себе на тронѣ. Що? не вгадавъ я?

Гальшка.

Вѣльно вамъ гадати, щѣ хочете. Вже я вашою не буду.

Горка (злющій).

Я присилую тебе; — потѣль будешь гибѣти въ неволи, покѣль не нахилишь ся до мого бажаня. О! Горка зъумѣе додержати своего слова.

Гальшка.

Додержуйте, коли така ваша воля. Мене не налякають вашѣй страховища.

Горка.

Сиди-жь тутъ и дальше; — мати-мешь пѣльгу въ неволи, дѣзнавшись, що й твоѣй милый сидитъ въ неволи.

Гальшка (змѣнана).

Въ неволи?... О нѣ! се вашѣй хитрощѣ, — вы хочете мене такою вѣстїю спонукати, щѣбъ я вволила вашу волю. О! ще той не вродивъ ся, щѣбъ перемѣгъ Вишневецкого та захопивъ єго въ полонъ,

Горка.

Найшлись уже такі, що ёго подолѣли и въ полонѣ взяли. Ой такъ! твоѣй милый попалъ ся въ неволю турецку, и мабуть не выдобуде ся зъ нея нѣколи.

Гальшка.

Не вѣрю. Отаманъ запорожскій не попаде ся въ неволю. Неволья для рабѣвъ, а не для сынѣвъ свободы.

Горка.

Не вѣришь, то змѣришь; а поки-що останешь ся въ сѣй тюрмѣ. Менѣ байдуже, що ты самохѣтъ пропадась. Я въ свѣтѣ не загину. Прощай! (Ôдходить.)

СЦЕНА ПЯТА.

Гальшка (сама).

Мѣй милый въ неволи?!.. Боже! якъ се правда, то въ пѣтмѣ моєи недолѣ згасне єдина зѣрка, що свѣтить менѣ и неначе окомъ ангела на мене споглядає... Охъ! якъ менѣ душно въ сѣмъ погребѣ... не стає чимъ дихати; — тяжкій смутокъ зваливъ ся скалою на мою грудь... (Иде до ôкна). Нехай хочъ гляну въ ту сторону, де мѣй милый може справдѣ побиває ся въ неволи. (отвѣрає ôкно). Охъ! якимъ леготомъ повѣяло! Боже! якъ гарно въ твоѣмъ свѣтѣ! яка чудова весна!... Ось виджу орла, що гуляє свобѣдно въ воздухѣ. Се мѣй посоль, що летить до мого милого. Зупини ся на хвилину, орле сизокрылый! послухай мого слова! Занеси мене, де мѣй милый! хочу ёго навѣстити, зъ нимъ недолю подѣлити... Не зупиняє ся, а летить дальше: птиця вольна не хоче нести людины невольной. Коли-жь менѣ тутки загигати, то чей вѣльно черезъ тебе вѣстку посылати. Скажи, орле сизокрылый, моему серденьку, що я безъ него вянуувядаю, и водицѣ живущої ôдъ него дожидаю! А якъ ёго не дѣжду ся, якъ менѣ ся очи замкнуть, сердце ле-

домъ стане, тогдѣ милѠсть въ гробѣ зложить, каменемъ привалать...

Одлетѣвъ мѠй посоль, занести привѣтъ моему милѠму. Лети-жь швиденько, лети щасливо! — зъ тобою летять и мои думки въ далеку чужину... И отъ, якось менѣ на серцю полегшало. (дивить ся крѠзь Ѡкно) Якій чудовый Божій свѣтъ! якъ весело людямъ! Ось тутъ пѠдъ Ѡкномъ бавлять ся дѣти. — Любѣ дѣти! якѣ вы щасливѣ! вы ще не зазнали щербатѠи долѣ! И я була колись весела, и я була щаслива, та отъ, пѠшли лѣта марно зъ сего свѣта, якъ листъ по водѣ... Слава Богу! що людямъ такъ весело... Отъ тамъ на левадѣ дѣвчата й молодицѣ гребуть сѣно, — щасливѣ, спѣвають собѣ. И я колись спѣвала, якъ я собѣ вѣтку зъ рожь вязала... Но отъ, тѣ дѣти перестають бавитись, спозирають до мого Ѡкна полохливо, и щось собѣ нишкомъ говорятъ. Ось та дѣвчина бѣлява вытягае ручку и показуе пальцемъ на мене, — щось каже, — цить-но!... „а-дѣтъ, чорна княгиня!“ каже она й ховае ся за хлопця-товариша. Але ось приходитъ якась жѣнка, наближуе ся до тои кучерявои дитины и пѠдносить горѣ руку... „Се вѣдьма!“ гурторить она, „не диви ся дитинко, се вѣдьма!“ (Гальшка Ѡдвертае ся Ѡдъ Ѡкна и починае смѣятись мовъ божевѠльна.) Ха! ха! ха! ха! ха! Гальшка вѣдьма! ха! ха! ха! Гальшка чорна княгиня и вѣдьма!... Вѣдьма? Острожска княгиня — вѣдьма?! А вже-жь вѣдьма; — такъ говорятъ люде, а дѣти жахають ся чорнои княгинѣ и втѣкають геть мовъ передъ якимъ страховищемъ...

Гальшка — вѣдьма! Ото конецъ колишньої славы! Ой, мати-мати! Чи не жаль тобѣ твоѣи дитины, що ты такъ занастила еи долю?! Черезъ тебе побиваю ся въ горю, — черезъ тебе стала я посмѣховискомъ у людей, — стала вѣдьмою... (плаче) Боже! зглянь ся хочъ ты

надѣ мною, бо у людей не найду польги для замученного своего сердца. (Входитъ Осипъ.)

СЦЕНА ШЕСТА.

Гальшка. Осипъ.

Осипъ.

Ну, слава Богу! вже ѓдѣхавъ нашъ панъ на ловы. Казавъ, не верне ся ажъ за мѣсяць. Паяннуцю! буде вамъ бѣльше свободы (приходить ближе). Та бо вы плачете... такъ менѣ васъ жаль! Я давъ бы половину своего житя, кобы мѣгъ вамъ подати полекшу. Не плачте, паяннуцю! горе — море, не выпнешь усього.

Гальшка.

Свое горе-море маю выпити до послѣдньої каплѣ. Небавомъ доию ся до-тла: буде й конецъ моимъ мукамъ. Давнѣйше страшно менѣ було подивитись, якъ те море грає, — теперь я навыкла до всякои бурѣ. Чей мене розумѣете, старенькій мѣй друже?

Осипъ.

Догадуюсь, що хочете сказати, — терпите до загину. Недолюдки хочуть вамъ занастити й тѣло й душу. Цуръ имъ! побило-бъ ихъ сонце! Та-жь то каты занастили мою Парасю, єдину мою доию.

Гальшка.

А вже-жь ваша Парася не вытерпѣла тѣлько, що я.

Осипъ.

Кождый свое знає; вже-жь не мало настрадалась моя дитина, коли погубила свою душу.

Гальшка.

Погубила душу? — та-жь се грѣхъ!

Осипъ.

Справдѣ грѣхъ, — та грѣхъ не моєи Парасѣ, але того душоубця, що довѣвъ єѣ до роспуки. Хотите слу-

хати, то я вамъ розкажу, якій-то анцихриеть напосѣвъ ся на мою дитину?

Гальшка.

Розкажѣть, я васъ радо слухаю.

Осинь.

Се дѣялось давно, коли паннунцѣ не було на свѣтѣ. Я ще не служивъ въ замку, а сидѣвъ въ хуторѣ близько Дубна. Князь Илія, вашій покѡйніи татуньо, були для мене не паномъ, а батькомъ. Отъ, и оженивъ ся я; — жѣнка була трудяща й запопадлива, але захопила панскихъ вытребенькѡвъ въ покояхъ княжихъ, та й захотѣлось їй дома мною верховодити. Я пѡддававъ ся ей химерамъ, бо була остра якъ оса. Земля їй перомъ! Не було у насъ дѣтей черезъ пять рокѡвъ подружя, ажъ въ шестому роцѣ звеселивъ насъ Богъ дочкою. Була се краса, гї панска дитина; росла мовъ зъ воды, и ледви пѡшло їй на пятьнацятий рочокъ, якъ стали о руку ей добиватись всѣлякіи женихи. Я бажавъ выдати еѣ за гарного сына вѡйта Дубеньского; — та ба! моя жѣнка хотѣла свою доню подружити зъ якимъ паничемъ. И не довго ждала, — навинувъ ся сынокъ завѣдателя дѡбръ княжихъ. Жѣнка моя радѣла радостію, що ей доня буде панею. Неразъ я їй говоривъ: „Ей, Ксеню! не братай ся зъ панами, а то гѡрко пожалуєшь“. Не слухала. Бѣдна Парася полюбила панича, — отъ, молоде — дурне; гадала, що буде щаслива. А лукавый паничъ дуривъ дѣвчину любощами, зломавъ зелену каливу и оженивъ ся въ Кієвѣ зъ дочкою якогось купця...

Гальшка.

Стерпѣла-жь бѣдна Парася таку наругу?

Осинь.

Годъ було такимъ лихомъ вдарити объ землю.

Гальшка.

Умерла зъ туги?

Осипъ.

Напилась отруты (обтирае хустиною слёзы зъ очей).

Гальшка.

Отруты?! шкода вашои Парасѣ!

Осипъ.

Га! чоловікъ на свѣтѣ, якъ банька на водѣ. Божа воля!

Гальшка.

Чей Богъ простивъ вѣ грѣхъ?

Осипъ.

А вже-жь. Богъ судить не такъ якъ люде. Грѣхъ и проклѣнъ впавъ на того лукавого панича. Прогулявъ грошѣ купця, та й повѣсивъ ся. Отъ, котюзѣ по заслузѣ. Але-жь я вамъ набалакавъ дещо непотрѣбного, та забувъ вамъ сказати, чога я прийшовъ.

Гальшка.

Та-жь вы менѣ вже сказали, що мѣй панъ поѣхавъ.

Осипъ.

Та славити Бога, що поѣхавъ: паннунця мати-муть трохи волѣ. Теперь такъ красно на дворѣ: може-бъ паннунця выйшли до саду?

Гальшка.

Зъ тюрмы не вѣльно менѣ ѳддалятись: я въ неволи у свого пана.

Осипъ.

Ей, та бо той панъ не боить ся Бога. Кто видавъ займати въ полонъ жену законну?!... А вже-жь, паннунцю, послушайте мене, прошу васъ! Выйдѣть собѣ до саду; — вы такѣ марненькѣ. Журá й туга зъѣдае вашу красу, ваше здоровѣ.

Гальшка.

Менѣ вже всео однаково, — нема для кого жити.

Осипъ.

Ой ба! и за соломину хопить ся, хто тонить ся. Та чей и вамъ ще милый свѣтѣ Божій. А тамъ въ саду

такъ гарно й любо; очуняете бѣтъ тяжкой нудьги. Послушайте, паннунцю, мене старого, — выйдѣть собѣ трохи на волю! Нужда законъ ломить (Гальшка зупиняе ся). Ой, ой! не зволѣкайте, — та чей не забули вы, що того мѣсяця такъ тяжко на здоровю занепали? Серце та серце; ледви-не-ледви докторъ подавъ вамъ пѣльгу... Отъ, бачите, я отвираю вже двери до саду. Иду напередъ приладити вамъ пѣдъ липами дещо для вашои выгоды. Я не буду бавитись.

(Гальшка пѣдъ конецъ бесѣды Осипа задумалась. Осипъ выходитъ дверми до саду.)

СЦЕНА СЕМА.

Гальшка (сама).

Добрый Осипъ! радъ бы менѣ придбати воды цѣлющои, та не знае сердечный, що для мене лѣку не має... Уже-жъ довше годѣ терпѣти недолю й неволю. Не бачу вже свого милого, не бачу свого сонця, то по-що менѣ жити? Отъ, бѣдна Парася и сотнои части не страдала тѣлько, що я, а заподѣяла конецъ своимъ мукамъ; — а я безталанна зволѣкаю й дожидаю що-разъ тяжшихъ мукъ. Нѣ, вже не терпѣти менѣ довше... та й грѣху не буде. Осипъ казавъ, що Парася не мала грѣху, що грѣхъ и проклѣнъ впавъ на окаянного душегубця. А кѣлько-жъ то душегубцѣвъ напосѣлось на мене! Господи! ангелъ зъ неба не выдержавъ бы такихъ страшныхъ ударѣвъ недолѣ, не-то слаба женщина, що надармо выжидае милосердія Божого...

Треба вже разъ спочити по смертныхъ трудахъ житя (выймае изъ стола фляшчину зъ зеленовымъ напиткомъ). Ось единый мѣй лѣкъ. Якъ я нездужала, казавъ лѣкаръ що двѣ годинѣ кѣлька капель въ водѣ зажити. Тогдѣ троха полегшало менѣ; — теперъ треба всео наразъ выпити, а буде пѣльга на вѣки. (Вливае напитокъ изъ фляшчины)

въ малу чарку). Еще хвиля, а позбуду ся всего горя й лиха, позбуду ся смертного тѣла и полечу душею въ просторы безконечнѣй... Дмитре мѡй дорогій! ось-ось я вже свобѡдна, — полечу до тебе, полечу ластѡвкою и принесу тобѣ небесной росицѣ и живущои водицѣ зъ вѣрея. Еще хвиля, а буду вѣчно безъ журѣ жити и вѣчно тебе любити (пѡдноситъ чарку). Боже! въ житю выпила я повну чашу зъ твого допусту; — теперь ню свою чашу. Треба пирь докѡнчити и по весѣлю спочити.

(На дворѣ чутно гуркѡтню воза; — вбѣгае Осипъ.)

СЦЕНА ОСЬМА.

Гальшка. Осипъ.

Осипъ (вбѣгае въ кѡмнату и говоритъ нагально).

Паннунцю! мамуня приѣхали.

Гальшка (вжахнулась вельми).

Мати?! (Чарка зъ отрутою выпадаетъ ѣй зъ рукъ на землю).

Осипъ.

Приѣхали, ѣй-Богу приѣхали. Але щѡ вамъ? про-
Бѡгъ! вы блѣдѣ, смертно блѣдѣ!

Гальшка.

Мати?! чого-жь теперь?... Мати?! Боже!

Осипъ.

Та ба! се вынала вамъ чарка зъ рукъ. Вы хотѣли
пити — ?

Гальшка.

Хотѣла, — не дали выпити; се бувъ мѡй лѣкъ.

Осипъ (пѡдбѣмае чарку).

Лѣкъ?! (придивляе ся плынови, щѡ розлявъ ся по помо-
стѣ). Справдѣ лѣкъ, але якій?! Паннунцю! грѣхъ Бога
гнѣвити!

Гальшка.

Вы казали, щѡ Параси не було грѣху.

Осипъ.

Та казавъ, але-жь грѣхъ грѣхови не рѣвный. Отъ, слава Богу, мати охоронила дитину ѡдъ лиха.

Гальшка.

Чи справдѣ приѣхала мати?

Осипъ.

А вже-жь; приѣхали зъ якимъ-ось молодымъ паномъ. Я ихъ зазрѣвъ задалегѡдъ изъ саду, закимъ вѣхали въ нашѣ ворота. Та отъ, якъ тѡлько ихъ побачивъ, сейчасъ гайда въ вежу, щобъ вамъ милу вѣсть звѣстити.

Гальшка.

Боже! мати моя приѣхала до мене!... Якъ же стану передъ нею такъ зворушена; не выдержу материного погляду... Осипе! выйду до саду, -- тамъ чей швидко прочуняю ѡдъ душевной трѣвоги. Скажѣть матери, що я въ саду, — небавомъ прийду. (Ѡдходить).

СЦЕНА ДЕВЯТА.

Осипъ (самъ).

Ой, ой, ой! треба-жь було менѣ старому розказувати паннунци про безталане моєи Парасѣ?! Одурѣвъ, ѣй-Богу одурѣвъ и трохи-що не занастивъ душѣ княгинѣ. Страхъ погадати, яке-бъ то було вкоилось лихо! Отъ нѣ сѣло, нѣ пало, а паннунцѣ було-бъ не стало! А вже-жь мила душа кождому. Та й нѣгде правды дѣти, наша паннунця не-въ-мѣру мучить ся въ сему свѣтѣ. Справдѣ, годѣ й выдержати тои бѣды. Отъ, добре-то хтось сказавъ: „Не роди ся въ платячку, а родись въ щастячку“.

(Сѣнѣшними дверми входить Ласкій и Беата. Ласкій иде напередъ гордовито, за нимъ ступає Беата смирно. Она постарѣлась, одежа еи зовсѣмъ не-панска.)

СЦЕНА ДЕСЯТА.

Осипъ. Ласкій. Беата.

Ласкій.

Въ сѣмъ замку мабутъ не живутъ люде; — се якась пустырь и руина! На цѣлому подвѣрю нема живои душѣ. Тфу! такой дивовижъ не бачивъ я, ѡдкѡль жию! Якась мужицка дитина, що стоить въ воротахъ, веде мене до сеи норы; каже, що тутъ жиє чорна княгиня. (до Осипа) Ты мабутъ вартѡвникъ того чуда?

Осипъ (наляканий).

Я старый слуга князѣвъ Острожскихъ; теперь служу своѣй паннунци у графа Горки.

Ласкій.

А мара тебе розумѣ! Дитина якась лепече, що тутъ сидить чорна княгиня; старезный бурмило мимрить про свою паннунцю... Слухай старигане! говори, якъ слѣдъ, а то обѡрвешъ прочухана. Ну, ѡдповѣдай коротко и борзо! Де графъ Горка?

Осипъ.

Нема дома...

Ласкій (злющій).

Ты хаме проклятый! чи ты безмозгій и безъязыкій? Чи въ дворѣ Острожскихъ выводять ся самѣ такѣ йолупы?

Беата (смирно й несмѣло).

Душко! ѡнъ тебе налякавъ ся; не гнѣвай ся на него, — се добра людина!

Ласкій.

Мовчати! асѣнѣ пильнуй бабского дѣла, — въ мои sprawy не мѣшай ся!

Беата.

Та теє — — прости душко! — ты знаєшь, що я тобѣ нѣколи не пакощѣ. Я хотѣла тѡлько звинити старенького Осипа...

Ласкій.

Нѣ слова бѣльше. (Беата спускае очи до землѣ и уступившись на бѣкъ, сѣдае.) Ну! ты стороже чудной паннунцѣ! не зеувай ся зѣ глуду, а говори вже разѣ! Чому въ замку така пустыня? — де графѣ Горка?

Осипѣ (тремтить изѣ страху).

Панѣ графѣ поѣхавѣ на ловы, геть далеко; забравѣ зѣ собою всѣхѣ стрѣльцѣвъ, всю собачню, двацятѣро простого люду, — забравѣ всѣвѣнко, та лишивѣ тѣлько мене, одного сторожа ѣдѣ сеи вежѣ, панну покоеву, грубезного кухту Бартка, пять пахолкѣвъ и чотыри дѣвки ѣдѣ коровѣ. Та отѣ, пана нема дома, та всео розбрелось.

Ласкій.

То я дармо трудивѣ ся въ такѣ далеку дорогу. А всеому тому винна асанѣ (звертае ся до Беаты). Сидѣла-бѣ тихо въ Кезмарку на Угорщинѣ и хвалила-бѣ Бога пѣдѣ старѣсть; — такѣ нѣ, захотѣлось чимчикувати ажѣ въ Велико-Польшу. „Поѣду ѣ поѣду до своєї донѣ!“ Ну ѣ выѣхала, а я таскаюсь зѣ нею зѣ Кракова сюды, не-знати по-що, хиба для того, щобѣ дѣзнатись, що сей йолуцѣ стереже якось паннунцѣ. (до Осипа) И хто-жѣ то се невидане чудо? Ну, говори!

Осипѣ.

Паннунця — то таки нашѣ паннунця Галя.

Беата (до Лаского).

Ѡнѣ, душко, зове паннунцею мою Гальшку. Ой добра се старовина! Але де-жѣ моя доня?

Ласкій.

Є тутѣ, не бѣй ся! нѣхто ви зѣ сеи тюрмы не вхопить. О, мудра-то голова той Горка; знае ѣнѣ добре, якѣ вгамувати бутѣ непокрѣного жѣвночого кодла. Менѣ до него ходити на науку! А то, асанѣ, сидишь собѣ въ Кезмарку мовѣ у Бога за дверима, и ще ѣй чогось маркѣтно.

Беата.

Душко! та де менѣ маркѣтно? Хочь не вѣльно менѣ зъ замку твого ѳддалитись, хочь може є въ де-чѣмъ яка недогода, не жалуюсь; — сиджу тихо, и слухаю тебе.

Ласкій.

Та ба, щѣ менѣ зъ послуху асанѣ, коли я не-знати по-що такъ далеко чвалувавъ! Горки нема дома, то нема менѣ тутки щѣ робити; — нѣ гостины, нѣ забавы, нѣ охоты звѣрино, — всео пропало. Єще прийде ся менѣ, по трудахъ подорожи спочивати въ отъ-сѣй норѣ и пригадати собѣ пѣсть великои пятницѣ.

Осипъ.

Хорони Боже! я ключникъ палаты; ѳдчиню панству салю мармурову, принесу вина зъ погребу и на-кажу Барткови приладити обѣдъ княжій. (про себе) Треба й чортови иногдѣ засвѣтити свѣчку.

Ласкій.

Ну, напередъ! веди мене въ палату! (до Беаты) Чи асанѣ лишити ся тутъ?

Беата.

Лишу ся, душко, коли ты кажешь. Я хотѣла-бъ побачити свою Галю.

Осипъ (до Беаты).

Паннунця небавкомъ прийдуть сюды, — выйшли до саду.

Ласкій.

Веди вже разъ, старый!

(Оба ѳдходять).

СЦЕНА ОДИНАЦЯТА.

Беата (сама).

Чи пѣзнасть Гальшка свою матѣрь, придоптану горемъ и лихомъ? Боже! хто бувъ бы передъ рокомъ погадавъ, що могоща княгинѣ Илинна стане ся слухнянымъ попыхачемъ и бѣдною невольницею Ольбрахта Лаского?

Га! се допустъ Божій! Запронастила я таланъ единой свои дочки, то теперь справедливо караю ся сердитымъ Богомъ! Пропала моя слава, минулась моя величь, а осталась руина, недоля, неволя и грижѣ совѣсти. А вже-жъ буду ще бѣльше терпѣти, — терпѣти до-загину, кобы тѣлько для свои Галѣ упросити лучшой долѣ у Бога. Але де-жъ моя дитина? чому не приходить? Кобы вернувъ ся Осипъ, то завѣвъ бы мене до неи. (Въ дверехъ бѣдъ саду являе ся Гальшка.)

СЦЕНА ДВНАЦЯТА.

Беата. Гальшка.

Беата (розхрещуе руки).

Галю! Галю дорога! доню моя!

Гальшка (несмѣливо).

Мамо!

Беата.

Дитино люба! яка я щаслива, що тебе бачу.

Гальшка (наближуе ся до матери).

И вы приѣхали до мене?!

Беата.

Приѣхала зъ далекои далечины, — не можу жити безъ тебе. Галю! вже-жъ разъ пригорну тебе до свого сердца (обѣймае и цѣлуе Гальшку).

Гальшка.

Вы вже не гнѣваєтесь на свою Гальшку?

Беата.

Не згадуй менѣ, доню, про давнѣйшій невзгодины! Богъ покаравъ мене тяжко, що я не була тобѣ матѣрю... Отъ, я вже при тобѣ! Сѣдаймо вкупѣ, нехай поголублю тебе, подивлю ся на твоє личко. Люба дитина!... Та бо ты чогось дуже змарнѣла? — оченька позапались. Боже! якъ ты змѣнилась! личко почорнѣло — ты хора?... Бѣдна моя Галя! — ты вельми терпишь? — ты нещаслива?

Гальшка.

Якъ я була у мамочки, цвила я якъ калина, а якъ
бдѣ васъ пѣшла, зѣсхла якъ былина.

Беата.

То я, окаянна мати, зломала зелену калину, — я
причина твого нещастя.

Гальшка.

Нѣ, мамо! така доля моя: дѣстала-мь ся въ злѣ
руки. Нелюбъ замкнувъ мене въ отъ-сю вежу, хоче при-
силувати до подружя.

Беата.

Гальшка Острожезка сидить въ тюрмѣ?! Боже спра-
ведливый! Карай мене до-загину, а зглянь ся вже разъ
надъ моею дитиною!

Гальшка.

Вже менѣ тутъ загибати.

Беата.

Нѣ, доню! Я тебе возьму зъ собою.

Гальшка.

Хиба-жь выдрете пташину кѣгтямъ яструба?

Беата.

Я тебе тутки не лишу. Я-бъ умерла зъ туги и роз-
пуки, якъ бы ты въ неволи загибала.

Гальшка.

Мамо! не журѣть ся мною! Вже-жь и вамъ не жити
въ гараздѣ.

Беата.

Правда, Галю! Богъ карае мене за тебе. Ольбрахтѣ
Ласкій занастивъ весь мѣй таланъ.

Гальшка.

Бѣдна мама! (цѣлуе еѣ). Вы падькаете-горюете надѣ
мною, а самѣ побиваете ся лихомъ. Ой, якъ же менѣ
сумно, дивитесь на зломану стать дорогои моеи неньки!
Вы перебули тяжке лихолѣте?

Беата.

Не пытай ся, доню, про мою недолю. Я еѣ заслужила.

Гальшка.

Вже-жъ и Богъ не карае безъ вину; тѣлько лихї люде лютують безъ тямки... Бѣдна мама! Такъ вамъ и въ своѣй батькѣвщинѣ нема пѣльги?

Беата.

Ой, батькѣвщина для мене пропадае. Ласкїй радъ бы еѣ собѣ загорнути. Тому-то завѣзъ мене въ свѣй замокъ на Спѣжи, ѡдобравъ менѣ волю, ба морить мене голодомъ, — чуешъ, Галю, морить голодомъ колишню княгиню Илїну Острожску (плаче).

Гальшка.

Мамо! вы бѣднѣйшї ѡдъ мене. Чому-жъ не добиаетесь до своихъ правъ?

Беата.

Вже двѣчи посылала я просьбу до угорского короля Максимилиана, щобъ освободивъ мене зъ рукъ тирана, — та й досѣль нема менѣ пѣльги. Може бути, що приятелѣ Лаского не допустили моихъ писемъ до рукъ королѣвскихъ. Жию мовъ въ пустыни: крѣмъ одной невѣсты нема при менѣ живої душѣ. Хочъ плачу, молю, благаю, то нѣхто мене не чуе. Ласкїй самъ гуляе собѣ то въ Краковѣ, то въ Варшавѣ, и зовсѣмъ байдуже ему про законну жену. Не бачила я его пѣвъ року, ажъ ось передъ двома тыжднями велѣвъ менѣ приѣхати до Кракова въ супроводѣ двоихъ стрѣльцѣвъ. Зглянувъ ся надѣ мною хочъ той одинъ разъ, и позволивъ навѣстити тебе въ Шамотулахъ. Ѡдтакъ ѡдвѣзъ мене сюды, хочачи мабуть погуляти зъ графомъ Горкою.

Гальшка.

Охъ, якї вы нещасливї! Горе ваше зустрѣлось зъ моею недолею. А вже-жъ слава Богу, що васъ виджу.

При васъ забуду своє лихо и пригадаю собѣ давнѣйшій лѣта, коли я була ще вольною.

(Входить Ласкій зъ Осипомъ.)

СЦЕНА ТРИНАЦЯТА.

Попередній. Ласкій. Осипъ.

Ласкій.

Чей вже бачу Гальшку. Казавъ хтось, що она сидить замкнена въ вежи, а она гуляє собѣ по саду на воли. Ну, здорова була! Видишь, якій добрый до тебе твоїй ѓтчимъ: приѣхавъ тебе навѣстити.

Гальшка.

Спасибѡгъ вамъ, добродѣю.

Ласкій (иронично).

Ну, щѡ-жь? навыкла до нового панства? Горка чей уже тебе собѣ зѣднавъ?

Гальшка.

Невольницѣ не треба собѣ зѣднувати.

Ласкій.

Отъ, коверзуєшь... Все та-сама непокѡрлива Гальшка! Сама себе непотрѣбно караєшь. Чого сумуєшь?... а яка одежа? Справдѣ, виджу чорну княгиню.

Гальшка (зворушена).

Чорну княгиню? — може й вѣдму?

Ласкій.

Чорна княгиня а вѣдма — то одно.

Гальшка.

То-жь диво, що графъ Горка не ѡдчѣпить ся вже разъ ѡдъ пропашои вѣдмы, а замыкає сѣ такъ бережливо въ вежи.

Ласкій.

О! не такъ легко дати волю тѡй, що полюбила иншого богатыря.

Беата.

Душко! не пригадуй бѣднѣй Гали давного горя!

Ласкій.

Мовчати! коли я говорю.

Беата.

Вже не перебиваю, тѣльки не гнѣвай ся.

Ласкій

О! було кого полюбити! — такого Вишневецкого!
А чимъ бувъ онъ супроти графа Горки? га! чимъ? —
нетягою.

Беата.

Молю-благаю тебе — —

Ласкій

Отже не змовчу, а скажу, що знаю. Нехай Гальшка
вже разъ перестане тужити-побиватись за тымъ своимъ
милымъ. Лучше нехай привяже ся до мого друга и буде
ѣму женою.

Беата.

Про-Бѣгъ! не говори!

Ласкій.

По-що танти? Она мусить разъ про се дѣзнатись...
Слухай Гальшко! Твого Вишневецкого катъ-ма...

Гальшка.

Вже-жъ вы про Дмитра не скажете правды.

Ласкій (сердито).

Е! зъ тою безглуздою жонотою нема розумной бе-
сѣды! Треба скорше скѣнчити сю плаксиву исторію.

Беата (налякана говорить мовь сама-не-своя).

Не слухай, Галю!... **Ласкій** скаже якусь нѣсенѣт-
ницю.

Ласкій.

Ого! таке ты верзешь, асанѣ?! А-ди, яка смѣли-
ва! — спокутуєшь менѣ таку самоволю! Отже довѣдай
ся, Гальшко, и про сю нѣсенѣтницю!

Беата.

Душко! та-жь то ты Вишневецкого спонукавъ, ити въ тую Молдаву. Не говори дальше, — самъ себе судишь.

Ласкій.

Не перебивай, асанъ, — кажу въ-останнє, а то пожалуєшь!

Гальшка.

Боже! мое сердце вѣщує щось недоброго.

Ласкій.

Слухай! исторія коротка. Вишневецкій заставъ въ Молдавѣ двухъ суперникѡвъ, Ираклида и Томжу, щѡ такожь добивались до золотого яблука. Хитрый Томжа привабивъ до себе Байду, неначе-бъ хотѣвъ ему доставити тронъ молдавскій. Козацкій козарлюга пѡшовъ зѡ своими гольтѣнаками до Сучавы, а Томжа захонивъ его въ свѡй полонъ, та и ѡдѡславъ въ Царгородъ. Тамъ Турки всадили его въ тюрьму. Ѡдтакъ намовляли его бисурманы, проклинати Христа и приняти вѣру Магомета; а коли Байда не послухавъ, то Турки кинули его зъ вежѣ на желѣзнѣ гаки. И висѣвъ Байда три doby на желѣзныхъ гакахъ, зачепившись ребромъ. Та ба! козацка натура все химерна. Байда висячи на желѣзныхъ гакахъ клявъ-проклинавъ Магомета; то й не стало терпцю бисурманамъ и вбили его стрѣлою зъ лука. Отъ, уже й конецъ тѡй исторіи.

Гальшка (въ крайнѡй розпуцѣ).

И се правда?! — (до матери) Мамо! вы мовчите? Скажѣть, про-Бога, чи се правда? Мамо! згляньтесь надѡ мною, — не мучте мене!

(Беата мовчить.)

Ласкій (до Беаты рѣшучо).

Ну! чому не ѡдновѣдаєшь? Сейчасъ скажи, чи Ласкій говоривъ правду!

Беата (по довшій боротьбѣ душевнѣй).

Правду... Боже! я пропала на вѣки!

Гальшка (неначе громомъ поражена).

И се правда?! (хапае ся за сердце) Охъ, мое сердце!

...И се правда?! Боже! не выдержу... Се правда?!...
Вбили, замучили моего милого!

Ласкій.

Е, починають ся жѣночѣ теревенѣ; — нема тутъ що робити. (до Осипа) Старый! ходѣмо! веди мене до стад-яны: хочу видѣти арабскихъ коней.

Осипъ.

Та бо паннунця побивають ся тяжкимъ смуткомъ; — они нездужають. Теперъ якоесь нѣяково менѣ ъден ити.

Ласкій.

Що? ты важишь ся неслухати? — Гайда до коней!

(Ласкій и Осипъ ъдходятъ.)

СЦЕНА ЧОТЫРНАЦЯТА.

Беата. Гальшка.

Гальшка (падае на ложе).

Замучили, охъ! якъ страшно лютували! Згасили мою збрку, згасили поломя моего житя... Бѣдне мое сердце! — Мамо! держѣть мене за руку!... чогось морочить ся въ очахъ.

Беата (припадае до Гальшки).

Доню єдина! Богъ зъ тобою! (бѣгае по кѣмнатѣ безъ тямки, ъдтакъ отвирае дверѣ сѣвнѣшнѣй и кричить:) Ратуйте! ратуйте мою Галю!

Гальшка (говорить слабымъ голосомъ).

Не треба ратувати... Я лєну до милого. Мамо! онъ онъ бачу его; — ънъ простягае до мене свои руки... Мамо! видите его?... Любый мѣй соколе! лєну до тебе!

Беата.

Галю! ты въ горящѣ; — втихомирь ся дитинко! — се мне ся. — Боже! ратуйте! — Нема нѣкого, — нѣ живой душѣ. (Кричить крѣзь ъкно) Ратуйте мою дитину!

Гальшка (конаючи).

Мамо! — мене кличе — милый. — Прощайте! Охъ! уже разъ конецъ — моему безталаню... (вмирае).

Беата (кидае ся въ розпуцѣ на дочку).

Боже! я єѣ вбила!

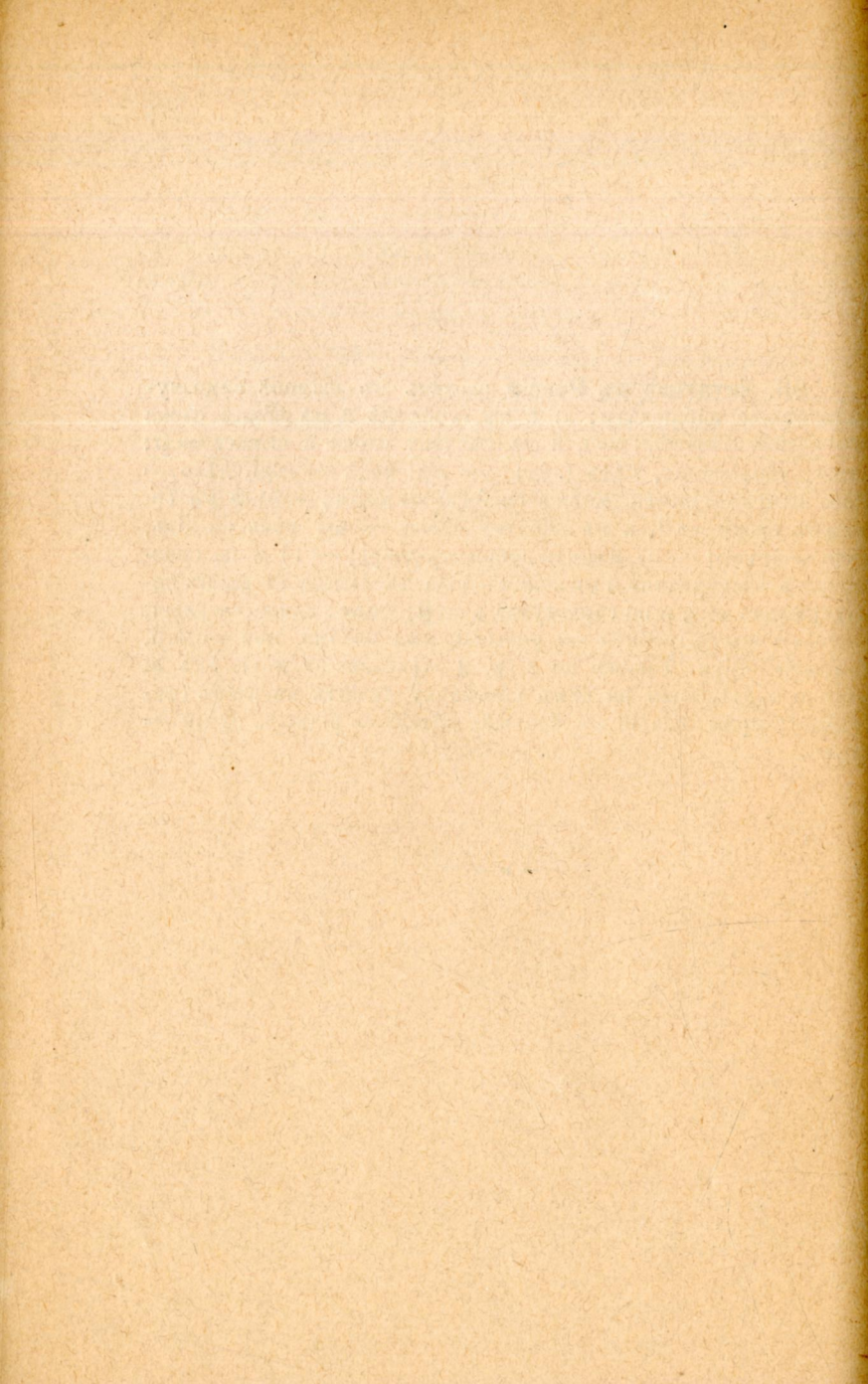
Завѣса спадае.

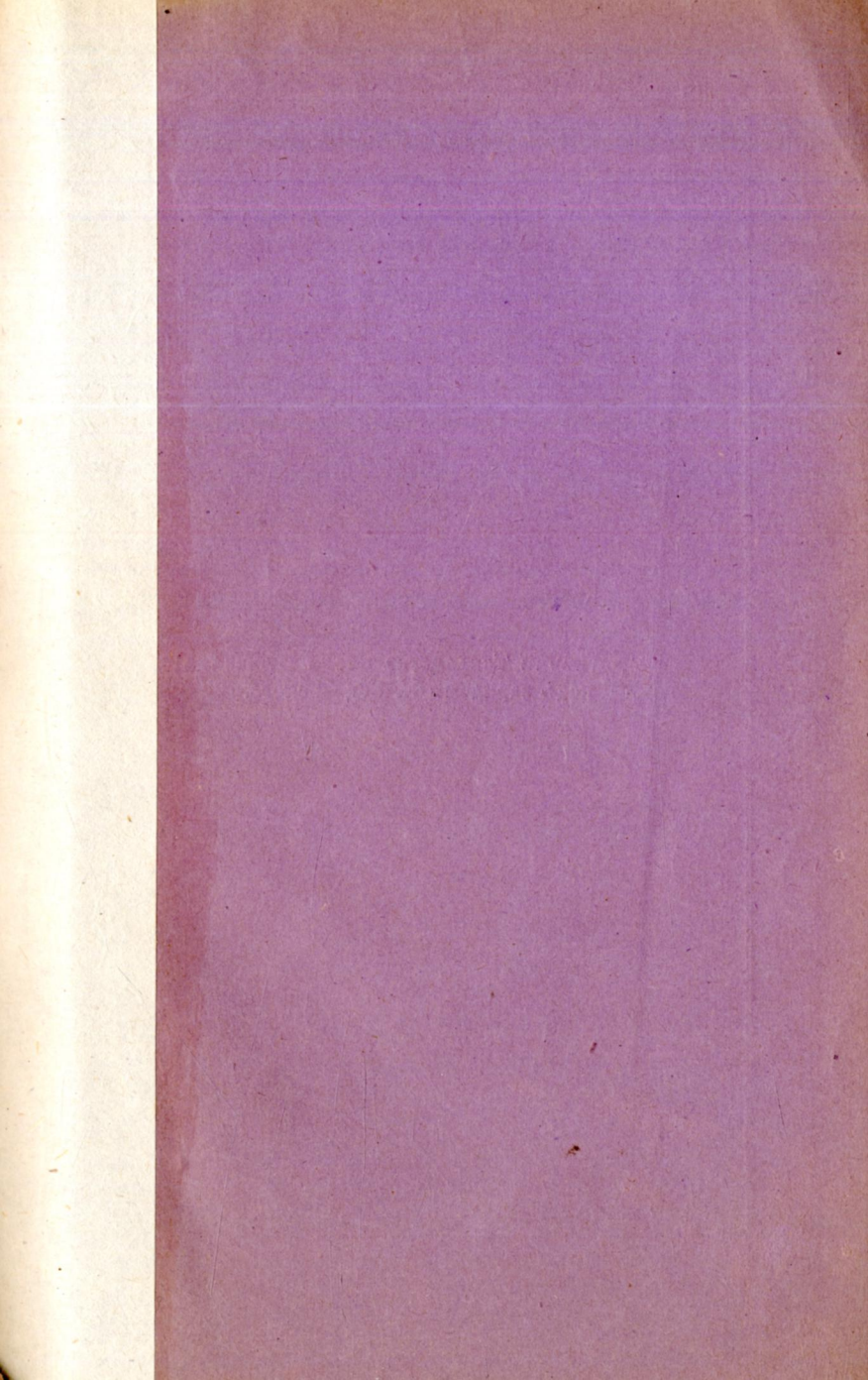
Конецъ акту пятого.

ВП. Читателѣ въ Россіи зволять въ вымовѣ самозвуковѣ отъ-се наблюдати: а) **ѣ** въ серединѣ й въ кѣнци слова або складу (силябы) = **і**, а въ начатку слова й складу = **јі**; отже: вѣкъ = вік, лѣдъ (лѣдъ) = лід, водѣ = воді, дѣло = діло, ѣхати = јіхати, моѣмъ (моѣмъ) = мојім; — б) **ѣ** въ серединѣ слова = **і**, а въ начатку слова = **ві**: кѣнь = кінъ, ѣкно = вікно; — в) **і** = **і**: добрі = добрі; — г) **и** по спѣвзвукѣхъ въ серединѣ й въ кѣнци слова та складу = **ы**, въ начатку слова = **і**, а по самозвукѣхъ = **јі**; отже: клинъ = клын, жито = жыто, робити = робыты, имя = імя, мои = мојі, поити = појіти. Такожъ по **г, к, х** вымовляе ся **и** (**і**) якъ **ы** именно тогдѣ, коли на сѣмъ самозвуку лежить наголосъ (accentus); прим. благій = благый, рѣдкій = рідкий, сухій = сухый.

B-2321

**Зъ друкариѣ Товариства имени Шевченка,
пѣдъ зарядомъ К. Беднарского.**

355703

B 2.321